

БИЛТЕН

9/10
2002

Интернет адреса
на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса
на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса
на Агенцијата на Република Македонија за приватизација
<http://www.mpa.org.mk/>

Интернет адреса
на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.org.mk/>

Интернет адреса
на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

Интернет адреса
на Националната платежна картичка
<http://www.npk.com.mk/>

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Скопје, септември и октомври 2002

СОДРЖИНА

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија - Основни макроекономски индикатори	5
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во земјите - кандидати за прием во Европската Унија	5
Табела 3: Бруто домашен производ (реални стапки на раст)	6
Табела 4: БДП според произведен метод	7
Табела 5: БДП според расходиен метод	7
Бруто домашен производ	8
Цени	8
Надворешно-трговска размена	9
Краткорочни економски движења - август 2002 година	12
Краткорочни економски движења - септември 2002 година	23
Табела 6: Приходи на Централниот буџет на Република Македонија	33
Табела 7: Расходи на Централниот буџет на Република Македонија	34
Табела 9: Приходи и расходи на Централниот буџет на Република Македонија (согласно со ГФС методологијата на ММФ)	35
Табела 10: Буџет - Централна државна власт	36
Табела 11: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	38
Табела 12: Фонд за здравствено осигурување	39
Табела 13: Републички завод за вработување	40
Табела 14: Фонд за магистрални и регионални патишта	42
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност - септември 2002 година	43
Табела 15: Македонска берза - извештај за тргување од 1.9.2002 до 30.9.2002	48
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност - октомври 2002 година	49
Табела 16: Македонска берза - извештај за тргување од 1.10.2002 до 31.10.2002	54
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност	55
Депозити на физичките лица кај банките и штедилниците	56

СТАТИИ

Кратки вести	57
Д-р Брајан В. Робертс- Учеството на приватниот сектор во македонската економија во 2000/01 година	63
М-р Марјан Николов - Прогноза за даночни приходи со моделирање на временски серии со интервентна анализа	67
Владимир Захариев - Јавните набавки во Република Македонија - достигнувања и предизвици	90
Клаудија Циобек и Меи Цин - Улогата на месечните економско - статистички билтени	92
Дајан Којл - Ви посакувам пријатен ден	99

ПОЧИТУВАНИ,

Иако септември и октомври асоцираат на месеци кои се во знакот на парламентарните избори и „летаргијата“ на државната администрација, сепак во Министерството за финансии ревностно се извршуваа голем дел од зацртаните активности. Со реформата на буџетскиот процес, септември и октомври станаа извонредно важен период во подготовката на Буџетот за следната година. Имено, темелно се разгледуваа обично предимензионираните барања од страна на буџетските корисници за следната година и низ напорни преговори се настојуваше да се состави реалистичен буџет за следната година. Со оглед на долгиот изборен процес, сосема извесно е дека приоритетите на новата Влада ќе можат да се преточат во Буџетот за 2003 година некаде на почетокот на идната година, а дотогаш би се одело со одлука за привремено финансирање.

Повеќето сектори во Министерството работеа на подготовките за претстојната Мисија на ММФ во врска со склучувањето на следниот стенд-бај аранжман. Финансиската програма поддржана од ММФ ќе значи меѓународна верификација на предвидените макроекономски политики и реформската ориентација на владата, што воедно е и услов за повлекување на останатиот дел од средствата, кои и' беа

одобрени на Република Македонија на Донаторската конференција, како и услов за повлекување на некои заеми од Светската банка. Доколку се најде заеднички став околу макроекономските политики, се очекува

потпишување на Писмото со намери и подоцна, склучување на аранжман со ММФ некаде во февруари 2003 година.

Фискалната консолидација после минатогодишната безбедносна криза и натаму останува еден од највисоките приоритети во макроекономската политика. И покрај солидната наплата на добар дел од даночните приходи (посебно данокот на додадена вредност и увозните давачки, кои се солиден индикатор за здравувањето на македонската економија), укинувањето на привремениот данок на финансиски трансакции на крајот на оваа година ќе ја ослаби приходната страна на буџетот за 2003 година. Тоа неминовно ќе бара натамошно зајакнување на буџетската дисциплина и рационализација на буџетските трошоци од дискреционен карактер, со цел да се зачува одржливото ниво на дефицит на консолидираниот буџет од околу 2% од оценетиот БДП за следната година. Се разбира, успехот ќе зависи и од одлучните мерки на даночната администрација за натамошно зацврстување на финансиската дисциплина кај даночните обврзници, како и од реформската посветеност на новата влада.

Согласно со предвидувањата на Министерството за финансии зголемувањето на платите во државниот сектор не предизвика инфлаторен притисок. Напротив, и во вториот месец во кој вработените во државниот сектор добија зголемени плати годишната инфлација се задржа на 0,5%, односно најниско ниво во последните три години. Бидејќи нема најави за зголемување на административните цени до крајот на годината, слободно може да се констатира дека не се присутни фактори кои можат да извршат позначаен притисок врз домашната инфлација. Во овој момент се чини најверојатно дека годината ќе заврши со инфлација од околу 2,2%.

По двата негативни шокови со кои се соочи македонската индустрија во периодот од јануари 2001 година до мај 2002 година, со сигурност може да кажеме дека индустријата полека излегува од рецесијата. Имајќи предвид дека Окта повторно почна со производство, и најавата од САД дека македонскиот челик ќе биде изземен од протекционистичките бариери по влезот во СТО во октомври оваа година, овие две гранки веќе нема да имаат негативно влијание врз вкупното индустриско производство. Ако на тоа се додадат очекувањата за продолжување на позитивниот тренд во останатите гранки, како и извесното успешно рестартирање на некои од најголемите загубари купени од странски инвеститори, веќе кон крајот на 2002 година и почетокот на 2003 година треба да се очекуваат високи реални стапки на пораст на

Ванчо **КАРГОВ**
државен секретар

индустриското производство. Потврда на овие надежи е податокот за закрепнувањето на индустриското производство во септември 2002 година, кое во однос на август бележи пораст од 19,4%, а во однос на истиот месец минатата година е намалено за само 1,5%. Токму од тие причини сметаме дека реалниот пораст на БДП за оваа година би изнесувал околу 1,5%, додека веќе следната година реално е да се очекува раст од барем 3,5%.

Освен тоа, извозот на стоки во септември забележа зголемување од 14,9% во однос на август оваа година. Истовремено, поблагото зголемување на увозот од 3,5% во однос на август делуваше на намалување на трговскиот дефицит од 56,5 милиони долари во август на 50,5 милиони долари во септември. Впрочем, за најновите макроекономски движења во македонската економија, подетално ќе се информирате во делот

„Краткорочни економски движења во Република Македонија“.

Почнувајќи од овој број на билтенот, редакцискиот колегиум одлучи да објавува помал број на авторски текстови отколку досега, со цел да се скрати времето на печатење на Билтенот и навреме да се презентираат последните расположливи месечни податоци за макроекономските движења во македонската економија.

Уживајте во страниците на Билтенот на Министерството за финансии.

Со почит,

Ванчо Каргов

Државен секретар

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ
годишни податоци за Република Македонија

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Реален БДП	%	-9.1	-1.8	-1.2	0.8	1.5	3.4	4.3	4.5	-4.1 *
Инфлација (просек)	%	362	128	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5
Инфлација (крај на период)	%			8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7
Имплицитен дефлатор	%	442.1	151.9	17.1	2.9	3.4	1.4	2.7	8.2	4.2 *
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	-13.4	-2.9	-1.2	-0.5	-0.4	-1.7	0.0	2.5	-5.7 *
Девизен курс, просек	ДЕН/1USD	23.6	43.2	38.0	40.0	49.8	54.5	56.9	65.9	68.1
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1USD	44.6	40.6	38.0	41.4	55.4	51.8	60.3	65.3	69.2
Извоз (F.O.B.)	USD млд.	1.06	1.08	1.20	1.15	1.20	1.31	1.19	1.32	1.16 *
Увоз (C.I.F.)	USD млд.	1.01	1.27	1.42	1.46	1.59	1.91	1.78	2.08	1.68 *
Трговски биланс	USD млд.	0.05	-0.19	-0.22	-0.31	-0.39	-0.60	-0.59	-0.76	-0.52 *
Биланс на тековна сметка (со грантови)	USD млд.	0.02	-0.16	-0.22	-0.28	-0.27	-0.31	-0.11	-0.11	-0.35 *
како % од БДП	%	0.8	-4.7	-4.9	-6.3	-7.2	-8.7	-3.0	-3.1	-10.1 *
Девизни резерви	USD млд.	0.12	0.16	0.27	0.27	0.28	0.33	0.48	0.71	0.79
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1.4	1.6	2.3	2.2	1.9	2.1	3.2	4.1	4.9
Надворешен долг ¹⁾	USD млд.	1.14	1.26	1.44	1.17	1.13	1.44	1.49	1.49	1.44 *
како % од БДП	%	45.5	37.2	32.3	26.5	30.3	40.1	40.6	41.5	41.5 *

1) Почнувајќи од 1998 година, согласно новата методологија препорачана од Светската Банка, вкупниот надворешен долг ги опфаќа краткорочните, среднорочните и долгорочните кредити.

* Проценка или прелиминарни податоци.

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија.

ОДБРАНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ ВО ЗЕМЈИТЕ-КАНДИДАТИ ЗА ПРИЕМ ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹⁾				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
Кандидати за прием во Европската унија	4,9	-	3,0	4,1	24,7	21,1	16,8	11,9	-5,1	-2,6	-3,4	-3,5
Бугарија	5,4	4,0	4,0	5,0	10,4	7,5	6,4	4,3	-5,6	-6,1	-5,6	-5,5
Чешка Република	3,3	3,3	2,7	3,2	3,9	4,7	2,7	3,0	-5,3	-4,6	-5,2	-4,6
Естонија	7,1	5,0	4,5	5,0	4,0	5,8	3,7	3,0	-5,8	-6,1	-6,9	-7,4
Унгарија	5,2	3,8	3,5	4,0	9,8	9,2	5,5	5,2	-2,8	-2,2	-3,8	-3,7
Латвија	6,8	7,6	5,0	6,0	2,6	2,5	3,0	3,0	-6,9	-10,0	-8,5	-7,5
Литванија	3,8	5,9	4,4	4,8	1,0	1,3	1,1	2,5	-6,0	-4,8	-5,9	-5,7
Полска	4,0	1,0	1,0	3,0	10,1	5,5	2,1	2,3	-6,3	-4,0	-3,6	-4,2
Романија	1,8	5,3	4,3	4,9	45,7	34,5	24,2	19,1	-3,9	-5,9	-5,1	-4,9
Словачка	2,2	3,3	4,0	3,7	12,0	7,3	4,2	7,1	-3,6	-8,6	-8,5	-7,2
Словенија	4,6	3,0	2,5	3,2	8,9	8,4	7,7	5,5	-3,4	-0,4	-0,8	-0,6
Турција	7,4	-7,4	3,9	5,0	54,9	54,4	47,1	28,6	-4,9	2,3	-0,8	-1,0

¹⁾ Годишен просек.

²⁾ Процент од БДП.

Извор: World Economic Outlook (Recessions and Recoveries), IMF, Washington D.C., September 2002.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година, 1998-2002)

		Земјодел- ство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руди и камен, прерабо- тувачка индус- трија и снабду- вање со елек- трична енергија, гас и вода	Градеж- ништво	Трговија на големо и тргов- ија на мало; поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба	Хотели и ресто- рани	Сообра- ќај, склади- рање и врски	Финансиско посредување, активности во врска со недвижен имот, изнајмување и импутирани ста- нарини	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита, обра- зование, здравство и со- цијална работа	Импути- рани банкарски услуги	Дода- дена вред- ност	Нето- даноци на произ- водство	„БРУТО ДОМА- ШЕН ПРОИЗ- ВОД“
		A + Б	B + Г + Д	Ѓ	Е	Ж	З	С + И + Љ	Ј + К + Л + Н				
1998	I	2,0	8,3	-15,3	5,4	5,7	33,1	-0,9	-0,7	9,5	4,3	5,7	4,5
	II	3,8	6,5	1,3	3,7	3,7	35,2	-0,4	-0,3	11,3	4,8	6,1	5,0
	III	3,4	-2,2	16,7	-3,2	15,4	23,1	0,5	2,7	16,1	2,7	3,8	2,8
	IV	4,0	-5,3	22,7	-3,2	3,0	17,2	0,8	3,1	17,5	1,3	2,5	1,4
	98/97	3,3	1,4	7,7	0,4	7,3	26,5	0,0	1,2	13,5	3,2	4,5	3,4
1999	I	0,7	-9,0	14,4	-6,1	31,4	9,7	1,5	5,7	-2,3	0,0	-1,9	-0,3
	II	1,6	-5,3	27,0	-4,9	30,6	14,7	1,6	5,4	-2,0	3,0	1,1	2,7
	III	1,5	15,6	3,3	10,9	12,9	21,0	2,3	2,9	0,7	8,8	7,0	8,5
	IV	-0,2	6,3	1,3	11,2	28,2	22,7	2,3	2,6	0,9	6,4	4,5	6,1
	99/98	0,9	1,7	10,4	3,0	24,7	17,2	1,9	4,1	-0,7	4,6	2,7	4,3
2000	I	2,4	16,3	4,1	37,7	-7,1	13,4	2,4	1,0	0,5	11,4	15,1	12,0
	II	3,6	17,1	-9,9	4,6	-14,8	11,1	2,5	1,3	0,8	5,6	9,0	6,1
	III	1,2	1,8	5,3	-8,7	-9,6	10,1	2,7	-0,8	1,9	0,6	3,9	1,0
	IV	-3,1	4,5	12,5	-12,7	-13,1	0,7	3,2	-1,1	3,7	-0,3	3,0	0,2
	99/00	1,0	9,4	2,6	3,0	-11,3	8,5	2,7	0,1	1,7	4,1	7,5	4,5
2001 *	I	-9,2	-1,2	9,6	-27,4	-6,9	-1,5	2,0	-0,4	8,0	-5,7	-5,7	-5,7
	II	-15,7	-3,1	3,5	-6,4	-19,0	-3,9	1,5	3,8	6,1	-3,4	-3,4	-3,4
	III	-17,3	-9,1	-16,1	-6,5	-25,6	-7,9	0,3	9,8	0,8	-6,2	-6,0	-6,1
	IV	-15,0	1,1	-16,1	-1,8	-12,9	-6,9	0,2	11,3	0,4	-1,5	-1,2	-1,7
	00/01	-14,3	-3,0	-6,9	-11,2	-16,7	-5,1	1,0	6,1	3,7	-4,1	-4,1	-4,1
2002 *	I	2,3	-10,0	-11,1	3,8	-7,9	3,9	0,8	1,6	6,3	0,0	0,0	0,0
	II	2,3	-8,1	-3,8	4,6	7,4	-3,0	0,0	1,1	10,9	0,3	0,3	0,3

* Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД ПРОИЗВОДНИОТ МЕТОД

Во милиони денари

По тековни цени

НКД сектор	Назив	1999	2000	2001 ¹⁾	Индекси 2001/2000
А	Земјоделство, лов и шумарство	23.094	23.756	21.617	91,0
Б	Рибарство	29	14	29	207,1
В	Вадење на руди и камен	1.620	1.856	1.932	104,1
Г	Преработувачка индустрија	36.764	40.926	38.788	94,8
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	9.203	10.381	9.682	93,3
Ѓ	Градежништво	10.880	13.361	11.497	86,0
Е	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	22.383	25.402	27.928	109,9
Ж	Хотели и ресторани	3.984	3.463	3.630	104,8
З	Сообраќај, складирање и врски	17.233	21.261	21.330	100,3
С	Финансиско посредување	6.977	7.342	8.744	119,1
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	5.890	7.466	7.096	95,0
Ј	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	14.351	14.333	17.748	123,8
К	Образование	8.769	8.266	8.883	107,5
Л	Здравство и социјална работа	8.592	8.987	8.815	98,1
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4.967	5.217	5.584	107,0
	Импутирани станарини	9.597	10.465	11.713	111,9
	Минус: импутирани банкарски услуги	5.017	5.153	6.288	122,0
А.	Додадена вредност по основни цени	179.316	197.344	198.726	100,7
Б.	Нето даноци на производство	29.694	39.045	34.364	88,0
А + Б	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	209.010	236.389	233.090	98,6

1) Проценети податоци.

Извор: Државен завод за статистика

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД РАСХОДНИОТ МЕТОД

	Во милиони денари				Во %			
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	186.019	194.979	209.010	236.389	100,0	100,0	100,0	100,0
(по тековни цени)								
Финална потрошувачка	172.187	180.582	188.702	218.986	92,6	92,6	90,3	92,6
Финална потрошувачка на домаќинствата	135.487	141.078	145.693	175.965	72,8	72,4	69,7	74,4
Финална јавна потрошувачка	36.700	39.504	43.009	43.021	19,7	20,3	20,6	18,2
Бруто-инвестиции	39.014	43.408	41.171	50.683	21,0	22,3	19,7	21,4
Инвестиции во основни средства	32.236	33.982	34.710	38.332	17,3	17,4	16,6	16,2
Пораст на залихи	6.778	9.426	6.461	12.351	3,6	4,8	3,1	5,2
Извоз на стоки и услуги	69.408	80.343	88.143	114.209	37,3	41,2	42,2	48,3
Извоз на стоки	61.630	70.618	67.988	87.161	33,1	36,2	32,5	36,9
Извоз на услуги	6.393	7.147	14.367	19.971	3,4	3,7	6,9	8,4
Набавки на нерезидентите во земјата	1.385	2.579	5.788	7.077	0,7	1,3	2,8	3,0
Увоз на стоки и услуги	94.590	109.355	109.007	147.489	50,8	56,1	52,2	62,4
Увоз на стоки	80.872	92.845	90.554	123.910	43,5	47,6	43,3	52,4
Увоз на услуги	13.718	16.510	18.543	23.579	7,4	8,5	8,8	10,0

Извор: Државен завод за статистика.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

- во мил. САД долари

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	3,351	3,390	3,458	3,575	3,730	3,899	3,775

Извор: Државен завод за статистика

- во САД долари

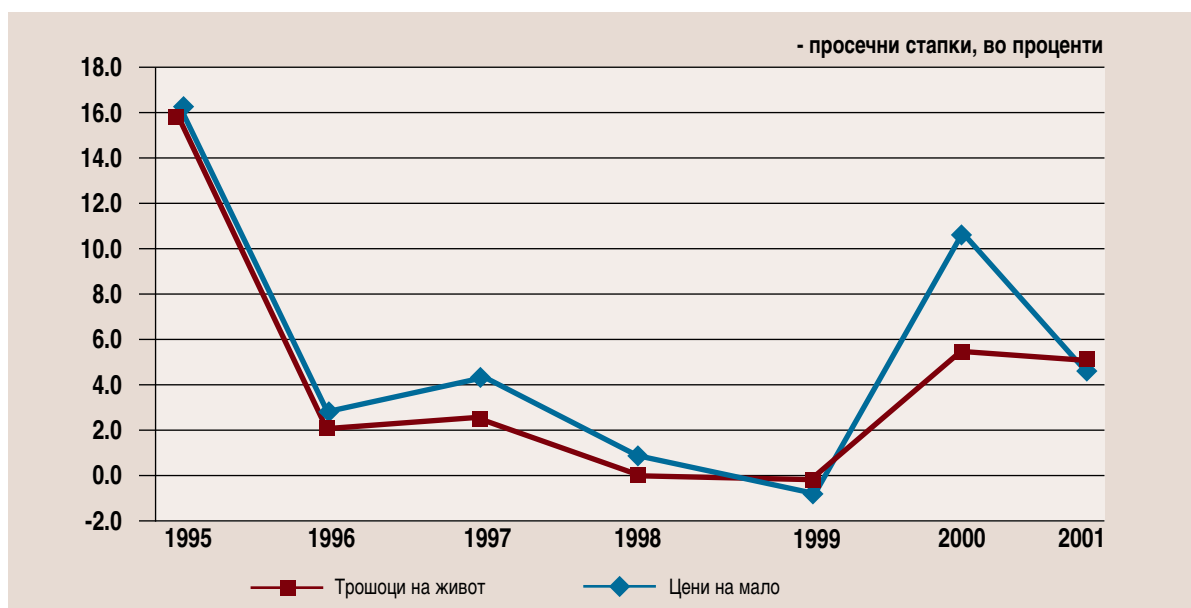
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ²⁾
Бруто домашен производ по жител ¹⁾	1,705	1,709	1,732	1,781	1,848	1,924	1,853

Извор: Државен завод за статистика

1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. При тоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година и е извршена индексација со дефлаторот за секоја наредна година.

2) Проценка.

ЦЕНИ

- просечни стапки, во проценти

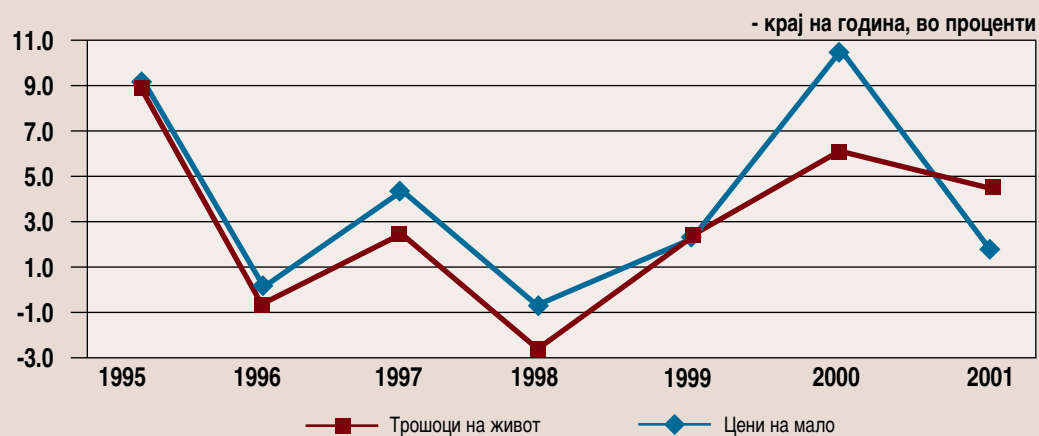
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Трошоци на живот	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5
Цени на мало	15.9	3.0	4.4	0.8	-1.1	10.6	5.2

Извор: Државен завод за статистика

- крај на година, во проценти

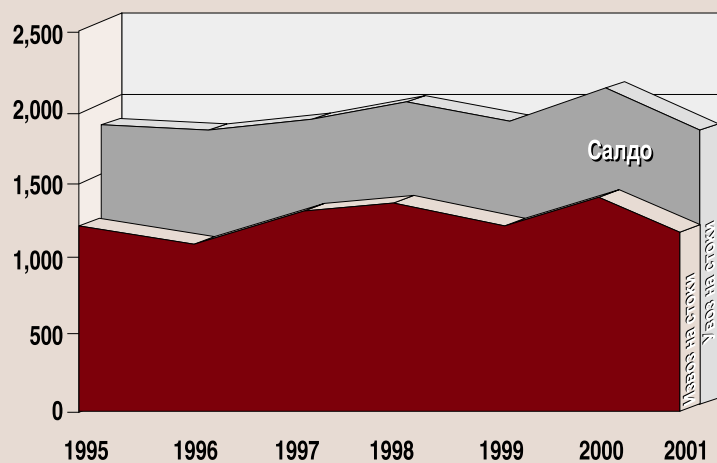
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Трошоци на живот	8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7
Цени на мало	9.2	0.2	4.5	-1.0	2.3	10.8	1.2

ЦЕНИ

Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

Извор: Државен завод за статистика

	- во мил. САД долари						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001*
Извоз на стоки	1,204	1,148	1,237	1,311	1,192	1,323	1,155
Увоз на стоки	1,719	1,627	1,779	1,915	1,776	2,094	1,688
Салдо	-715	-634	-686	-777	-671	-766	-533

* Прелиминарни податоци

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКА РАЗМЕНА

(во милиони денари)

		Вкупно			Германија			СР Југославија		
		Извоз	Увоз	Дефицит	Извоз	Увоз	Дефицит	Извоз	Увоз	Дефицит
1995		1.204,0	1.718,9	-514,9	153,1	283,0	-129,9	84,8	161,1	-76,3
1996		1.147,4	1.626,9	-479,5	214,6	239,9	-25,3	245,8	165,6	80,2
1997		1.236,8	1.778,5	-541,7	199,0	239,0	-40,0	273,6	206,0	67,6
1998		1.310,7	1.914,7	-604,0	286,0	255,2	30,8	240,0	245,6	-5,6
1999		1.191,3	1.776,2	-584,9	254,3	245,8	8,5	254,5	183,9	70,6
2000		1.322,6	2.093,8	-771,2	257,5	253,3	4,2	335,2	190,4	144,8
2001		1.155,0	1.687,6	-532,6	237,5	213,3	24,2	266,8	157,2	109,6
1996	Q1	271,5	355,6	-84,1	53,1	56,3	-3,2	55,3	36,0	19,3
	Q2	288,5	414,4	-125,9	53,9	64,2	-10,3	62,2	43,8	18,4
	Q3	276,2	399,9	-123,7	51,3	57,5	-6,2	65,1	42,1	23,0
	Q4	311,2	457,0	-145,8	56,3	61,9	-5,6	63,2	43,7	19,5
1997	Q1	272,9	374,2	-101,3	46,3	52,5	-6,2	66,5	49,0	17,5
	Q2	302,9	416,1	-113,2	50,7	66,9	-16,2	71,4	53,3	18,1
	Q3	308,5	429,5	-121,0	51,5	56,6	-5,1	64,8	50,8	14,0
	Q4	316,9	520,3	-203,4	50,5	63,0	-12,5	70,9	52,9	18,0
1998	Q1	274,5	377,7	-103,2	66,8	46,9	19,9	50,9	53,2	-2,3
	Q2	299,5	418,4	-118,9	65,6	64,5	1,1	66,3	60,8	5,5
	Q3	313,0	439,4	-126,4	72,1	57,6	14,5	66,8	61,9	4,9
	Q4	349,8	543,0	-193,2	76,1	86,2	-10,1	56,0	69,7	-13,7
1999	Q1	254,0	345,4	-91,4	69,1	49,5	19,6	26,6	41,5	-14,9
	Q2	250,6	364,9	-114,3	58,4	58,2	0,2	20,3	26,6	-6,3
	Q3	343,4	476,7	-133,3	67,2	59,4	7,8	115,1	46,7	68,4
	Q4	343,5	589,2	-245,7	59,6	78,7	-19,1	92,5	69,1	23,4
2000	Q1	331,1	606,8	-275,7	66,1	80,9	-14,8	78,8	47,8	31,0
	Q2	317,7	481,0	-163,3	56,9	52,7	4,2	76,3	47,3	29,0
	Q3	345,1	470,6	-125,5	70,8	55,0	15,8	82,8	47,3	35,5
	Q4	328,7	535,4	-206,7	63,7	64,7	-1,0	97,3	48,0	49,3
2001	Q1	291,5	400,4	-108,9	69,0	52,8	16,2	62,3	34,9	27,4
	Q2	285,3	416,6	-131,3	52,9	59,0	-6,1	74,1	39,2	34,9
	Q3	295,7	378,9	-83,2	61,9	42,8	19,1	62,9	33,4	29,5
	Q4	282,5	491,7	-209,2	53,7	58,7	-5,0	67,5	49,7	17,8
2002	Q1	242,8	437,3	-194,5	60,7	55,7	5,0	46,9	37,8	9,1
	Q2	263,9	450,2	-186,3	53,9	68,6	-2,3	53,4	45,4	8,0
2000	I	90,8	133,2	-42,4	17,3	15,5	1,8	19,3	11,3	8,0
	II	115,0	172,8	-57,8	24,6	22,3	2,3	26,1	13,6	12,5
	III	125,3	300,8	-175,5	24,2	43,1	-18,9	33,4	22,9	10,5
	IV	104,5	126,8	-22,3	17,1	13,5	3,6	23,8	16,6	7,2
	V	99,6	167,0	-67,4	16,1	19,0	-2,9	26,2	15,4	10,8
	VI	113,6	187,2	-73,6	23,7	20,2	3,5	26,3	15,3	11,0
	VII	115,0	144,3	-29,3	26,0	19,4	6,6	27,2	14,6	12,6
	VIII	106,5	152,5	-46,0	20,8	19,0	1,8	27,5	16,1	11,4
	IX	123,6	173,8	-50,2	24,0	16,6	7,4	28,1	16,6	11,5
	X	107,4	160,7	-53,3	21,0	18,3	2,7	29,0	14,8	14,2
	XI	105,5	182,4	-76,9	18,1	20,4	-2,3	33,3	16,5	16,8
	XII	115,8	192,3	-76,5	24,6	26,0	-1,4	35,0	16,7	18,3
2001	I	82,3	118,6	-36,3	20,6	18,8	1,8	18,6	10,3	8,3
	II	98,4	131,2	-32,8	23,9	16,0	7,9	25,0	11,3	13,7
	III	110,8	150,6	-39,8	24,5	17,9	6,6	18,7	13,2	5,5
	IV	95,9	130,8	-34,9	16,2	15,9	0,3	25,1	12,8	12,3
	V	88,9	146,6	-57,7	15,5	23,3	-7,8	25,0	11,1	13,9
	VI	100,5	139,2	-38,7	21,2	19,8	1,4	23,9	15,3	8,6
	VII	97,1	133,2	-36,1	22,6	17,2	5,4	21,3	10,1	11,2
	VIII	92,3	118,6	-26,3	17,4	13,6	3,8	17,5	10,7	6,8
	IX	106,3	127,1	-20,8	21,9	12,1	9,8	24,0	12,6	11,4
	X	102,6	161,0	-58,4	18,8	17,6	1,2	25,3	15,1	10,2
	XI	97,9	158,7	-60,8	16,0	19,0	-3,0	22,6	18,7	3,9
	XII	82,0	172,0	-90,0	18,9	22,1	-3,2	19,8	16,0	3,8
2002	I	68,3	155,5	-87,2	17,7	15,7	2,0	13,0	9,6	3,4
	II	82,0	144,0	-62,0	20,6	21,8	-1,2	17,0	12,4	4,6
	III	92,6	142,3	-49,7	22,4	18,6	3,8	16,9	16,1	0,8
	IV	88,8	148,4	-59,6	15,8	20,7	-4,9	19,5	16,9	2,6
	V	76,8	151,2	-74,4	15,1	24,0	-8,9	19,4	12,9	6,5
	VI	98,3	150,6	-52,3	23,0	23,9	-0,9	20,7	11,2	9,5

Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКА РАЗМЕНА

(во милиони денари)

САД			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Дефицит	Извоз	Увоз	Дефицит	Извоз	Увоз	Дефицит	Извоз	Увоз	Дефицит
35,6	57,8	-22,2	118,4	179,3	-60,9	14,2	28,9	-14,7	87,2	60,4	26,8
70,7	67,8	2,9	51,4	109,8	-58,4	102,4	77,4	25,0	38,6	122,3	-83,7
117,0	83,4	33,6	43,6	96,0	-52,4	99,0	130,0	-31,0	26,6	69,2	-42,6
174,0	101,6	72,4	91,9	109,1	-17,2	83,1	112,9	-29,8	26,1	90,9	-64,8
136,1	54,7	81,4	77,6	92,7	-15,1	85,9	164,5	-78,6	15,1	91,2	-76,1
165,6	83,0	82,6	90,8	111,1	-20,3	84,1	201,5	-117,4	10,3	191,8	-181,5
99,7	51,5	48,2	88,7	107,7	-19,0	101,4	184,0	-82,6	13,9	139,4	-125,5
15,9	14,0	1,9	11,6	24,1	-12,5	24,0	17,0	7,0	10,7	28,4	-17,7
17,8	15,0	2,8	13,9	30,2	-16,3	25,7	19,6	6,1	8,6	30,7	-22,1
19,0	20,7	-1,7	13,0	30,6	-17,6	24,9	21,0	3,9	10,0	30,8	-20,8
18,0	12,7	5,3	12,9	24,9	-12,0	27,8	19,8	8,0	9,3	32,4	-23,1
26,5	19,3	7,2	9,9	19,8	-9,9	25,0	34,2	-9,2	6,5	16,5	-10,0
32,1	20,5	11,6	12,7	25,4	-12,7	27,4	34,8	-7,4	6,6	18,4	-11,8
27,6	21,6	6,0	11,0	23,2	-12,2	23,0	29,2	-6,2	6,4	17,9	-11,5
30,8	22,0	8,8	10,0	27,6	-17,6	23,6	31,8	-8,2	7,1	16,4	-9,3
32,7	17,4	15,3	21,1	20,6	0,5	19,4	24,9	-5,5	5,9	24,2	-18,3
45,3	18,9	26,4	23,0	30,0	-7,0	21,3	26,6	-5,3	7,6	25,9	-18,3
51,2	19,4	31,8	21,9	24,4	-2,5	20,9	30,3	-9,4	5,8	14,4	-8,6
44,8	45,9	-1,1	25,9	34,1	-8,2	21,5	31,1	-9,6	6,8	26,4	-19,6
34,5	12,5	22,0	21,9	14,6	7,3	20,4	24,8	-4,4	3,0	27,9	-24,9
32,5	12,7	19,8	19,4	23,4	-4,0	23,5	34,1	-10,6	3,3	9,2	-5,9
27,8	12,3	15,5	16,6	26,2	-9,6	18,4	39,6	-21,2	3,9	31,1	-27,2
41,3	17,2	24,1	19,7	28,5	-8,8	23,6	66,0	-42,4	4,9	23,0	-18,1
49,6	16,3	33,3	25,4	29,4	-4,0	19,7	43,1	-23,4	2,6	60,8	-58,2
48,6	16,5	32,1	27,4	29,3	-1,9	18,4	42,3	-23,9	2,7	38,6	-35,9
37,5	23,4	14,1	18,1	25,4	-7,3	23,5	55,3	-31,8	2,1	33,2	-31,1
29,9	26,8	3,1	19,9	27,0	-7,1	22,5	60,8	-38,3	2,9	59,2	-56,3
28,4	13,4	15,0	24,0	19,2	4,8	21,2	40,2	-19,0	2,8	53,4	-50,6
23,4	15,6	7,8	21,4	23,3	-1,9	24,3	38,7	-14,4	3,7	31,7	-28,0
26,9	11,7	15,2	24,3	29,5	-5,2	30,6	51,1	-20,5	3,3	26,9	-23,6
21,0	10,8	10,2	19,0	35,7	-16,7	25,3	54,0	-28,7	4,1	27,4	-23,3
17,5	18,0	-0,5	23,4	24,4	-1,0	19,2	45,9	-26,7	3,4	49,2	-45,8
18,4	15,6	2,8	21,9	26,0	-4,1	27,5	49,1	-21,6	3,6	22,1	-18,5
11,6	5,3	6,3	7,5	5,4	2,1	6,1	6,8	-0,7	0,4	17,5	-17,1
17,9	4,2	13,7	9,6	7,2	2,4	6,8	15,4	-8,6	1,2	19,0	-17,8
20,1	6,8	13,3	8,3	16,8	-8,5	6,8	20,9	-14,1	1,0	24,3	-23,3
16,7	4,9	11,8	11,2	6,3	4,9	5,8	11,5	-5,7	0,8	13,8	-13,0
14,9	4,7	10,2	9,7	8,4	1,3	5,1	16,1	-11,0	1,0	13,3	-12,3
17,0	6,9	10,1	6,5	14,6	-8,1	7,5	14,7	-7,2	0,9	11,5	-10,6
14,4	5,0	9,4	6,7	10,7	-4,0	9,0	14,4	-5,4	0,5	5,3	-4,8
12,2	4,8	7,4	4,5	7,9	-3,4	6,1	24,5	-18,4	0,7	5,3	-4,6
10,9	13,6	-2,7	6,9	6,8	0,1	8,4	16,4	-8,0	0,9	22,6	-21,7
7,5	5,8	1,7	6,7	7,8	-1,1	8,9	19,2	-10,3	1,0	17,0	-16,0
8,2	12,4	-4,2	6,1	7,7	-1,6	7,3	23,1	-15,8	0,9	21,0	-20,1
14,2	8,6	5,6	7,1	11,5	-4,4	6,3	18,5	-12,2	1,0	21,2	-20,2
10,5	6,7	3,8	5,8	5,0	0,8	5,8	8,4	-2,6	1,0	21,0	-20,0
9,3	2,4	6,9	8,1	6,6	1,5	6,3	14,5	-8,2	0,7	18,1	-17,4
8,6	4,2	4,4	10,1	7,6	2,5	9,1	17,2	-8,1	1,0	14,3	-13,3
7,3	4,7	2,6	7,2	7,5	-0,3	8,0	10,2	-2,2	1,0	9,6	-8,6
8,4	5,3	3,1	5,9	7,4	-1,5	8,2	12,4	-4,2	1,5	12,8	-11,3
7,7	5,6	2,1	8,3	8,4	-0,1	8,1	16,1	-8,0	1,2	9,3	-8,1
9,6	3,2	6,4	8,9	11,4	-2,5	8,0	17,1	-9,1	0,9	9,1	-8,2
9,4	4,1	5,3	7,0	9,2	-2,2	12,5	15,8	-3,3	1,2	8,5	-7,3
7,9	4,4	3,5	8,4	8,8	-0,4	10,1	18,1	-8,0	1,3	9,3	-8,0
5,2	3,6	1,6	8,6	9,7	-1,1	10,0	20,7	-10,7	1,3	8,6	-7,3
10,3	4,4	5,9	5,5	10,9	-5,4	8,8	17,7	-8,9	1,9	8,2	-6,3
5,5	2,9	2,6	4,9	15,2	-10,3	6,5	15,6	-9,1	0,9	10,6	-9,7
4,4	6,0	-1,6	7,8	7,0	0,8	5,1	16,7	-11,6	1,1	29,5	-28,4
5,4	8,5	-3,1	7,7	7,8	-0,1	6,4	14,7	-8,3	1,1	11,4	-10,3
7,7	3,5	4,2	7,9	9,6	-1,7	7,7	14,5	-6,8	1,2	8,3	-7,1
5,3	3,6	1,7	6,3	8,6	-2,3	13,4	19,9	-6,5	1,3	2,4	-1,1
3,5	3,6	-0,1	3,2	11,4	-8,2	9,1	17,8	-8,7	1,0	2,7	-1,7
8,0	6,8	1,2	6,5	5,6	0,9	10,8	22,0	-11,2	1,1	1,7	-0,6

Извор: Државен завод за статистика

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

Август 2002 година

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО АВГУСТ 2002 ГОДИНА

- Продолжува закрепнувањето на индустријата
- Најниска годишна инфлација (0,5%) во последните три години
- Надворешниот долг без позначителни промени
- Продолжува намалувањето на буџетските расходи за стоки и услуги
- Високи капитални расходи на буџетот
- Се зголемува износот на трансфери од буџетот
- Пад на каматните стапки на благајнички записи и на пазарот на пари
- Продолжува повисоката понуда од побарувачка на пазарот на пари
- Девизните депозити на населението и натаму стабилни

1. ОПШТИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

Поради годишните одмори, во август дојде до вообичаеното сезонско намалување на економската активност во индустријата. Сепак и во такви услови се забележува продолжувањето на позитивните движења од претходните неколку месеци. Истовремено продолжи интензивната активност во градежништвото, туризмот и останатите услужни дејности што е добра најава за натамошен пораст на стапката на БДП во третиот квартал.

Согласно предвидувањата на Министерството за финансии зголемувањето на платите во државниот сектор не предизвика инфлаторен притисок. Напротив, и во вториот месец во кој вработените во државниот сектор добија зголемени плати годишната ин-

флација се задржа на 0,5%, односно најниско ниво во последните три години. Освен нафтата чија цена повторно започна да расте на светските берзи не се присутни други фактори кои можат да извршат позначаен притисок врз домашната инфлација. Во овој момент се чини најверојатно дека годината ќе заврши со инфлација од околу 2,5%.

Во текот на август продолжи благиот пораст (2%) на курсот на денарот на менувачкиот пазар под влијание на психолошкото дејство на парламентарните избори како и повисокото ниво на готови пари во оптек. Сепак, курсот на денарот на девизниот пазар остана непроменет без посериозни притисоци за девалвација, поради што немаше потреба од позабележителна интервенција на Централната банка. Имајќи ги предвид ваквите движења како и стабилното ниво на девизни резерви се очекува намалување на притисокот на менувачкиот пазар во постизборниот период.

По промената на начинот на продажба на благајничките записи на Централната банка во втората половина на јули од тендер со износи на тендер со каматни стапки, веќе кон крајот на август каматната стапка се намали за околу 3 процентни поени. Тоа изврши влијание и на пазарот на пари каде што исто така дојде до пад на каматната стапка од 12,3% во јули на 10,8% во август. Имајќи ја предвид подобрената ликвидност и крајот на предизборната психоза треба да се очекува продолжување на намалувањето на каматните стапки. Сепак, банките ќе се воздржат од позначителни промени во кредитната политика пред изјаснувањето на новата Влада за макроекономските политики што треба да се случи по ноемвриските преговори со ММФ.

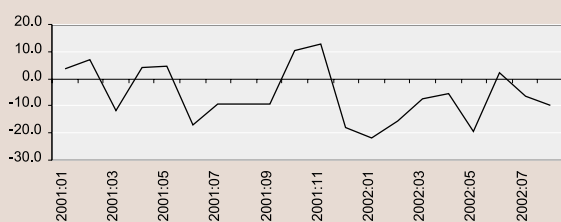
2. ИНДУСТРИСКО ПРОИЗВОДСТВО

Во август 2002 година, индустриското производство беше за 9,7% пониско од истиот месец во 2001 година. Меѓутоа, квалитативната анализа открива дека падот е резултат на само две индустриски гранки, производ-

¹ Платите во јавната администрација, здравството и образованието беа зголемени во јуни, а нивната исплата беше извршена во јули со вообичаено едномесечно задоцнување. Оттука, август е вториот месец во кој се исплатени повисоки плати.

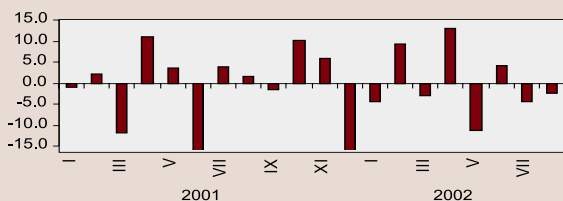
ството на нафтени деривати и производството на основни метали. Првата гранка воопшто нема производство во август поради активностите околу поврзувањето на нафтоводот со постројките за производство во Окта, а втората веќе една година се наоѓа во рецесија поради неповолните движења на светскиот пазар на челик. Овие две гранки придонесуваат за пад на индустриското производство од 18% споредено со август 2001 година. Без овие две гранки, индустриското производство во август остварило пораст од околу 9% во однос на истиот месец од 2001 година.

Графикон 2.1
Индустриско производство (% промени, м/м-12)

Извор: Државен завод за статистика

Графикон 2.2: Месечни стапки на индустриско производство, м/м-1 (десезонирани податоци)

Извор: Државен завод за статистика

Забележително е дека од јуни околу 70% од индустриските гранки остваруваат реален пораст на производството. Порастот на вкупната индустрија без Окта и челичната индустрија, во јуни, јули и август изнесува околу 9% споредено со соодветните месеци од 2001 година. Истовремено, од јуни започна и закрепнувањето на извозот што само го потврдува растечкиот тренд во македонската индустрија.

По двата негативни шокови² со кои се соочи македонската индустрија во периодот од јануари 2001 година до мај 2002 година, сега веќе со сигурност може да кажеме дека индустријата полека излегува од рецесијата. Имајќи предвид дека Окта повторно почна со производство, и најавата од САД дека македонскиот челик ќе биде изземен од протекционистичките бариери по влезот во СТО во октомври оваа година, овие две гранки веќе нема да имаат негативно влијание врз вкупното индустриско производство. Ако на тоа се додадат очекувањата за продолжување на позитивниот тренд во останатите гранки, како и извесното успешно рестартирање на некои од најголемите загу-

бари купени од странски инвеститори, веќе кон крајот на 2002 година и почетокот на 2003 година треба да се очекуваат високи реални стапки на пораст на индустриското производство.

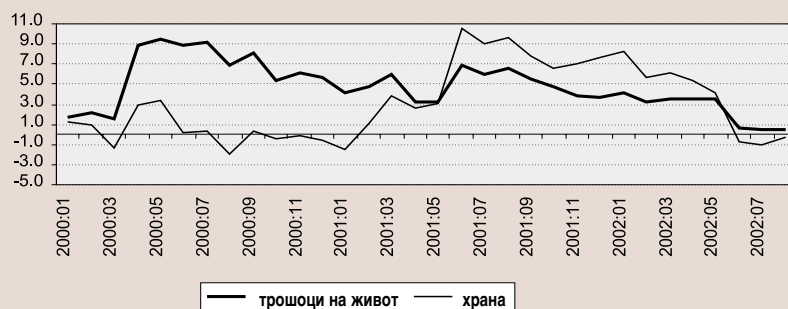
3. ЦЕНИ

3.1. Трошоци на живот

Со минималниот месечен пораст од 0,1%, во август беше прекинат двомесечниот дефлационен тренд на трошоците на живот. Најголем придонес во тоа имаа цените на земјоделските производи кои за разлика од високите падови во претходните два месеци, во август беа стабилни. Стабилноста на цените е општа карактеристика за сите групи на производи.

Ваквите месечни движења во август придонесоа за задржување на годишната инфлација на 0,5% што е исто како и во претходниот месец. На тој начин, во август е остварена најниската годишна инфлација во последните три години.

Графикон 3.1.1: Годишна стапка на инфлација (трошоци на живот)

Извор: Државен завод за статистика

Вообичаено, последниот квартал од годината е период кога под влијание на сезонски фактори цените бележат повисоки порасты отколку во останатите месеци од годината. Таквите движења нема да изостанат и во оваа година, но сепак во моментов освен цената на нафтата на светските берзи, не може да се препознаат други инфлаторни притисоци. Иако зголемувањето на платите на вработените во државниот сектор беше посочувано од некои економисти како фактор кој ќе ја иницира инфлаторната спирала поради што Централната банка ќе мора да ја затегне монетарната политика, тоа не се случи. Напротив, се остварија предвидувањата на Министерството за финансии дека зголемени-те плати нема да ја нарушат рамнотежата на пазарот на стоки и услуги, односно цените ќе останат стабилни. Ценовната стабилност не е резултат на затегната монетарна политика, бидејќи во овој период всушност дојде до значително намалување на каматните стапки

²Првиот шок беше безбедносната криза во 2001 година, а вториот, интензивирањето на реформите во најголемите загубари од декември 2001 година натаму.

на благаянички записи и на пазарот на пари.

Очигледно, во последните два месеци нема да се оствари таргетираната инфлација од 3,5% во 2002 година. Наместо тоа, таа нема да надмине 2,5%.

3.2. Берзански цени на главните македонски извозни производи

Трендот на умерен пораст на берзанските цени на најважните македонски извозни производи присутен во првата половина на 2002 година, во текот на август истата година доби поинаква димензија. Притоа, основна карактеристика на движењето на берзанските цени е падот на цените на обоените метали, заедно со цените на земјоделските производи.

Намалувањето на берзанските цени е најголемо кај обоените метали (бакарот, оловото, никелот и цинкот), чија цена во август 2002 година споредено со претходниот месец, во просек се намали за дури 6%. Најголем пад од 6,9% оствари бакарот, што придонесе цената на бакарот да се спушти на 1.480 САД \$ за еден метрички тон (УС\$/мт), ценовно ниво кое го имаше кон крајот на минатата година. Доколку се земе во предвид и јулскиот пад на цената, за само два месеца берзанската цена на бакарот се намали за 10,2%, со што е неутрализиран постојаниот пораст на неговата цена во текот на првата половина од 2002 година. Со оглед на намалувањето на производството и залихите од страна на главните производители во претходните неколку месеци, во наредниот период се очекува стабилизирање на цената на овој метал.

Во исто време, намалување на цената во однос на претходниот месец забележа и никелот, и тоа за 6%. Падот на берзанската цена на никелот се очекуваше веќе неколку месеци, имајќи го во предвид постојаното зголемување на залихите кај производителите на овој метал, кое по април 2000 година, достигна рекордно ниво во јули оваа година. Оттука, во наредните неколку месеци се очекува натамошно благо намалување на цената на овој метал на светските берзи. Гледано од аспект на македонскиот производител на овој метал, ваквите движења не треба да загрижуваат, бидејќи цената на никелот е на доволно високо ниво кое обезбедува профитабилно работење.

Графикон 3.2.1: Никел (US\$/mt)

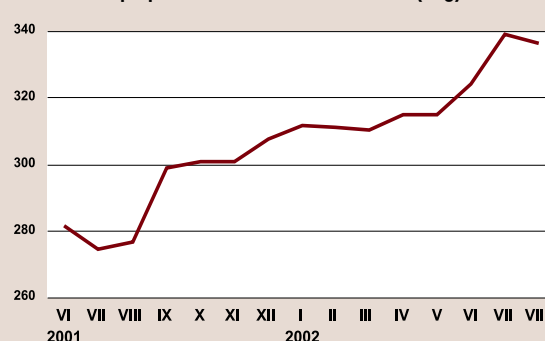
Извор: World Development prospects

Кај оловото пак, по краткотрајното зголемување на цената во јули оваа година, повторно дојде до пад на цената, овојпат за 5,2%, со што овој метал во периодот јануари-август 2002 година, загуби дури 17,5% од својата цена, пред си како резултат на намалената побарувачка на оловото на светските берзи.

Слична е состојбата и кај цинкот, чија цена во изминатиот период од 2002 година беше доста нестабилна и со изразен тренд на намалување. Порастот од минатиот месец се покажа дека беше со краток здив, по што следеше повторно намалување на берзанската цена на цинкот од 5,9%.

Кога станува збор за движењата на берзанските цени на најважните македонски извозни производи, карактеристично за август 2002 година е падот на цената на јагнешкото месо, која достигна 336,6 US \$/kg (односно 3,37 US\$/kg). Иако намалувањето изнесува само 0,7%, се работи за прво намалување на берзанската цена од јуни минатата година. Доколку се исклучи августовскиот пад, кумулираниот пораст на цената на јагнешкото месо на светските берзи во периодот јуни 2001-јули 2002 година изнесува 23,6%.

Графикон 3.2.2: Јагнешко месо (€/kg)

Извор: World Development prospects

За разлика од нив, движење во спротивен правец, односно зголемување на берзанската цена е реализирано кај челикот, ладноваланите и топоваланите челични лимови. Споредено со минатиот месец, цените на овие метали во август 2002 година во просек се зголемија за 15,4%, при што најголемо зголемување на цената е остварено кај ладноваланите челични лимови и тоа 26,7%. Промената на цената на овие метали на светските берзи е особено интересна, бидејќи се случува по вторпат оваа година, а доаѓа по еден период од шест месеци во кој цените на челикот и челичните производи беа нагласено константни. Станува збор за реакција на пазарот на постепено заживување на светската економија по минатогодишната рецесија.

4. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

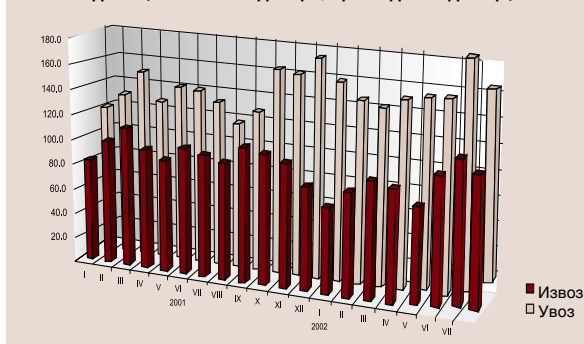
4.1. Надворешно-трговска размена

По двомесечното оптимистичко зголемување, во август дојде до вообичаеното сезонско намалување на надворешно-трговската размена. Извозот забележа месечен пад од 20,2%, додека истовременото намалување на увозот за 20,4% во однос на јули делуваше на намалување на трговскиот дефицит од 71,5 милиони долари во јули на 56,6 милиони долари во август.

Гледано на годишно ниво, извозот во август 2002 година бележи благо намалување од 1,9% во однос на истиот месец во 2001 година.

Очекуваното продолжување на тенденцијата на зголемување на „лон“ работите започнато од јули не се оствари. Тие во август забележаа намалување од 11%, односно се на нивото од јуни оваа година. Вакви карактеристики бележи и увозот на „донот“, кој во август забележа високо намалување за 37,7% во однос на јули оваа година.

Графикон 4.1.1
Остварени движења на извозот и увозот на стоки во 2001 и 2002 година (во милиони долари, претходни податоци)

Извор: Државен завод за статистика

Месечно намалување на извозот се согледува кај поважните извозни производи и тоа извозот на железо и челик (за 3,5 милиони долари), обоени метали (за 2 милиони долари), тутун (за 4,2 милиони долари), пијалоци (за 1,3 милиони долари), овошје и зеленчук (за 2,5 милиони долари), медицински и фармацевтски производи (за околу 1 милион долари) и др. Извозот на облека и обувки го одржува нивото од претходниот месец.

Анализата на економската намена на производите укажува на намалување на извозот на стоки за широка потрошувачка за 9,4%, како и на производите за репродукција за 29% во однос на нивото од јули. Извозот на средства за работа е намален скоро за половина.

Табела 4.1.1.

	во долари		стапки (во %)
	јули 2002	август 2002	
Производи за репродукција	49,453,965	35,136,991	-29.0
Средства за работа	4,482,290	2,367,596	-47.2
Стока за широка потрошувачка, вкупно	58,187,886	52,708,354	-9.4
Храна	8,160,081	5,412,813	-33.7
Пијалоци и тутун	6,516,221	5,874,844	-9.8
Облека и обувки	36,725,415	35,881,208	-2.3
Мебел	411,079	369,734	-10.1
Текстил (освен облека)	1,290,228	1,092,902	-15.3
Медицински, фармац. и козм. препарати	3,698,385	2,571,198	-30.5
Други стоки за широка потрошувачка	1,386,478	1,505,655	8.6
Вкупно	112,124,142	90,512,941	-19.3

Извор: Државен завод за статистика, претходни податоци

Гледано по економски групации на земјите, извозот во доминантниот партнер Европска унија е намален за 15,3%, а извозот во поранешните Ју-републики за 20%, колку што изнесува и намалувањето на извозот во СР Југославија.

Остварувањата во структурата на увозот според економска намена на производите укажува дека се увезени 20,5% помалку сировини и репроматеријали, а 11,6% помалку стоки за широка потрошувачка во однос на претходниот месец.

Табела 4.1.2.

Увоз на друмски возила
– во милиони долари

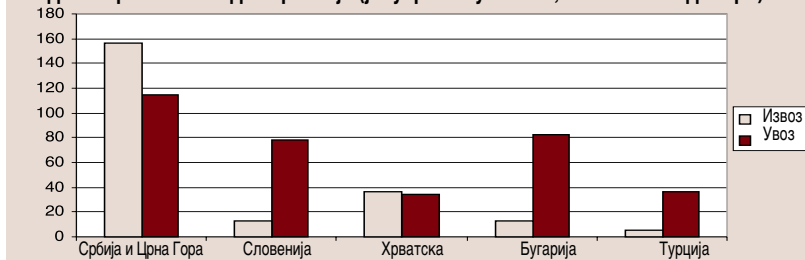
Увозот на друмски возила во изминатите осум месеци од оваа година се зголеми два пати, пред се, како резултат на промените во Законот за Царинска тарифа, односно намалувањето на увозната царина на патничките автомобили. Увозот на возила во август оваа година е три пати поголем од остварениот во август минатата година.

	2001	2002	стапки на пораст (во %)
I	4.8	6.2	29.2
II	6.2	12.3	98.4
III	4.6	9.9	115.2
IV	4.8	9.4	95.8
V	4.7	11.9	153.2
VI	4.6	10.9	137.0
VII	4.7	10.8	129.8
VIII	3.0	9.4	213.3
Вкупно	29.7	60.6	104.0

Извор: Државен завод за статистика

Тенденцијата на неповолното остварување на договорите за слободна трговија продолжува и во месец август. Значајно повисок увоз од извоз со истата динамика продолжува да се остварува со Бугарија, Словенија и Турција³. Дефицитот во трговската размена само со овие три земји за периодот јануари - август 2002 изнесува околу 165 милиони долари.

Графикон 4.1.2: Остварен извоз и увоз со земји со кои се реализираат договори за слободна трговија (јануари-август 2002, во милиони долари)

Извор: Државен завод за статистика

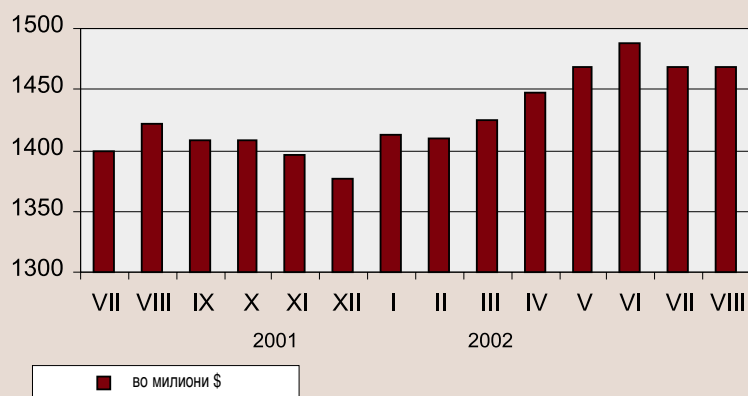
³ Позначајни производи во увозот од Бугарија во изминатите осум месеци се електрична енергија, дрво од иглолистници, пченица, амониум нитрат, жици од рафиниран бакар, керозин и др. Од Словенија претежно се увезуваат прехранбени производи, како: говедско месо, живина, колбаси, млеко и млечни производи итн. Од Турција танкови и буриња од алуминиум, електрични проводници, ТВ-приемници, прехранбени производи, делови за каросерии итн.

4.2. Надворешен долг

Надворешниот долг на Република Македонија врз основа на користени среднорочни и долгорочни кредити и заеми⁴ на крајот на август 2002 година изнесуваше 1469 милиони долари и во споредба со јули забележа благ пораст од 0,2%⁵. Промените во состојбата на долгот се резултат на движењата на новите задолжувања и отплатите, како и поради курсните разлики кои во овој месец се позитивни и изнесуваат 0,59 милиони долари.

Најголем поединичен доверител на Република Македонија и понатаму е Лондонскиот клуб со 254 милиони долари и IBRD (Меѓународната банка за обнова и развој) и IDA (Меѓународната агенција за развој) со 420 милиони долари.

Графикон 4.2.1: Состојба и динамика на надворешен долг

Извор: Народна банка на Република Македонија

Во август 2002 година, повлечени се 7,6 милиони долари од странските кредитори врз основа на веќе одобрени кредити и заеми, при што најголем дел се од приватни и билатерални кредитори. Вкупно во првите осум месеци од 2002 година Република Македонија повлекла 82,9 милиони САД \$.

Истовремено, во август сервисирани се 10,0 милиони САД долари обврски спрема странство (главница и камата). Најголем дел од платените обврски 68% се спрема мултилатералните кредитори, а останатиот дел кон приватните кредитори. Кумулативно, во првите осум месеци на 2002 година сервисирани се 145 милиони САД \$ и тоа 89 милиони САД \$ кон официјалните кредитори и 56 милиони САД \$ кон приватните кредитори.

Структурата на долгот по кредитори и натаму останува непроменета, при што половина отпаѓа на мултилатералните кредитори, а останатиот дел отпаѓа на билатералните и приватните кредитори.

Графикон 4.2.2: Структура на надворешен долг по кредитори (состојба на 31.07.2002 година)

Извор: Народна банка на Република Македонија

Според планот на отплата на Народна Банка на Република Македонија во периодот септември - декември 2002 година достасуваат за плаќање обврски спрема странство во износ од 64,1 милиони долари, од кои 50,5 милиони долари главница и 13,6 милиони долари камата.

Во текот на месец август склучени се нови договори за кредити во износ од 3,2 милиони долари и сите потекнуваат од приватни кредитори. Вкупно за првите осум месеци од годината склучени се нови кредити за 66,4 милиони долари, од кои половина се од мултилатерални кредитори, а останатиот дел од приватни кредитори.

5. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

Приходите на централниот буџет во август 2002 година изнесуваа 4,9 милијарди денари што, споредено со истиот месец минатата година, претставува пораст од 37%. Зголемувањето главно се должи на порастот на даночните приходи за 19% во однос на месец август 2001 година. Зголемената наплата на даноците пред сè се должи на повисоките приходи од акцизи за 60% на годишно ниво и зголемените увозни давачки за 16% во однос на август минатата година. Дополнително, пораст беше остварен и кај приходите од данокот на додадена вредност за 17% во однос на август минатата година. Овие приходи значително опаднаа во однос на претходниот месец што се должи на намалената економска активност и намалениот промет во земјата поради годишните одмори. Приходите од персоналниот данок на доход забележаа незначителен пораст од 2% на годишно ниво, а кај приходите од данокот на добивка беше остварено намалување од 19% заради тоа што данокот на добивка се плаќа како аконтација врз основа на остварениот профит во минатата воена година.

Во месец август 2002 година, **вкупните расходи на централниот буџет** изнесуваа 5,2 милијарди денари, односно постигнато е намалување на расходите за 5%

⁴ Според предходните податоци од Народна Банка на Република Македонија

⁵ Податокот за надворешниот долг со состојба на 31.07.2002 година е ревидиран од Народна Банка на Република Македонија од 1466 на 1486 милиони долари.

во однос на месец август во 2001 година. Структурата на вкупните расходи е променета во насока на намалување на учеството на тековните расходи од 91% во месец август минатата година на 72% во истиот месец оваа година. Од друга страна значителен пораст е остварен во делот на капиталните расходи чие учество се зголеми на 21% од само 1% во август минатата година.

Во август 2002 година беше остварено значително намалување на тековните расходи за 25% на годишно ниво при што се спуштија на ниво од 3,8 милијарди денари. Исплатената маса на плати од централниот буџет во месец август 2002 година изнесуваше 1,4 милијарди денари што претставува пораст од 22% во однос на истиот месец минатата година, односно учеството на исплатените плати во вкупните расходи достигна ниво од 27% (пораст за 6 процентни поени во однос на август 2001 година). Ова зголемување е одраз на ефектот од утврдената минимална плата и порастот на платите во јавната администрација во месец јуни оваа година кој се појавува кога се прави споредба на годишно ниво. Во месец август беше остварено големо намалување од 68% на расходите за стоки и нефакторски услуги, така што нивното учество во вкупните расходи се намали од 46,1% во август минатата година на само 15,4% во август оваа година. Сепак мора да се земе во предвид дека ова намалување главно се должи на несоодветната споредбена основа поради големите трошоци за национална безбедност во централниот буџет во август минатата година.

Тековните трансфери во август изнесуваа 1,4 милијарди денари, односно остварен е пораст од 21% во однос на месец август минатата година. Најголемо учество во структурата на тековните трансфери имаа трансферите кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување (437 милиони денари или 30,9%), потоа за Заводот за вработување на Република Македонија (316 милиони денари или 22,4%) и за социјални програми (290 милиони денари или 20,6%). Владата дури и во овој предизборен период беше концентрирана врз долгорочните економски цели односно остварување на висок економски раст на долг наместо на кус рок. Ова беше потврдено преку исплата на 187 милиони денари како поддршка на структурните реформи, што е околу триесет пати повеќе во однос на истиот месец минатата година.

Во месец август 2002 година трошоците за каматни плаќања изнесуваа 114 милиони денари, односно 2,2% од вкупните расходи. Од овој износ, за камати по надворешен долг беа исплатени 91 милион денари, а за камати по домашен долг, 23 милиони денари.

Овој месец беа исплатени 1,1 милијарди денари за капитални трошоци, поточно за изградба и купување на капитални средства и за капитални трансфери, што е за 14 пати поголем износ отколку во месец август минатата година. Од вкупните капитални трошоци, 440 милиони денари (или 39,2%) беа наменети за финансирање на инвестиционите проекти кои беа предвидени со продажбата на Телеком.

Дефицитот на централниот буџет, според прелиминарните податоци, во август 2002 година изнесуваше 970 милиони денари. Дефицитот главно беше финансиран од домашни извори, односно преку повлекување на депозити на државата во Централната банка.

6. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

6.1. Монетарни агрегати и монетарни индикатори

Трендот на зголемување на **примарните пари** продолжи и во август 2002 година, меѓутоа со значително понизок месечен пораст (2,0%), со што го достигнаа нивото од 18,5 милијарди денари. За разлика од минатите месеци, кога порастот главно беше детерминиран од зголемувањето на нивото на готовите пари во оптек, овој пат причината е во зголемените средства на жиро-сметките на банките кај централната банка. Притоа, нето домашната актива на НБРМ делуваше во насока на креирање на примарни пари, што во најголема мера се должи на намалувањето на нето позицијата на државата кај НБРМ. Во иста насока делуваше и нето девизната актива на централната банка, што главно се должи на приливот на екстерната сметка (по основ на концесијата за вториот мобилен оператор). Во август 2002 година беше забележан прилично висок пораст на износот на продадените благajнички записи (за 22,8% повеќе), достигнувајќи го нивото од 6,1 милијарди денари на крајот на месецот.

Монетарниот агрегат **M1**⁶ во август 2002 година забележа умерен месечен пораст од 1,8%, а зголемување од 40,6% на годишна основа. Ако во минатите месеци зголеменото ниво на паричната маса M1 се должеше на високата побарувачка за готови пари, причината за августовскиот пораст е зголемувањето на депозитите по видување на приватниот сектор во комерцијалните банки (за 6,4% повеќе). Имено, после исклучително високиот јулски пораст на готовите пари во оптек, во август 2002 година е регистрирано извесно намалување на побарувачката за готовите пари (за 1,3% помалку). Секако, ваквата состојба во голема мера се должи на нормализирањето на безбедносната состојба и подобрувањето на

⁶ Најтесно дефиниран монетарен агрегат кој ги опфаќа готовите пари во оптек и денарските депозити по видување.

макроекономскиот амбиент, што е придружено со зајакнување на довербата на граѓаните кон банкарскиот систем.

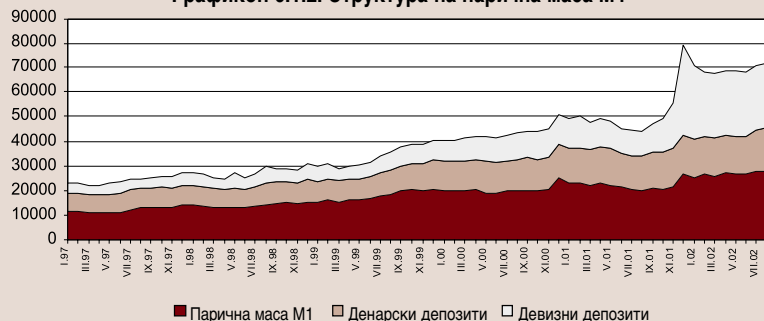
Графикон 6.1.1: Монетарни агрегати
промена од истиот месец претходната година

Извор: Народна банка на Република Македонија

Најшироко дефинираниот **монетарен агрегат M4** на крајот на август 2002 година изнесуваше 72,1 милијарди денари, што претставува умерен пораст од 1,6% во споредба со претходниот месец, а зголемување од 59,2% во однос на истиот месец минатата година. Поради отсуството на поголеми флукуации на нивото на девизните депозити во банкарскиот систем, монетарниот раст во последните неколку месеци главно се должи на зголемувањето на домашната компонента на M4. Имено, во изминатите два месеци готовите пари во оптек го потхрануваа растот на паричната маса, додека динамизирањето на монетарниот раст во август 2002 година се должеше на порастот на денарските депозити. Веројатно високите каматни стапки на денарските депозити почнуваат посилно да влијаат врз економските субјекти при донесувањето на нивните одлуки за формирањето на портфолиото на заштеди.

Графикон 6.1.2: Структура на парична маса M4

Извор: Народна банка на Република Македонија

⁷Во текот на првата половина на 2002 година се зголемија сите составни делови на монетарната база-готовите пари во оптек, парите во благајна, како и парите на жиро-сметките.

⁸Брзината на оптекот на парите (имплицит велоцитс) се пресметува како однос помеѓу номиналниот БДП и паричната маса, и претставува индикатор кој ни покажува колку пати монетарната маса ќе се сврти во дадено време за да го финансира номиналниот БДП.

Монетарниот мултипликатор на паричната маса M4 (компонента на недржавниот сектор) во август 2002 година изнесуваше 3,74, со што беше прекината неколкумесечната тенденција на намалување. На годишна основа, мултипликаторот забележа пад од само 2,4%, додека во однос на јули оваа година - зголемување за 0,1 процентен поен. Скрамното забрзување на процесот на монетарна мултипликација во основа го рефлектира релативно повисокиот пораст на паричната маса во однос на порастот на монетарната база⁷.

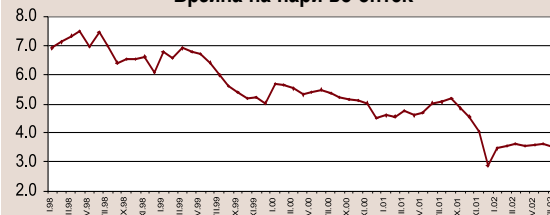
По значителниот пад во декември 2002 година кога беше достигнато ниво од 2,9, **брзината на оптекот на парите** (implicit velocity) во текот на првата половина од 2002 година се задржа на речиси исто ниво, а во август 2002 изнесуваше 3,4. На годишно ниво, таа се намали за 33,4%, додека во однос на претходниот месец брзината на оптекот на парите е пониска за 0,1 процентен поен. Релативната стабилност на овој монетарен индикатор во текот на 2002 година се должи на закрепнувањето на економската активност, што е проследено со еквивалентни стапки на пораст на паричната маса.

Графикон 6.1.3
Монетарен мултипликатор на парична маса M4

Извор: Пресметки на Министерство за финансии врз основа на податоци на НБРМ

Графикон 6.1.4
Брзина на пари во оптек

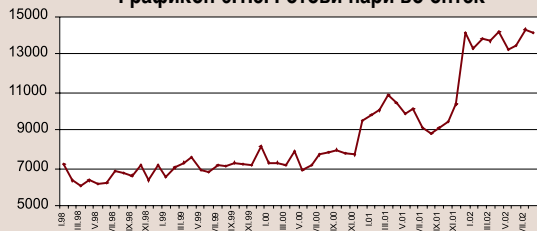

Извор: Пресметки на Министерство за финансии врз основа на податоци на НБРМ

Готовите пари во оптек се задржаа на релативно високо ниво и во август 2002 година, иако беше регистрирано умерено месечно намалување од 1,3%. Одржувањето на високото ниво на готови пари во оптек се должеше на влијанието на повеќе фактори, како што се: сезонското влијание на годишните одмори, готовинската исплата поврзана со обесштетувањето на измамените штедачи, зголемувањето на платите на вработените во јавната администрација,

како и ефектите од предизборните активности на политичките партии. Со помали месечни флукутации, тоа ниво се одржа и во август 2002 година, кога готовите пари во оптек изнесуваа 14,1 милијарди денари.

Графикон 6.1.5: Готови пари во оптек

Извор: Народна банка на Република Македонија

Почнувајќи од декември 1999 година **покриеноста на паричната маса M1** со девизни резерви ја надминува референтната вредност од 100%. Се работи за најчесто употребуваниот индикатор на финансиската ранливост на економијата, кој го покажува нејзиниот капацитет за справување со финансиска криза, во која сите правни и физички лица истовремено би побарале конверзија на своите денарски средства во девизи. Покриеноста на монетарниот агрегат M4 со девизни средства во август 2002 година изнесуваше 108,9%, односно пад од 25,7% на годишно ниво како последица на високиот пораст на паричната маса M4. И покрај намалувањето, овој индикатор е сè уште еден од повисоките меѓу земјите во транзиција.

Графикон 6.1.6: Монетарни агрегати
промена од истиот месец претходната година

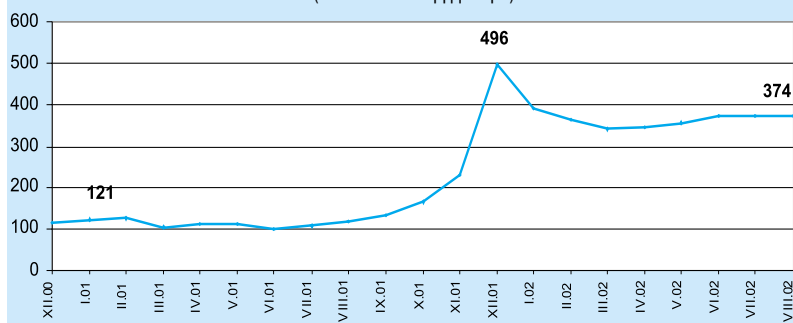
Извор: Пресметки на Министерство за финансии

6.2. Девизно штедење на граѓаните

Според прелиминарните податоци на Народната банка на Република Македонија, девизното штедење на граѓаните на крајот на август 2002 година изнесува 373,7 милиони \$, што е за 3,2 пати повеќе во однос на минатогодишниот август. Со оглед на отсуството на позначајни флукутации на нивото на девизните депозити на граѓаните, ова претставува недвосмислена потврда на вратената доверба кај граѓаните во банкарскиот систем. Сега се на потег комерцијалните банки, кои треба да оценат дали е подобро да ја сти-

мулираат конверзијата на девизните во денарски депозити, или пак, чувајќи ги средствата кај кореспондентските банки во странство, да ги кредитираат странските резиденти и компании за скроман надомест.

Графикон 6.2.1: Девизно штедење на граѓаните
(во 000 000 САД долари)

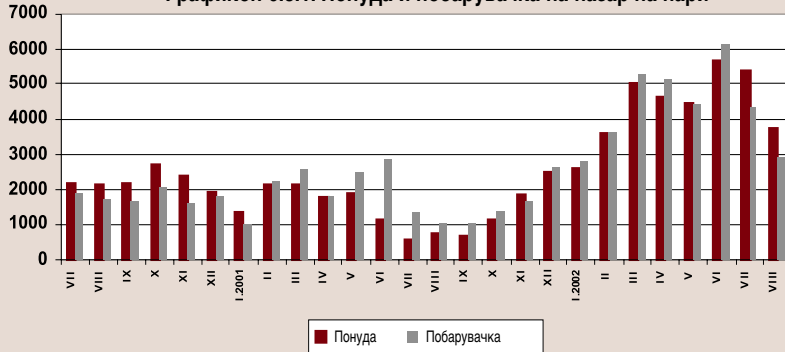
Извор: Народна банка на Република Македонија

6.3. Пазар на пари

На пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во август 2002 година е евидентирана значително намалена активност во споредба со претходниот месец, манифестирана преку намалениот вкупен промет и просечната дневна реализација во месецот. Вкупниот промет реализиран на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во анализираниот период, споредено со јули е намален за 30,1%, односно достигна износ од 3,9 милијарди денари.

Состојбата на намалениот промет на пазарот на пари во август 2002 година се должи на помалиот износ на понудата и на побарувачката на ликвидни средства на месечно ниво. Така, вкупната побарувачка на ликвидни средства, бележи пад од 1,4 милијарди денари, односно 32,4%, при што таа во август изнесуваше 2,9 милијарди денари. Истовремено, вкупната понуда за ликвидни средства на пазарот на пари изнесуваше 3,7 милијарди денари, односно за 31,1% помалку во споредба со претходниот месец.

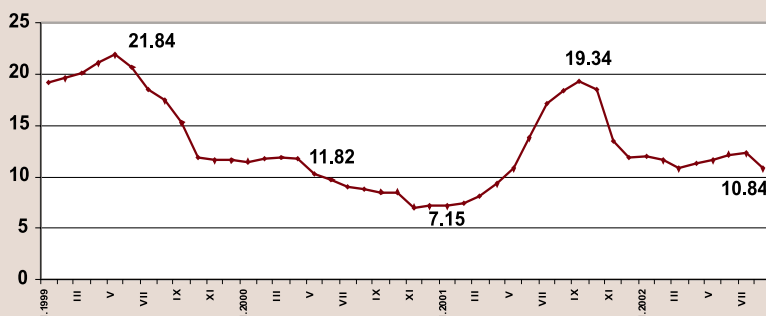
Графикон 6.3.1: Понуда и побарувачка на пазар на пари

Извор: Народна банка на Република Македонија

После континуираниот пораст на просечната пондерирана каматна стапка (на месечно ниво) во периодот февруари-јули 2002 година, каматната стапка на пазарот на пари за првпат во август забележа значителен пад (за 1,5 процентни поени помалку), со што го достигна нивото од 10,84%. Колку за споредба, непосредно пред безбедносната криза, во ноември 2000 година каматната стапка го достигна најниското ниво од основањето на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност (7,01%), што е на приближно исто ниво како во напредните земји во транзиција.

Графикон 6.3.2
Каматна стапка на пазар на пари

Извор: Народна банка на Република Македонија

6.4. Благајнички записи

Почнувајќи од 17.07.2002 година, прометот со благајнички записи веќе не е преку аукции на принципот „тендер со износи“, туку повторно се воведени аукциите на принципот „тендер со каматни стапки“. Пазарното формирање на каматните стапки на благајничките записи овозможи спроведување на ефикасна монетарна политика, а освен тоа придонесе и за намалување на каматните стапки за неколку процентни поени. На тој начин се покажа дека досегашната стерилизација на паричната маса била по цена на високи, административно утврдени каматни стапки, кои изнесуваа околу 13%. Извесна новина е и укинувањето на благајничките записи со достасување од 7 дена, поради намалениот интерес.

За разлика од претходниот месец, кога аукциите на благајничките записи претставуваа тек на креирање на примарни пари, во август 2002 година повторно е зголемен износот на продадени благајнички записи, со што достигнаа ниво од 6,1 милијарда денари. Во споредба со претходниот месец, износот на продадени благајнички записи е повисок за 22,8%, при што радува фактот дека е си поголемо учеството на банките во сопственичката структура на благајничките записи.

Графикон 6.4.1: Продадени благајнички записи
(во милиони денари)

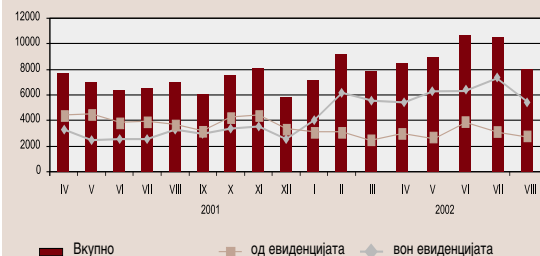

Извор: Народна банка на Република Македонија

7. ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА

На пазарот на работна сила во август 2002 година беа остварени 8 илјади **вработувања**, што е за 2,3 илјади помалку од претходниот месец, односно 15,5% повеќе во однос на истиот месец во претходната година (79% на неопределено, а 21% на определено време и сезонски работи). И натаму е поголемо вработувањето вон евиденцијата на невработените (70%), односно флукуација (промена на работните места) на работната сила, отколку од евиденцијата, односно нови вработувања (30%).

Графикон 7.1: Вкупни вработувања
(од евиденцијата и вон евиденцијата)

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Бројот на лица кои го изгубиле работното место по основ на стечај и технолошки вишок во август 2002 година изнесуваше 498 лица и беше за четири пати пониско во однос на претходниот месец, односно за 8,6% пониско од истиот месец во 2001 година. За разлика од претходниот месец, овој пат доминираат лицата кои останале без работа по основ на технолошки вишок (84%), за сметка на оние по основ на стечај (16%).

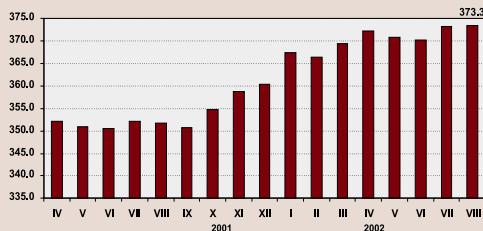
Графикон 7.2: Лица кои бараат работа а на кои работниот одос им престанал по основ на стечај и тех. вишок

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Секако недоволното вработување, континуираниот прилив на завршени средношколци и дипломирани студенти, технолошките вишоци и друго се причини за трендот на пораст на регистрираната невработеност. **Бројот на лица кои бараат работа** во август 2002 година е на ниво на претходниот месец, односно нивото од 373,3 илјади лица и е за 6,1% повисоко споредено со истиот месец од претходната година. Бројката на регистрирани невработени треба да се земе со резерва бидејќи многумина работат на „црно,, или непријавено, а голем е бројот и на оние кои се пријавени само заради остварување на правото на здравствено осигурување или социјална помош.

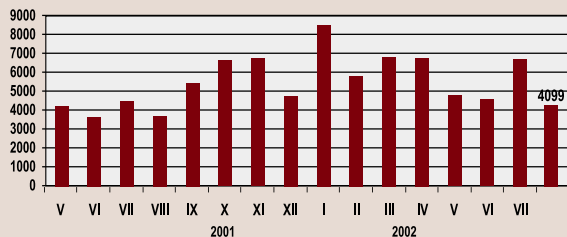
Графикон 7.3: Лица кои бараат работа
(во илјади)

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Бројот на лицата кои бараат вработување, а кои првпат се пријавуваат во Заводот за вработување во август изнесуваше 4,1 илјада и беше за 10% повисок од истиот месец од претходната година.

Графикон 7.4: Лица кои бараат работа, а кои првпат се пријавени во месециот

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

8. СОЦИЈАЛНИ ДВИЖЕЊА

8.1. Корисници на пензии

Во август 2002 година, вкупниот број на корисници на пензии изнесуваше 248.671, што претставува зголемување за 864 пензионери во однос на претходниот месец, односно за 1471 лице во однос на декември 2001 година. На годишна основа (август 2002 / август 2001 година) порастот изнесуваше 3.699 лица односно 1,5%.

Графикон 8.1.1.
Корисниците на пензии (во илјади лица)

Извор: Фонд на пензиско и инвалидско осигурување на Македонија

Просечната пензија во август 2002 година беше 6.958 денари, што во споредба со август 2001 година претставува зголемување за 6,4%.

Соодносот на просечната пензија во август 2002 година со просечната плата во јули⁹ 2002 година година, изнесува 60,6%.

Од 248.671 корисници на пензија, 88,3% примаат пензија до 10.850 денари, а само 11,7% примаат пензија над 10.850 денари.

Во август 2002 година за пензии беа исплатени 1.733 милиони денари на 248,7 илјади корисници на пензии.

8.2 Корисници на социјална помош

Во август 2002 година за социјална помош исплатени се 194,3 милиони денари на 82.633 загрозени домаќинства. Правото од постојана парична помош го оствариле 5.183 корисници, а правото по основ на туѓа нега и помош го оствариле 19.472 корисници.

Графикон 8.2.1.
Корисници на социјална помош (во илјади лица)

Извор: Министерство за труд и социјална политика

Ако вршиме компарација со истиот месец од претходната година, можеме да констатираме дека бројот на корисници на социјална помош е зголемен за 7.226 лица односно 8,7%.

⁹ Споредбата се врши со просечната плата од претходниот месец бидејќи податокот за платите излегува со еден месец задоцнување.

8.3. Корисници на надомест за невработени

Проолжува неповолната тенденцијата на понатамошен континуиран пораст на бројот на **корисниците на надомест по основ на невработени** во август 2002 година според евиденцијата на Заводот за вработување достигна ниво од 48.514 лица, што е за 0,8% повеќе од претходниот месец, односно за 37,1% во однос на истиот месец од претходната година. Порастот во август се должи пред сè на изгубените работни места по основ на технолошки вишок. Во структурата на корисниците на паричен надоместок доминираат лицата со технолошки вишок од работен однос, технолошки вишок на загубарите и по основ на стечај.

Графикон 8.3.1.
Корисници на надомест за невработеност

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

8.4. Потрошувачка кошница

Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалоци 3, во месец август 2002 година изнесуваше 10.092 денари, и во однос на претходниот месец е повисока за 0,6%

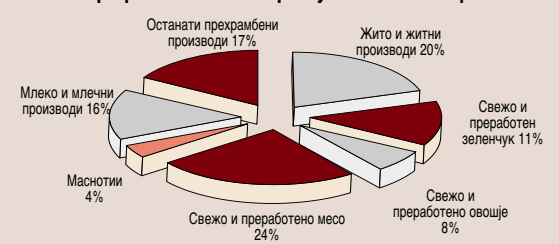
Зголемување на вредноста е забележано кај:

- „Свежо и преработено овошје“ (1,1%)
- „Свеж и преработен зеленчук“ (3,5 %),
- „Млеко и млечни производи“ (0,8 %) и
- „Свежо и преработено месо“ (0,1%)

Вредноста на кошницата во групата „жито и производи од жито“, „маснотии“, „останати прехранбени производи“ е на ниво од претходниот месец.

Вредноста на потрошувачката кошница за август 2002 година е повисока за 0,1% во однос на истиот месец од претходната година.

Графикон 8.4.1. Потрошувачка кошница

Извор: Државен завод за статистика

¹⁰ Сите производи од категоријата „схрана и пијалоци“, кои ја сочинуваат кошницата, се одредени како просечни месечни потреби на едно четиричлено неземјоделско домаќинство и тој список на производи е константен (исти производи-исти количества), во текот на една година.

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

Септември 2002 година

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО СЕПТЕМВРИ 2002 ГОДИНА

- Продолжува закрепнувањето на индустријата
- Септември најавува најниска просечна стапка на годишна инфлација во последните четири години
- Значително подобрена наплата на данокот на додадена вредност (за 24,6% повеќе)
- Извозот на стоки забележа зголемување од 14,9% во однос на август
- Надворешниот долг бележи благ пораст
- Тековните трошоци се помали за 5,7% во споредба со првите девет месеци од минатата година
- Се зголемува износот на трансфери од буџетот
- Зголемување на прометот на пазарот на пари
- Девизните депозити на населението бележат благ пад

1. ОПШТИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

Индустриското производство во септември 2002 година забележа пораст од 19,4 процентни поени во споредба со минатиот месец. Ова е резултат на вообичаеното зголемување на производството во преработувачката индустрија по сезонски ниското производство во август поради годишните одмори. Текстилната индустрија го продолжува закрепнувањето започнато во јуни како резултат на обновен-

ите извозни договори на македонските текстилци, додека високиот месечен раст на производството на основни метали укажува на нагорен тренд во работата на оваа индустрија која веќе подолго време се наоѓа во рецесија. Според оценките на македонските менаџери, вкупната економска состојба на нивните претпријатија во септември 2002 година се' уште се оценува како неповолна во однос на претходните месеци. Обемот на производството нема позначителни промени, додека тековната обезбеденост на производството со порачки е подобрена.

Со оглед дека нема најави за зголемување на некои административни цени, не може да се препознаат други посериозни инфлаторни притисоци до крајот на годината. Иако зголемувањето на платите на вработените во државниот сектор беше посочувано како фактор кој ќе резултира со повисока стапка на инфлација, тоа не се случи. Во овој момент се чини најверојатно дека годината ќе заврши со инфлација од околу 2,2%.

Истовремено, извозот на стоки забележа зголемување од 14,9% во однос на август оваа година. Поблагото зголемување на увозот од 3,5% во септември во однос на претходниот месец делуваше на намалување на трговскиот дефицит од 56,5 милиони \$ во август на 50,5 милиони \$ во септември.

Зголемениот промет на пазарот на пари во септември 2002 година во однос на претходниот месец се должи на намалената ликвидност на банкарскиот систем (дејствување на автономните фактори) и на сезонскиот фактор.

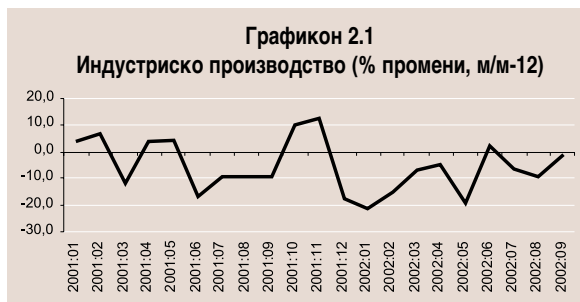
¹ Платите во јавната администрација, здравството и образованието беа зголемени во јуни, а нивната исплата беше извршена во јули со вообичаено едномесечно задоцнување. Оттука, август е вториот месец во кој се исплатени повисоки плати.

2. ИНДУСТРИСКО ПРОИЗВОДСТВО

Индустриското производство во септември 2002 година забележа пораст од 19,4 процентни поени во споредба со минатиот месец. Ова е резултат на вообичаеното зголемување на производството во преработувачката индустрија по сезонски ниското производство во август поради годишните одмори. Носители на овој пораст се производството на текстилни ткаенини и основни метали како и повторното рестартирање на производството на нафтни деривати од страна на рафинеријата „Окта“. Текстилната индустрија го продолжува закрепнувањето започнато во јуни како резултат на обновените извозни договори на македонските текстилци. Високиот месечен раст на производството на основни метали укажува на нагорен тренд во работата на оваа индустрија која веќе подолго време се наоѓа во рецесија. Сепак, ова производство си уште се наоѓа на ниско ниво.

За разлика од преработувачката индустрија, рударството забележа пад од 40,2% споредено со септември 2001 година или 36,9% споредено со август 2002 година. Ова се должи на високиот месечен пад кај вадењето на руди на метал поради застојот во производството на рудниците „Злетово“, и „Саса“.

Снабдувањето со електрична енергија, гас и вода е речиси на исто ниво како и претходниот месец и бележи благ пораст од 1,3%.

Извор: Државен завод за статистика

Деловни тенденции во преработувачката индустрија - септември 2002 година

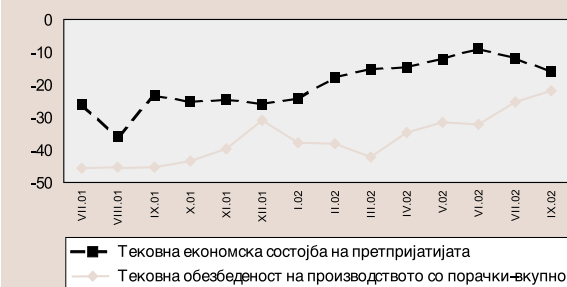
Според оценката на раководителите, вкупната економска состојба на нивните претпријатија во септември 2002 година е оценета како неповолна во однос на претходните месеци. Обемот на производството нема позначителни промени, додека тековната обезбеденост на производството со порачки е подобрена.

Оценета за очекувањата за обемот на производството и порастот на просечните продажни цени на готовите производи се позитивни, додека очекувањата за бројот на вработените е непроменет.

Просечното искористување на капацитетите на претпријатијата во септември 2002 година е намалено и изнесува 60,2% од нормалното искористување.

Најголемо влијание на ограничувањето на обемот на производството во септември 2002 година имале следниве фактори: недоволната домашна побарувачка со 17,3%, недоволната странска побарувачка со 17,5%, неизвесното економско опкружување со 16,5% и финансиските проблеми со 13,1%.

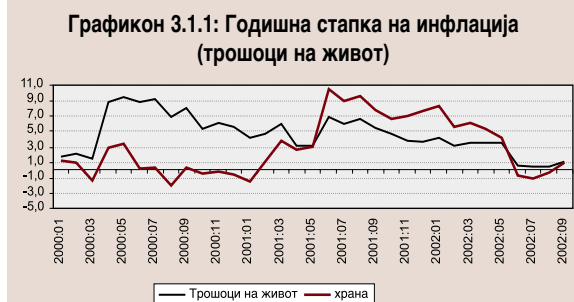
Оценка на тековната економска состојба на претпријатијата и обезбеденост на производството со порачки

3. ЦЕНИ

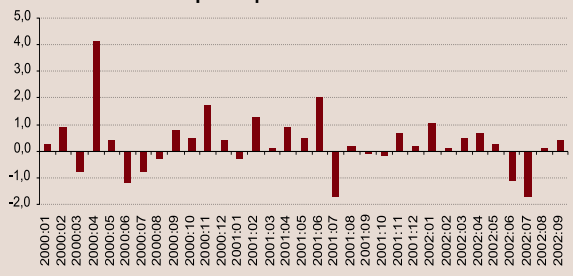
3.1. Трошоци на живот

Трошоците на живот во септември 2002 година се повисоки за 0,4% во однос на претходниот месец истата година, а во однос на септември 2001 година се повисоки за 1,1%. Во рамките на индексот на трошоците на живот, цените на стоките во септември 2002 година се повисоки за 0,5%, додека услугите се повисоки за 0,2%. Гледано по главни групи по намена на потрошувачката, во септември е забележан пораст на индексот во групата „исхрана“ 0,9%, „култура и разонода“ за 1,0% и „облека и обувки“ за 0,2% во однос на август 2002 година.

Извор: Државен завод за статистика

Графикон 3.1.2.: Месечни стапки на пораст на трошоците на живот

Извор: Државен завод за статистика

Вообичаено, последните месеци од годината се период кога под влијание на сезонски фактори цените бележат зголемен пораст споредено со останатите месеци од годината. Меѓутоа, со оглед дека нема најави за зголемување на некои административни цени, не може да се препознаат други посериозни инфлаторни притисоци до крајот на годината. Иако зголемувањето на платите на вработените во државниот сектор беше посочувано како фактор кој ќе резултира со повисока стапка на инфлација, тоа не се случи. Напротив, се остварија предвидувањата на Министерството за финансии дека зголемените плати нема да ја нарушат рамнотежата на пазарот на стоки и услуги, односно цените ќе останат стабилни. Ценовната стабилност не е резултат на затегнатата монетарна политика, бидејќи во овој период всушност дојде до значително намалување на каматните стапки на благајнички записи и на пазарот на пари.

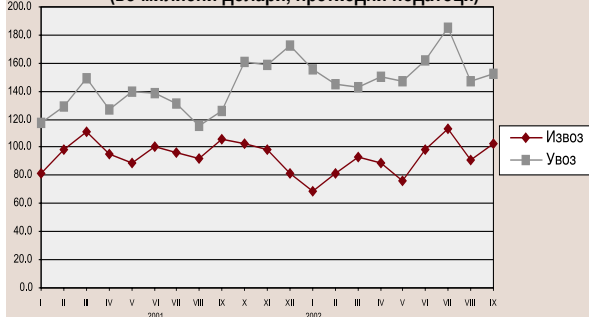
Очигледно, во последните два месеци нема да се оствари таргетираната инфлација од 3,5% во 2002 година. Наместо тоа, таа нема да надмине 2,2%.

4. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

4.1. Надворешно-трговска размена

Извозот на стоки во септември забележа зголемување од 14,9% во однос на август оваа година. Истовремено, поблагото зголемување на увозот од 3,5% во однос на август делуваше на намалување на трговскиот дефицит од 56,5 милиони \$ во август на 50,5 милиони \$ во септември.

Графикон 4.1.1 Остварен извоз на стоки во 2001 и 2002 година (во милиони долари, претходни податоци)

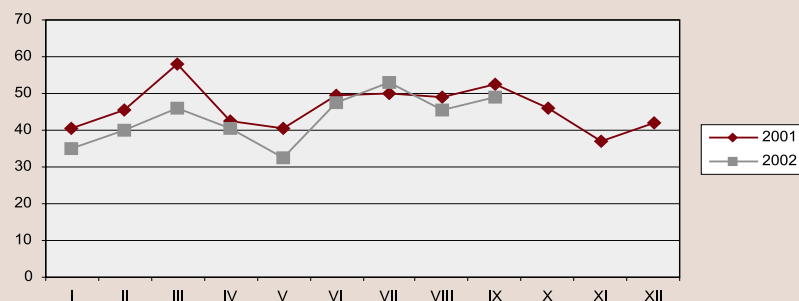

Извор: Државен завод за статистика

Гледано на годишно ниво, извозот во септември 2002 година забележа намалување од 3,8% во однос на истиот месец од 2001 година.

Извозот на „лон“, работите во септември забележа зголемување кое изнесува 7,1%. Вакви карактеристики бележи и увозот на „лонот“, кој во септември забележа зголемување од 16,0% во однос на август оваа година.

Графикон 4.1.2 Остварен извоз од „лон“ работи (во милиони долари)

Извор: Државен завод за статистика

Месечно зголемување на извозот се согледува кај поважните извозни производи и тоа овошје и зеленчук (за 180%), тутун и преработки од тутун (60,8%), извоз на железо и челик (33,4%), хемиски производи (35%) и др. Извозот на облека и обувки бележи благо намалување во однос на нивото од претходниот месец.

Анализата на економската намена на производите укажува на зголемување на извозот на стоки за широка потрошувачка за 4,8%, како и на производите за репродукција за 30,3% во однос на нивото од август.

Извоз по економска намена*)

Табела 4.1.1	во долари		стапки (во%)
	август 2002	септември 2002	
Производи за репродукција	34,851,222	45,422,734	30.3
Средства за работа	2,367,596	2,805,174	18.5
Стока за широка потрошувачка, вкупно	51,384,010	53,864,876	4.8
Храна	5,415,103	8,933,834	65.0
Пијалоци и тутун	5,874,844	3,922,384	-33.2
Облека и обувки	34,554,574	34,021,849	-1.5
Мебел	369,734	412,834	11.7
Текстил (освен облека)	1,092,902	1,809,439	65.6
Медицински, фармац. и козм. препарати	2,571,198	2,778,953	8.1
Други стоки за широка потрошувачка	1,505,655	1,985,583	31.9
Вкупно	88,962,414	102,212,666	14.9

Извор: Државен завод за статистика, претходни податоци

Гледано по економски групации на земјите, извозот во доминантниот партнер Европска унија е зголемен за 18,3% (околу 8 милиони \$), со што структурното учество во вкупниот извоз за изминатите девет месеци изнесува 51,1%.

Германија и СР Југославија и понатаму се наши нај-

големи партнери, чие учество во извозот покрива речиси една половина од вкупниот извоз. Забележителна позитивна промена во септември оствари извозот во Италија².

Увозот на стоки забележа зголемување од 3,5% во однос на август 2002. Од остварувањата во структурата на увозот според економска намена на производите се согледува дека се увезени 2,4% помалку сировини и репроматеријали, а тоа пак укажува на сè уште забавената економска активност, земајќи ја предвид увозната зависност на домашната индустрија. Увозот на стоки за широка потрошувачка е зголемен за 13,5%.

Табела 4.1.2.

Увоз на друмски возила
-во милиони долари

	2001	2002	стапки на пораст (во %)
I	4,8	6,2	29,2
II	6,2	12,3	98,4
III	4,6	9,9	115,2
IV	4,8	9,4	95,8
V	4,7	11,9	153,2
VI	4,6	10,9	137,0
VII	4,7	10,8	129,8
VIII	3,0	9,4	213,3
IX	4,7	8,9	89,4
Вкупно	42,1	89,7	113,1

Увозот на друмски возила во изминатите девет месеци од оваа година се зголеми повеќе од два пати, пред сè, како резултат на промените во Законот за Царинска тарифа, односно намалувањето на увозната царина на патничките автомобили.

Извор: Државен завод за статистика

Тенденцијата на неповолното остварување на договорите за слободна трговија продолжува и во месец септември. Значајно повисок увоз од извоз со истата динамика продолжува да се остварува со Бугарија, Словенија и Турција.³ Дефицитот во трговската размена само со овие три земји за периодот јануари - септември 2002 изнесува околу 191 милион \$.

Графикон 4.1.3: Остварен извоз и увоз со земји со кои се реализираат договори за слободна трговија (јануари-септември 2002, во милиони долари)

Извор: Државен завод за статистика

² Извозот во Италија во септември е зголемен за околу 50% во однос на август оваа година, пред сè, од извозот на печурки и трифли (3,8 милиони \$), како и извозот на облека и обувки.

³ Извозот од Република Македонија во Бугарија за периодот јануари-септември изнесува 15,3 милиони \$ и е на нивото од истиот период минатата година, додека увозот изнесува 95,4 милиони \$ и е поголем за 20 милиони \$ од тој во минатата година. Слични движења се забележуваат и во размената со Словенија, каде главно се извезуваат земјоделски производи, додека се увезуваат готови и производи со повисок степен на обработка. Договорот со Турција, исто така, се реализира со исклучително ниско искористување на преференцијалните квоти.

⁴ Според претходните податоци од Народната банка на Република Македонија.

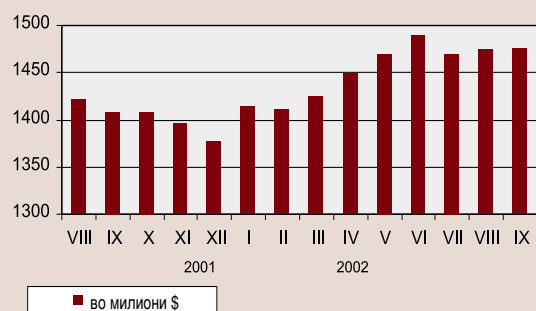
⁵ Податокот за надворешниот долг со состојба на 31.08.2002 година е ревидиран од Народната банка на Република Македонија од 1.469 на 1.474 милиони \$.

4.2. Надворешен долг

Надворешниот долг на Република Македонија врз основа на среднорочни и долгорочни кредити и заеми⁴ на крајот на септември 2002 година изнесуваше 1.476 милиони \$ и во споредба со август бележи благ пораст⁵. Промените на состојбата на долгот произлегуваат од разликата помеѓу новите задолжувања и отплатите, како и негативните курсни разлики кои за септември изнесуваат 3,41 милиони \$. Соодветно влијание врз долгот имаше и вкalkулираната достасана неплатена камата во износ од 3,15 милиони \$, која во најголем дел е резултат на неажурното доставување на документација во НБРМ од страна на приватниот сектор.

Најголем поединечен доверител на Република Македонија и понатаму е Лондонскиот клуб со 254 милиони \$ и ИБРД (Меѓународната банка за обнова и развој) и ИДА (Меѓународната агенција за развој) со 420 милиони \$.

Графикон 4.2.1: Состојба и динамика на надворешен долг

Извор: Народна банка на Република Македонија

Во септември 2002 година се повлечени 11,6 милиони \$ од странските кредитори врз основа на веќе одобрени кредити и заеми, при што најголем дел се од приватни кредитори. Кумулативно за девет месеци од 2002 година се повлечени 105,8 милиони \$, од кои повеќе од половина се од приватни кредитори.

Истовремено, во септември се сервисирани обврски кон странство во износ од 13,6 милиони \$, од кои 10,7 милиони \$ се главница, а 2,9 милиони \$ камата. Најголем дел од платените обврски (81,6%) се кон мултилатералните и билатералните кредитори, а останатиот дел кон приватните кредитори. Кумулативно, за девет месеци од 2002 година сервисирани се 165,9 милиони \$, од кои 122,7 милиони \$ се главница, а 43,1 милиони \$ се камата. Од вкупните обврски, 100,1 милиони \$ се платени обврски кон официјалните кредитори, а 65,7 милиони \$ кон приватните кредитори.

Графикон 4.2.2: Структура на надворешен долг по кредитори (состојба на 30.09.2002 година)

Извор: Народна банка на Република Македонија

Структурата на долгот по кредитори и натаму останува непроменета, при што половина отпаѓа на мултилатералните кредитори, а останатиот дел отпаѓа на билатералните и приватните кредитори.

Според планот на отплата на Народната банка на Република Македонија во периодот октомври - декември 2002 година достасуваат за плаќање обврски кон странство во износ од 41 милиони \$, од кои 33 милиони \$ главница и 8 милиони \$ камата.

Во текот на септември се склучени нови договори за кредити во износ од 5,6 милиони \$, кои целосно потекнуваат од приватните кредитори. Овој износ е значително помал во однос на просечните движења во претходните месеци од годината. Вкупно за девет месеци оваа година, склучени се нови кредити за 94 милиони \$, од кои 52% се од приватни кредитори, а останатиот дел од официјалните кредитори.

5. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

Во првите девет месеци од 2002 година приходите на централниот буџет изнесуваа 41.992 милиони денари, што во споредба со истиот период минатата година претставува пораст од 16,4%. Доколку се изземат приходите од данокот на финансиски трансакции, кои отсутствуваа во првата половина од 2001 година, зголемената наплата, пред сè се должи на повисоките приходи од данокот на додадена вредност (за 24,7% повеќе споредено со истиот период лани), увозните давачки, кои и покрај склучените договори за слободна трговија забележаа пораст од 9,5%. Капиталните приходи бележат пораст од 398% или 875 милиони денари што во најголем дел е резултат на дадена концесија за втор мобилен оператор. Во овој период очигледна е подобрена наплата на данокот на додадена вредност што е уште една потврда на закрепнувањето на реалниот сектор.

Во јануари-септември 2002 година вкупните расходи на централниот буџет изнесуваа 47.866 милиони денари, што претставува умерен пораст од 1,3% во однос на првите девет месеци од 2001 година. И

покрај високото ниво на трошоците, вредно е да одбележи дека тековните трошоци продолжуваат да го намалуваат структурното присуство во вкупните расходи, во полза на повисоките капитални трошоци. Колку за споредба, во првите девет месеци од 2002 година тековните трошоци изнесуваа 38.678 милиони денари, или 80,8% од вкупните расходи, што претставува пад од 5,7% во однос на истиот период минатата година, додека капиталните трошоци во овој период споредено со истиот период минатата година бележат пораст од 58,5%.

Набљудувано по месеци, во структурата на тековните трошоци се забележуваат внатрешни поместувања во насока на сè помало учество на трошоците за стоки и услуги, што е во чекор со нормализирањето на безбедносната состојба, а зголемување на учеството на трансферите, особено кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување и Заводот за вработување. Потврда на оваа констатација претставува постепено намалување на трошоците за стоки и услуги, кои набљудувано по месеци, бележат се' поголеми опаѓачки меѓугодишни стапки на раст. Инаку, во набљудуваниот период за стоки и услуги беа исплатени 9.577 милијарди денари, што е за 48,3% помалку во однос на првите девет месеци од 2001 година.

Исплатената маса на плати од централниот буџет во периодот јануари-септември 2002 година изнесуваше 13.336 милиони денари (или 9,9% повеќе во споредба со првите девет месеци од 2001 година. Зголемувањето на масата на плати е резултат на ефектот од утврдената минимална плата и соодветниот пораст на платите во јавната администрација.

Тековните трансфери во периодот јануари-септември 2002 година изнесуваа 12.804 милиони денари, односно за 20,5% повеќе во однос на првите девет месеци од минатата година. Најголем дел од порастот се должи на зголемените тековни трансфери наменети за Фондот за пензиско и инвалидско осигурување (3.898 милиони денари, или 31,9% повеќе во споредба со првите девет месеци од 2001 година) и Заводот за вработување на Република Македонија (3.090 милиони денари или за 11,8% повеќе).

Како поддршка на структурните реформи во периодот јануари-септември 2002 година беа исплатени 862 милиони денари, односно 8,7 пати повеќе во однос на истиот период минатата година (високиот пораст се должи на мошне ниската споредбена основа).

Каматните плаќања во овој период изнесуваа 2.729 милиони денари, односно 6,0% од вкупните расходи. Притоа, за каматите по надворешен долг беа исплатени 2.059 милиони денари, а за камати по домашен

долг 671 милиони денари.

За капитални трошоци, поточно за купување на капитални средства и за капитални трансфери во првите девет месеци од 2002 година се исплатени 7.004 милиони денари, односно остварен е пораст од 58,5% во однос на истиот период минатата година. Ова се должи на несоодветната споредбена основа минатата година, кога во анализираниот период отсуствуваа капиталните трошоци поврзани со приоритетните инвестициони проекти, финансирани од продажбата на Телеком. Доколку се изземат трошоците за Телеком проектите, кои во првите девет месеци од годинава изнесуваат 2.622, капиталните трошоци би биле на приближно еднакво ниво.

Дефицитот на централниот буџет во првите девет месеци од 2002 година изнесуваше 5.874 милиони денари и главно беше финансиран од домашни извори, односно преку повлекување на депозитите на државата во централната банка.

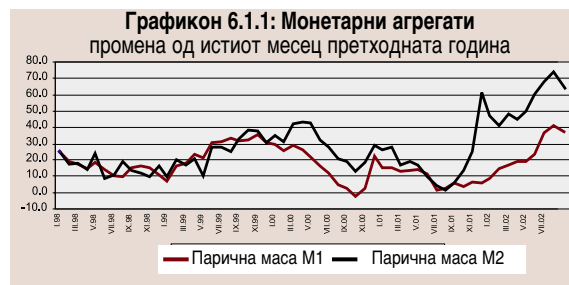
6. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

6.1. Монетарни агрегати и монетарни индикатори

Трендот на зголемување на **примарните пари** е присутен и во септември 2002 година, меѓутоа со значително намалена месечна динамика (1,8%), со што тие го достигнаа нивото од 18,9 милијарди денари. За разлика од август, кога порастот главно беше детерминиран од зголемувањето на средствата на жиро-сметките на банките кај централната банка, овој пат причината е во повисокото ниво на готовите пари во оптек (за 7,0% повеќе), чие учество во структурата на примарните пари изнесуваше 76,3%. Поради неповолните движења во екстерниот сектор и понискиот девизен прилив, централната банка беше принудена да интервенира на девизниот пазар преку продажба на девизни средства, со што нето девизната актива делуваше во насока на повлекување на примарни пари. Зголемениот одлив на ликвидни средства од банкарскиот систем беше компензиран во најголема мера преку аукциите на благајничките записи, кои делуваа во насока на креирање на примарни пари. Токму поради тоа износот на продадените благајнички записи на крајот на септември е за 22,2% помал во споредба со претходниот месец, достигнувајќи го нивото од 4,7 милијарди денари на крајот на месецот.

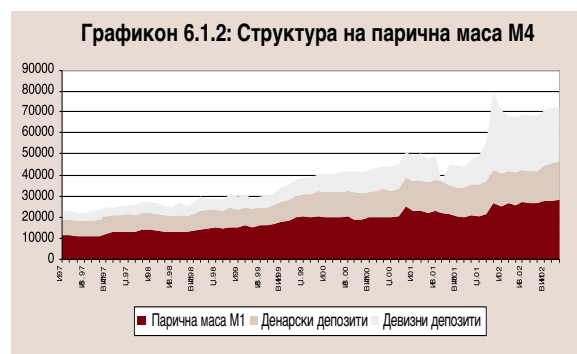
Монетарниот агрегат M1⁶ во септември 2002 година забележа месечен пораст од 2,4%, односно зголемување од 36,3% на годишна основа. Ако во август зголеменото ниво на паричната маса M1 се должеше на зголемувањето на депозитите по видување на приватниот сектор во комерцијалните банки, порастот

во септември се должи на значителното зголемување на готовите пари (за 5,3% повеќе). Истовремено, нагорниот тренд на депозитните пари на населението беше прекинат, при што кај нив беше регистрирано месечно намалување од 2,3%.

Извор: Народна банка на Република Македонија

Најшироко дефинираниот **монетарен агрегат M4** на крајот на септември 2002 година изнесуваше 72,8 милијарди денари, што претставува умерен пораст од 1,0% во споредба со претходниот месец, а зголемување од 55,42% на годишна основа. Поради отсуството на поголеми флукуации на нивото на девизните депозити во банкарскиот систем, монетарниот раст во последните неколку месеци главно се должи на зголемувањето на домашната компонента на M4. И септември 2002 година претставува потврда на ваквата констатација, имајќи предвид дека растот на паричната маса со 1% се должи на истоветното зголемување на готовите пари во оптек и денарските депозити. Веројатно повисоките каматни стапки на денарските депозити почнуваат посилно да влијаат врз економските субјекти при донесувањето на нивните одлуки за формирањето на портфолиото на заштеди.

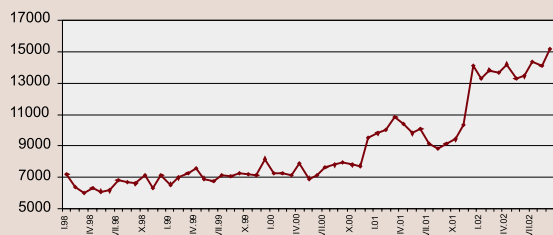
Извор: Народна банка на Република Македонија

После умерениот пораст во претходниот месец, готовите пари во оптек во септември 2002 година забележаа значителна стапка на раст од 5,3%. Порастот воопшто не изненадува, доколку се има предвид фактот дека во средината на септември се одржаа парламентарните избори во Република Македонија, како и сезонското влијание во овој период од годината (почеток на учебната година и довршување на набавките

⁶ Најтесно дефиниран монетарен агрегат кој ги опфаќа готовите пари во оптек и денарските депозити по видување.

и инвестициите на домаќинствата пред почетокот на есента). Истовремено, беше извршена и готовинска исплата на првите две групи пензии, што дополнително придонесе за зголемување на нивото на готовите пари во оптек (15,1 милијарди денари).

Графикон 6.1.3
Готови пари во оптек (во милиони денари)

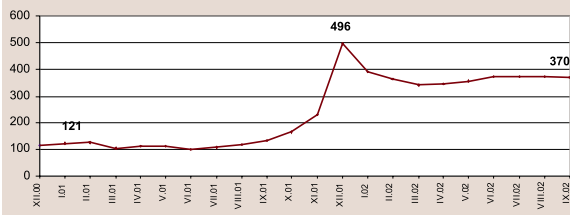

Извор: Народна банка на Република Македонија

6.2. Девизно штедење на граѓаните

Според прелиминарните податоци на Народната банка на Република Македонија, девизното штедење на граѓаните на крајот на септември 2002 година забележа благ пад во однос на август, при што изнесуваше 369,8 милиони \$, што е за 3,2 пати повеќе во однос на минатогодишниот септември. Со оглед на отсуството на позначајни флукутации на нивото на девизните депозити на граѓаните, ова претставува недвосмислена потврда на вратената доверба кај граѓаните во банкарскиот систем. Сега се на потег комерцијалните банки, кои треба да одмерат дали е подобро да ја стимулираат конверзијата на девизните во денарски депозити, или пак, чувајќи ги средствата кај кореспондентските банки во странство, да ги кредитираат странските резиденти и компании за скроман надомест.

Графикон 6.2.1: Девизно штедење на граѓаните
(во 000 000 САД долари)

Извор: Народна банка на Република Македонија

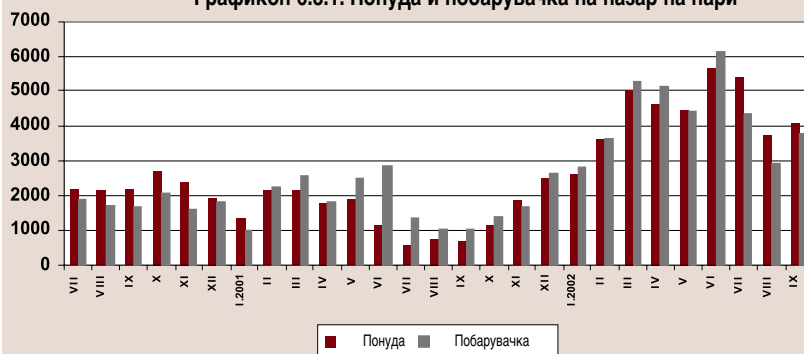
6.3. Пазар на пари

Во септември 2002 година пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност бележи зголемена активност во споредба со месец август, што се манифестира преку зголемениот вкупен промет на пари остварен помеѓу деловните банки. Во анализираниот период, вкупниот промет реализиран на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност, во однос на претходниот месец се зголемил за 549 милиони денари,

односно за 22,3% и изнесува 3.009 милиони денари.

Зголемениот промет на пазарот на пари во септември 2002 година во однос на претходниот месец се должи на намалената ликвидност на банкарскиот систем (дејствување на автономните фактори) и на сезонскиот фактор. Во текот на летните одмори (јули и август) прометот на пари и хартии од вредност редовно бележи намалување, така што во септември пазарот на пари бележи значително зголемен промет. Имено, вкупната побарувачка на ликвидни средства забележа зголемување од 860 милиони денари или изразено во проценти 29,4%, при што во септември изнесувала 3.783 милиони денари. Истовремено, вкупната понуда на ликвидни средства на пазарот на пари изнесувала 4.035 милиони денари, односно е зголемена за 301 милион денари или изразено во проценти за 8,1%, во однос на претходниот месец.

Графикон 6.3.1: Понуда и побарувачка на пазар на пари

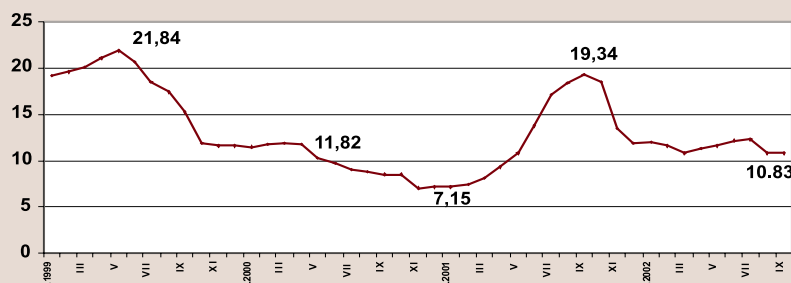

Извор: Народна банка на Република Македонија

Просечната дневна реализација на пазарот на пари во септември 2002 година изнесува 150 милиони денари за разлика од август кога изнесуваше 117 милиони денари.

Во септември состојбата на незначително поголемата понуда во однос на побарувачката на пазарот на пари и хартии од вредност, резултираше во умерено намалување на просечната пондерирана каматна стапка за 0,1% и изнесуваше 10,8%.

Графикон 6.3.2
Каматна стапка на пазар на пари

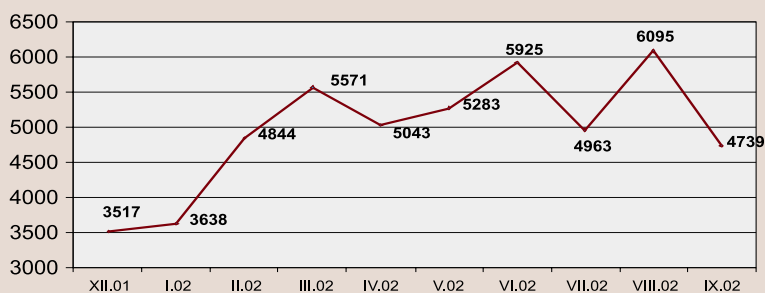

Извор: Народна банка на Република Македонија

6.4. Благајнички записи

Во споредба со претходниот месец, износот на продадени благајнички записи во септември 2002 година е помал за 22,2%, при што тие го достигнаа нивото од 4,7 милијарди денари. Пондерираната каматна стапка на благајничките записи во деветтиот месец се движеше во дијапазонот од 8,9%-10,2\$, при што во просек изнесуваше 9,5% годишно. При тоа, поради намалената побарувачка на благајнички записи кон крајот на месецот, а пондерираната каматна стапка забележа пораст и изнесуваше 10,2%. Инаку, аукциите на благајничките записи, кои се организирани според принципот „тендер со каматни стапки“, во септември претставуваа тек на креирање на примарни пари.

Графикон 6.4.1: Продадени благајнички записи (во милиони денари)

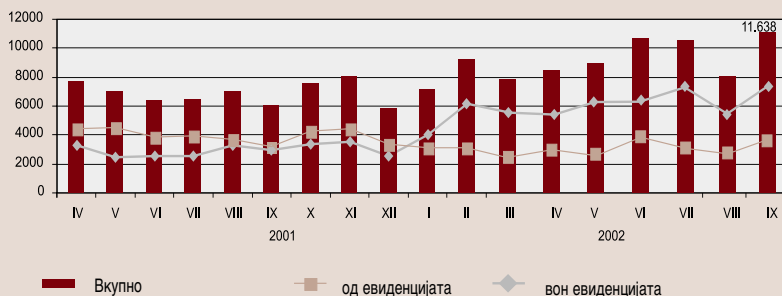

Извор: Народна банка на Република Македонија

7. ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА

На пазарот на работна сила во август 2002 година се остварени 11,6 илјади вработувања, што е за 44,9% повеќе (3,6 илјади) во однос на претходниот месец, односно 90,9% повеќе во однос на истиот месец во претходната година. Од нив 69% се на неопределено, а 31% на определено време и сезонски работи.

Графикон 7.1: Вкупни вработувања (од евиденцијата и вон евиденцијата)

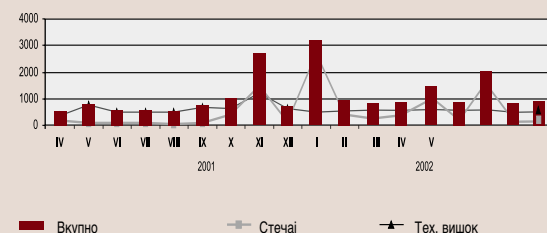

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Бројот на лица кои го изгубиле работното место по основ на стечај и технолошки вишок како последица на неповолните состојби и разрешувањето на пре-

вработеноста во септември 2002 година изнесуваше 497 лица и е на ниво од претходниот месец. Во споредба со истиот месец претходната година тој е помал за 252 лица, од кои најмногу се по основ на технолошки вишок (88,0%), додека стечајците се 12%.

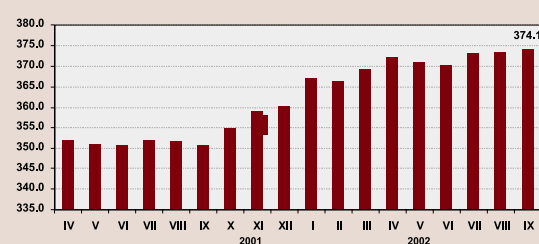
Графикон 7.2: Лица кои бараат работа а на кои работниот одос им престанал по основ на стечај и тех. вишок

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

И покрај повисокото вработување, заради поголемото вработување вон евиденцијата и истото ниво на останати без работа по основ на стечај и технолошки вишок, но поради континуираниот прилив на завршени средношколци и дипломирани студенти и друго продолжува трендот на пораст на регистрираната невработеност. Бројот на лица кои бараат работа во септември 2002 година е за 829 лица повисок од претходниот месец, односно е на ниво од 374,1 илјади лица и е за 6,6% повисоко споредено со истиот месец од претходната година. Бројката на невработени не е реална бидејќи многумина работат на „црно“ или непријавено, а сепак се водат како невработени.

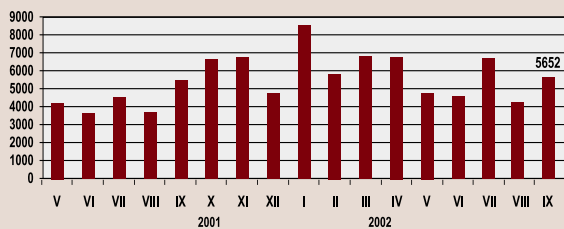
Графикон 7.3: Лица кои бараат работа (во илјади)

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Лицата кои бараат вработување, а кои првпат се пријавуваат во месецот се 5,7 илјади, односно за 4,2% повеќе во однос на истиот месец од претходната година.

Графикон 7.4: Лица кои бараат работа, а кои првпат се пријавени во месецот

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Невработеноста е просторно нерамномерно дистрибуирана и е концентрирана во поголемите градски општини (пред се, во Скопје, Куманово, Тетово, Прилеп, Струмица и Битола). Истовремено, според местото на живеење (село-град) на лицата кои бараат работа, доминира урбаната невработеност со повеќе од 2/3, а руралната невработеност е побројна само во 1/3 од општините. Најпогодени категории се нестручните лица (52,9%), а најголем дел од невработените се популација до 30 години (39,0%), односно млади луѓе.

8. СОЦИЈАЛНИ ДВИЖЕЊА

8.1. Корисници на пензии

Во септември 2002 година вкупниот број на корисници на пензии изнесуваше 248.178, што претставува намалување за 493 пензионери во однос на претходниот месец, додека во однос на декември 2001 година, тој број е зголемен за 978 лица. На годишна основа (септември 2002/септември 2001) имаме пораст од 3.582 лица односно 1,5%.

Графикон 8.1.1. Корисниците на пензии (во илјади лица)

Извор: Фонд на пензиско и инвалидско осигурување на Македонија

Просечната пензија во септември 2002 година изнесуваше 6.963 денари, што во споредба со претходниот месец претставува незначителен пад, додека споредено со септември 2001 година таа реално е зголемена за 6,4%.

Соодносот на просечната пензија за септември 2002 година со просечната исплатена нето плата во август 2002 изнесува 59,7%. Од 248.178 корисници на пензија, 88,2% примаат пензија до 10.850 денари, а

само 11,8% примаат пензија над 10.850 денари.

Во септември 2002 година за пензии се исплатени 1.730 милиони денари на 248.1 илјади корисници на пензии.

8.2 Корисници на социјална помош

Ситуацијата со корисниците на социјална заштита и понатаму е тешка и претставува голем товар на државата. Според најновите податоци од Министерството за труд и социјална политика во септември 2002 година за социјална помош се исплатени 194 милиони денари на 82.556 загрозени домаќинства. Правото од постојана парична помош го оствариле околу 5.169 корисници, а по основ на туѓа нега и помош ова право го оствариле околу 19.499 корисници.

Графикон 8.2.1. Корисници на социјална помош (во илјади лица)

Извор: Министерство за труд и социјална политика

Ако вршиме компарација со истиот месец од претходната година, можеме да констатираме дека бројот на корисници на социјална помош е зголемен за 5834 лица, односно 7,6%.

8.3. Потрошувачка кошница

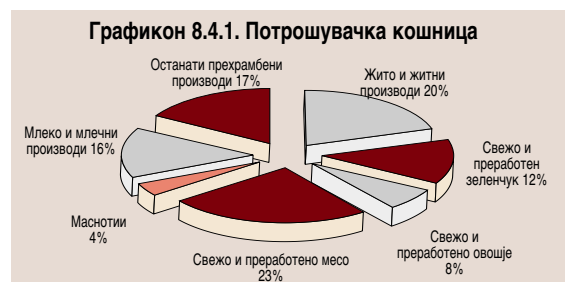
Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалочи³ во септември 2002 година изнесуваше 10.166 денари, и во однос на претходниот месец е повисока за 0,7%

Зголемување на вредноста е забележано кај „свеж и преработен зеленчук“ (9,9%), „свежо и преработено месо“ (0,6%). Од друга страна намалување е регистрирано кај следниве категории на производи: „свежо и преработено овошје“ (3,8%), „маснотии“ (0,5%), „жито и производи од жито“ (0,3%), „млеко и млечни производи“ (0,2 %) и „останати прехранбени производи“ (0,2%).

³ Споредбата се врши со просечната плата од претходниот месец бидејќи податокот за платите излегува со еден месец задоцнување.

Вредноста на потрошувачката кошница за септември 2002 година е повисока за 1,9% во однос на истиот месец од претходната година.

Потрошувачката кошница за септември 2002 година поделено во групи може да се види во следниот графикон:

Извор: Државен завод за статистика

ПРИХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (2001 и 2002 година)

(во милиони денари)

Вид на приходи	Остварено	Остварено 2001				Остварено 2002										
	Јан – дек 2001 година	K1	K2	K3	K4	Јануари	Февруари	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август	Септември	Октомври	Јан – Октомври
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
БИЛАНС НА ПРИХОДИТЕ	63.109	13.803	15.671	13.934	19.701	2.801	6.943	8.121	5.854	5.015	4.871	5.985	5.672	5.232	5.633	56.127
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	50.965	12.653	10.877	11.832	15.603	2.696	5.305	5.405	4.427	4.590	4.383	5.586	4.235	4.522	5.299	46.448
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	47.566	11.608	9.833	11.159	14.966	2.613	5.106	5.167	4.227	4.351	4.039	5.297	4.122	4.388	5.141	44.451
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	10.255	2.857	2.317	2.230	2.851	710	1.018	984	743	680	760	904	723	787	870	8.180
Персонален данок од доход	7.248	1.873	1.736	1.631	2.008	460	621	599	674	563	581	661	572	612	652	5.995
Данок од добивка	3.007	984	581	599	843	251	397	385	69	117	179	243	151	175	218	2.185
Домашни даноци на стоки и услуги	27.813	7.302	5.870	6.334	8.307	1.398	2.786	2.803	2.389	2.538	2.289	3.186	2.411	2.693	3.266	25.759
Данок на промет и ДДВ (од 1.04.2000)	17.132	4.878	3.009	3.756	5.489	621	2.055	1.985	1.554	1.652	1.368	2.268	1.343	1.680	2.390	16.916
Акцизи	10.681	2.424	2.861	2.578	2.818	777	731	818	835	886	921	918	1.068	1.013	876	8.843
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	6.111	1.381	1.593	1.179	1.958	12	754	823	491	585	485	582	450	366	433	4.981
Увозни давачки	4.821	1.064	1.252	919	1.586	12	600	670	399	477	403	488	378	297	365	4.089
Други увозни давачки и такси	1.290	317	341	260	372	0	154	153	92	108	82	94	72	69	68	892
Други даноци	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	4
Други даноци кои не се класифицирани на друго место	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	4
Даноци од специфични услуги	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Комунални даноци	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	275	67	53	37	118	41	18	24	25	29	22	24	30	24	28	265
Дозволи за вршење дејност	257	62	50	32	113	39	16	22	24	27	20	22	28	22	26	246
Такса за моторни возила	18	5	3	5	5	1	2	2	1	2	2	2	2	2	2	18
Данок на финансиски трансакции	3.111	–	–	1.379	1.732	451	530	532	578	519	482	600	508	518	545	5.263
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	3.399	1.045	1.044	673	637	83	199	238	200	239	344	289	113	134	158	1.997
Претприемачки приход и приход од имот	1.822	604	659	353	206	3	23	107	59	136	240	167	40	38	50	863
Профит од дополнителни активности на Владини институции	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Приходи од јавни финансиски и нефинансиски институции	1.095	442	417	160	76	0	14	95	57	127	43	34	30	34	45	479
Други приходи од имот	727	162	242	193	130	3	9	12	2	9	197	133	10	4	5	384
Такси и надоместоци	1.060	247	271	230	312	47	132	102	104	83	93	93	65	88	95	902
Парични казни	144	30	25	25	64	4	10	15	12	6	9	12	5	7	13	92
Судски такси	448	97	118	98	135	21	41	44	51	35	35	32	13	27	31	330
Административни такси	468	120	128	107	113	22	81	43	41	42	49	49	47	54	52	480
Други Владини услуги	486	180	107	93	106	31	42	27	35	18	9	7	7	6	11	194
Други неданочни приходи	31	14	7	–3	13	2	3	2	2	2	2	22	1	2	2	39
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	463	128	87	79	169	46	46	50	43	28	41	34	822	59	92	1.261
Продажба на капитални средства	439	122	85	69	163	40	41	41	35	26	21	23	31	33	33	324
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	24	6	2	10	6	6	5	9	8	2	20	11	791	26	60	938
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	415	12	388	9	6	0	945	768	901	0	27	0	0	0	0	2.641
Трансфери од други нивоа на власт	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Донации од странство	415	12	388	9	6	0	945	768	901	0	27	0	0	0	0	2.641
Општи и тековни донации	415	12	388	9	6	0	945	768	901	0	27	0	0	0	0	2.641
ПРИХОДИ ОД ПРИВАТИЗАЦИЈА И КОНЦЕСИЈА	8.834	403	2.650	2.014	3.767	60	602	388	454	397	420	365	615	651	242	4.194
ПРИХОДИ ОД СУКЦЕСИЈА	1.669	–	1.669	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	763	607	0	0	156	0	45	1.510	29	0	0	0	0	0	0	1.584
Меѓународни развојни агенции	763	607	0	0	156	0	45	1.510	29	0	0	0	0	0	0	1.584

Вид на расходи	К – 1	Остварено 2001				Остварено 2002									
		К – 2	К – 3	К – 4	Јануари	Февруари	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август	Септемв.	Октомври	Јан–Октом.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ВКУПНИ РАСХОДИ	13.687	17.147	19.112	18.940	5.726	5.269	5.984	5.953	4.864	5.350	7.547	6.436	5.893	5.768	58.791
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	11.745	15.283	15.567	15.360	4.116	4.442	5.024	4.693	4.219	4.305	5.352	4.134	4.313	4.633	45.231
Плати, наемнини и надоместоци	4.192	4.026	3.887	4.302	1.282	1.526	1.471	1.524	1.411	1.448	1.622	1.431	1.621	1.630	14.966
Нето основни плати и наемнини	3.621	3.498	3.555	3.763	834	979	948	990	918	931	1.038	848	1.029	1.037	9.552
Придоноси од плати и персонален данок	571	527	332	540	448	547	522	535	493	517	584	583	592	593	5.414
Стоки и услуги	2.040	6.236	6.026	5.688	804	1.341	1.612	1.235	1.003	908	1.069	858	918	737	10.485
Патни и дневни трошоци	231	692	1170	1099	31	31	47	48	39	34	31	15	24	26	326
Комунални услуги	126	184	178	265	24	35	20	38	46	30	35	31	44	29	332
Трошоци за затоплување	269	158	54	261	84	147	117	88	63	41	52	27	19	41	680
Материјали	1.045	4.723	3.699	3.165	55	73	62	56	61	62	67	44	68	64	612
Трошоци за транспорт	91	169	223	217	504	910	883	772	603	561	608	510	529	372	6.252
Тековно (рутинско) одржување	21	40	30	37	16	12	38	56	19	32	27	21	48	21	290
Договорни услуги	177	251	222	205	65	90	104	123	118	110	105	45	67	81	908
Други оперативни трошоци	80	261	211	439	19	35	323	41	33	22	107	116	96	98	889
Резерви	0	0	0	0	6	8	17	13	22	15	37	49	22	4	193
Тековни трансфери	4.058	4.502	4.155	4.630	1.077	1.474	1.807	1.649	1.605	1.791	2.032	1.731	1.618	1.837	16.621
Трансфери до други нивоа на власт	304	597	402	760	869	902	883	917	865	975	918	889	956	996	9.169
Трансфери до домаќинства и физички лица	3.248	3.430	3.430	3.508	204	562	7	23	14	53	13	53	20	14	964
Трансфери по основ на субвенции	506	476	323	362	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0
Трансфери до непрофитни институции	0	0	0	0	–	–	917	703	726	763	1.101	789	642	827	6.468
Каматни плаќања	1.454	520	1.489	748	954	101	135	284	199	158	629	114	156	429	3.159
Камати по домашен долг	41	413	45	570	25	25	23	235	195	23	98	23	23	394	1.065
Камати по надворешен долг	1.413	107	1.455	171	928	75	112	49	4	135	531	91	133	35	2.094
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	770	1.734	1.424	3.206	331	651	512	554	581	873	1.027	984	1.058	911	7.481
Купување на капитални средства	526	954	1.040	2.591	232	488	322	346	294	600	815	595	791	451	4.934
Купување на земјишта и нематеријални средства	0	20	0	0	0	0	8	1	0	0	1	0	14	0	24
Купување на градежни објекти	81	213	47	233	0	93	19	1	0	0	6	0	0	9	129
Мебел и канцелариска опрема	26	98	50	344	12	70	39	17	63	25	36	20	26	84	392
Купување на моторни возила	15	15	39	88	0	0	2	0	3	2	8	17	3	11	46
Физибилити студии, подготовка на проекти и дизајн	0	6	0	13	4	0	0	4	2	5	80	21	3	1	121
Машинска опрема	169	201	448	332	0	0	0	0	0	2	6	12	0	0	21
Изградба, реновирање и унапредување	163	197	300	978	162	285	181	270	184	403	398	477	685	263	3.309
Основно и специјално одржување	74	204	155	604	26	39	67	50	38	20	62	47	59	66	474
Купување на стоковни резерви	0	0	0	28	0	6	2	4	142	218	0	0	400	17	417
Капитални трансфери	780	384	615	99	162	190	208	286	273	212	389	267	2.087	461	2.548
Капитални трансфери до Владини институции	244	768	304	506	11	143	130	161	164	201	116	141	114	341	1.522
Капитални трансфери до други нивоа на власт	0	12	80	109	89	19	60	46	122	72	96	248	153	120	1.025
Капитални трансфери на поединци и непрофитни организации		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИТЕ	1.209	130	2.131	374	1.279	176	447	706	65	172	1.168	1.318	523	224	6.078
ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИЦА	44	79	88	84	136	36	64	171	3	9	122	138	6	57	742
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	44	79	88	83	136	36	64	167	–2	2	122	138	6	57	726
Домашни заеми и учество во капитал	0	0	0	0	0	0	0	5	5	7	0	0	0	0	17
Странски заеми и учество во капитал	1.165	51	2.043	291	1.143	140	383	535	62	163	1.046	1.180	517	167	5.336
Амортизација (отплата на главница)	3	0	4	0	0	0	0	460	50	–8	135	1.027	67	167	1.898
Отплата на главница по домашен долг	1.161	51	2.039	291	1.143	140	383	75	12	171	911	153	450	0	3.438
Отплата на главница по надворешен долг															

БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

(во денари)

	1999	2000	2001	2002
	Завршна сметка	Завршна сметка	Ребаланс	Ребаланс
ВКУПНИ ПРИХОДИ	50.493.469.454	65.713.522.924	75,842,074,000	69.272.374.000
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	44.728.175.441	56.760.081.090	64,334,443,000	56.854.374.000
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	41.858.828.319	51.120.246.193	47.715.916.967	53.771.000.000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	12.793.078.777	13.585.772.246	50,484,000,000	10.857.000.000
Персонален данок од доход	10.233.016.110	10.792.594.721	10,166,000,000	7.652.000.000
Данок од добивка	2.559.325.945	2.793.156.390	7,191,000,000	3.205.000.000
Други даноци од доход, од добивка и од капитални добивки	736.722	21.135	2,975,000,000	0
Домашни даноци на стоки и услуги	20.631.883.947	29.733.381.841	30,251,000,000	30.443.000.000
Данок на додадена вредност (од 1.04.2000)	9.958.866.206	17.452.340.371	0	19.236.000.000
Акцизи	10.673.017.741	12.281.041.470	18,251,000,000	11.207.000.000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	8.302.773.971	7.733.381.467	12,000,000,000	5.938.000.000
Увозни давачки	6.802.005.702	6.040.495.875	7,500,000,000	4.832.000.000
Други увозни давачки и такси	1.500.768.269	1.692.885.592	5,900,000,000	1.106.000.000
Други даноци	123.627.594	62.644.972	1,600,000,000	0
Даноци од специфични услуги	7.464.030	5.065.667	10,000,000	10.000.000
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	-	-	260,000,000	250.000.000
Данок на финансиски трансакции	-	-	2,297,000,000	6.273.000.000
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	2.869.347.122	5.639.834.897	13,850,443,000	3.083.374.000
Претприемачки приход и приход од имот	798.125.658	1.133.367.383	2,063,000,000	1.390.000.000
Такси и надоместоци	1.156.606.788	1.215.770.217	1,200,000,000	1.200.000.000
Други Владини услуги	127.316.281	324.812.933	500,000,000	453.374.000
Други неданочни приходи	632.921.803	349.306.600	45,000,000	40.000.000
Продажба на капитални средства	15.437.592	2.616.577.764	10,027,443,000	5.365.000.000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	-	-	15,000,000	863.000.000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	2.419.089.626	4.155.269.452	6,896,631,000	3.646.000.000
Трансфери од други нивоа на власт	32.283.095	716.822.828	5,871,631,000	1.005.000.000
Донации од странство	2.386.806.531	3.438.446.624	1,025,000,000	2.641.000.000
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	3.330.766.795	2.181.594.618	4,611,000,000	2.544.000.000
Меѓународни развојни агенции	3.330.766.795	2.181.594.618	4,611,000,000	2.544.000.000
ВКУПНИ РАСХОДИ	49.761.209.035	57.689.326.704	75,842,074,000	69.272.374.000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	42.088.365.187	46.985.485.342	60,981,237,000	54.192.497.000
Плати, наемнини и надоместоци	15.996.631.927	16.285.267.541	16,491,970,000	18.611.644.000
Стоки и останати услуги	5.646.765.633	6.293.788.729	20,769,555,000	12.656.547.000
Тековни трансфери	18.227.967.627	22.790.409.470	19,405,712,000	19.448.925.000
Каматни плаќања	2.217.000.000	1.616.019.602	4,314,000,000	3.475.381.000
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	2.407.296.601	5.186.477.309	11,210,837,000	8.442.370.000
Купување на капитални средства	1.312.799.356	3.230.738.464	8,894,794,000	5.817.420.000
Капитални трансфери	1.094.497.245	1.955.738.845	2,316,043,000	2.624.950.000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	5.265.547.247	5.517.364.053	3,650,000,000	6.637.507.000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	2.942.547.247	3.956.462.261	579,500,000	382.000.000
Амортизација (отплата на главнина)	2.323.000.000	1.560.901.792	3,070,500,000	6.255.507.000

Забелешка:

Приходите во 1999 и 2000 година, се рекласифицирани според новиот Правилник за класификација на приходите.

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

(според GFS методологијата на ММФ)¹⁾

Во милиони денари	2002 Јануари Остварено	2002 Февруари Остварено	2002 Март Остварено	2002 К – 1 Остварено	2002 Април Остварено	2002 Мај Остварено	2002 Јуни Остварено
ВКУПНИ ПРИХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	4.960	4.251	4.252	13.463	4.874	4.522	4.601
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	4.060	4.499	4.482	13.041	4.538	4.204	4.000
Даноци на доход и добивка	710	1.019	984	2.713	743	680	760
Персонален данок на доход	460	621	599	1680	674	563	581
Данок на добивка	251	397	385	1033	69	117	179
Домашни даноци на добра и услуги	1.397	2.787	2.803	6.987	2.389	2.537	2.289
ДДВ	621	2055	1985	4661	1554	1652	1368
Акцизи	777	731	818	2326	835	886	921
Увозни давачки	12	754	823	1589	490	585	485
Други даноци ²⁾	1.941	-61	-128	1.752	916	402	466
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	83	199	239	521	199	239	150
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	46	46	50	142	43	28	41
СТРАНСКИ ДОНАЦИИ	0	0	0	0	0	0	0
ДРУГИ ПРИХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ³⁾	770	-493	-519	-242	94	51	410
			0,0				
ВКУПНИ РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	4.569	5.146	5.659	15.374	5.418	4.802	5.188
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	3.989	4.275	4.829	13.093	4.597	3.985	4.081
Стоки и услуги	2081	2860	3067	8008	2746	2393	2342
Плати и надоместоци	1.282	1.526	1.471	4.278	1.524	1.411	1.448
Стоки и нефакторски услуги	799	1.334	1.596	3.728	1.222	982	894
Трошоци за бегалци	0	35	68	103	31	40	2
Трансфери	955	1.280	1.559	3.794	1.536	1.353	1.579
Трансфер до Фондот за ПИОМ	366	386	433	1.185	447	423	534
Социјални програми	399	655	882	1.935	623	651	692
Програми за социјална помош	0	282	557	839	287	279	294
Трансфер до Заводот за вработување	399	373	324	1.096	337	320	311
Други трошоци	0	0	0	0	0	52	87
Субвенции	35	-14	44	65	167	43	3
Други трансферни плаќања	155	253	201	609	299	236	350
Каматни плаќања	953	100	135	1.188	284	199	158
Камати по домашен долг	25	25	23	73	235	195	23
Камати по надворешен долг	928	75	112	1.115	49	4	135
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	419	720	593	1.732	559	586	880
Инвестиции во постојани средства	148	155	177	480	208	142	399
Нето позајмување	0	0	0	0	0	0	0
Учество во капитал	0	0	0	0	5	5	7
Капитални трансфери	99	212	211	522	161	164	205
Телеком проекти	172	353	205	730	185	275	269
РЕЗЕРВИ	5	7	16	28	13	21	14
РЕТРОАКТИВНА ИСПЛАТА НА 8% ЗА ПЕНЗИОНЕРИТЕ	98	95	94	287	107	97	94
ТРОШОЦИ ЗА СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ	1	9	89	99	105	77	86
ТРОШОЦИ ЗА АДМИНИСТРАТИВНИ РЕФОРМИ	57	41	38	136	37	36	33
ДЕФИЦИТ / СУФИЦИТ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	391	-895	-1.406	-1.911	-544	-280	-587
ФИНАНСИРАЊЕ	-391	895	1.407	1.911	544	280	587
ДОМАШНО ФИНАНСИРАЊЕ	749	35	-505	279	-421	277	676
Депозити на државата во централната банка	599	157	-852	-96	420	-45	778
Депозити на државата во комерцијалните банки	149	153	26	328	0	0	0
Друго домашно финансирање	1	-275	321	47	-841	322	-102
НАДВОРЕШНО ФИНАНСИРАЊЕ	-1.144	850	1.895	1.601	855	-12	-144
Приливи од надворешно финансирање	0	990	2.278	3.268	930	0	27
Грантови	0	945	768	1.713	901	0	27
Заеми	0	45	1.510	1.555	29	0	0
Отплата на главница (-)	-1.144	-140	-383	-1.667	-75	-12	-171
Репрограмирање / друго финансирање	0	0	0	0	0	0	0
ПРИХОДИ ОД ПРИВАТИЗАЦИЈА	4	11	17	31	110	15	55

Забелешки:

1) Статистика на владините финансии (Government Finance Statistics)

2) Кај „Другите даночни приходи“ можно е да појават негативни вредности, поради сметководствената корекција која се прави со цел се избегне двојно прикажување на веќе евидентирани приходи од Царинската управа.

3) Приходи (салда) на другите сметки на централниот буџет. На пример, сметките на сопствените приходи на буџетските корисници.

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

(според GFS методологијата на ММФ)¹⁾

2002 К – 2	2002 Јули	2002 Август	2002 Септември	2002 К – 3	2002 Јануари– септември
Остварено	Остварено	Остварено	Остварено	Остварено	Остварено
13.997	4.941	4.946	4.645	14532	41.992
12.742	5.200	4.062	4.489	13751	39.534
2.183	904	723	787	2414	7.310
1818	661	572	612	1845	5343
365	243	151	175	569	1967
7.215	3.186	2.411	2.693	8290	22.492
4574	2268	1343	1.680	5291	14526
2642	918	1068	1.013	2999	7967
1560	582	449	366	1397	4546
1.784	528	479	643	1650	5.186
588	145	112	134	391	1.500
112	35	822	59	916	1.170
0	0	0	0	0	0
555	-439	-50	-37	-526	-213
15.408	6.500	5.257	5.377	17.134	47.916
12.663	5.070	3.773	4.078	12921	38.677
7481	2663	2241	2520	7424	22913
4.383	1.622	1.431	1.621	4674	13.335
3.098	1.041	810	899	2750	9.576
73	51	6	0	57	233
4.468	1.727	1.412	1.403	4.542	12.804
1.404	432	437	441	1310	3.898
1.966	738	660	658	2.056	5.958
860	292	290	297	879	2.578
968	351	316	359	1026	3.090
139	95	54	2	151	290
213	81	0	6	87	365
885	476	315	298	1089	2.583
641	629	114	155	898	2.727
453	98	23	23	144	670
188	531	91	133	755	2.058
2.025	1.067	1.123	1.057	3247	7.004
749	592	309	399	1300	2.529
0	0	0		0	0
17	0	0		0	17
531	186	374	224	784	1.837
729	289	440	434	1163	
48	28	48	19	95	171
298	90	93	93	276	861
268	212	187	96	495	862
106	33	33	34	100	341
-1.411	-1.559	-311	-732	-2.602	-5.924
1.411	1.559	311	732	2.602	5.924
532	2.450	394	1.062	3.906	4.717
1.153	2.352	1.422	1.239	5013	6.070
0	0	0	0	0	328
-621	98	-1.028	-177	-1107	-1.681
699	-911	-153	-450	-1514	786
957	0	0	0	0	4.225
928	0	0	0	0	2.641
29	0	0	0	0	1.584
-258	-911	-153	-450	-1514	-3.439
0	0	0	0	0	0
180	20	70	120	210	421

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија во периодот јануари-октомври 2002 година оствари приходи во износ од 20.951 милиони денари, што претставува номинален пораст од 5,0% во однос на првите десет месеци од 2001 година. Зголемениот прилив е резултат на повисоките трансфери од буџетот (за 18,8% повеќе во споредба со истиот период од минатата година), кои во структурата на вкупните приходи на Фондот учествуваат со 27,0%. Исто така, во овој период значајно зголеμουвање од 24,0% бележат и трансферите од Заводот за вработување по основ на редовните обврски и структурните реформи. Придонесите од плати, кои се најголемата ставка во вкупните приливи на Фондот, во

овој период забележаа намалување од 0,7%.

Расходите на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во периодот јануари-октомври 2002 година изнесуваа 21.321 милиони денари. Споредено со истиот период минатата година, расходите се повисоки за 4,3%, што во основа се должи на јулското усогласување на пензиите за порастот на просечната плата од 6%, обврска која произлезе по корекцијата на минималната плата на вработените во јавниот сектор.

Инаку, Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во периодот јануари-октомври 2002 година оствари дефицит од 370 милиони денари.

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Јануари-окт Извршено
ПРИХОДИ	20,717	21,229	22,883	24,289	20,951
Придонес од плати	13,373	14,316	15,722	15,671	12,760
Придонес од доходот	239	311	311	331	233
Приходи од Буџетот на Републиката	3,618	3,266	4,174	5,744	5,649
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	329
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	35
Приходи од акцизи	691	632	804	716	574
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	961	868	1,101	1,126	1,158
Други приходи	122	45	74	73	24
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	50	67	53	209	189
Приходи по основ на нови вработувања	419	841	167	0	0
Пренесени приходи од претходна година	201	201	0	0	0
РАСХОДИ	20,521	20,669	22,940	24,697	21,321
Пензии	17,730	17,756	19,774	21,278	18,432
Редовни пензии	16,912	16,977	18,948	19,041	16,542
Воени пензии	464	458	505	514	431
Земјоделски пензии	354	321	321	297	220
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	0	1,167	947
Предвремено пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	112	85
Предвремено пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	148	207
Надоместок за телесно оштетување	63	69	72	72	70
Надоместоци од инвалидско осигурување	98	95	94	91	62
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	15	13	12	7	8
Придонес за здравствена заштита	2,321	2,450	2,672	2,805	2,425
Надоместок на стручната служба	133	132	141	153	136
Други расходи	161	154	175	254	169
Капитални средства	-	-	-	37	19
РАЗЛИКА					
Дефицит / Суфицит	196	560	-57	-408	-370

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

Вкупните приходи на Фондот за здравствено осигурување во периодот јануари-октомври 2002 година изнесуваа 10.841 милион денари, што е за 7,1% повеќе во однос на истиот период од претходната година. Истовремено, вкупните расходи на Фондот изнесуваа 10.299 милиони денари, или 6,5% повеќе во однос на првите десет месеци од минатата година. Како резултат на побрзиот раст на приходите во однос на расходите на Фондот, во првите десет месеци од годината е остварен пресметковен суфицит од 542 милиони денари.

Порастот на вкупните приходи во голема мера се должи на повисокото остварување кај сите носечки видови на приходи, првенствено на придонесите од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, кои остварија пораст од 9,3% во однос на соодветниот

период во 2001 година. Освен тоа, евидентирано е и умерено зголемување на приходите од редовните придонеси (за 2,3% повеќе), кои во структурата на вкупните приходи на Фондот учествуваат со 58,1%. Повисокиот износ на вкупните расходи на Фондот за здравствено осигурување во однос на првите десет месеци минатата година главно се должи на енормното зголемување на амбулантните трошоци (за 75,5% повеќе), чие учество во вкупните расходи изнесува 21,2%. За разлика од нив, речиси сите други расходи на Фондот бележат значително намалување, во што предводат расходите за болничко лекување, трошоците по програми и за лекови (процентот на намалување изнесува 16,8%, 14,8% и 17,4%, респективно).

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јануари-окт Извршено
ПРИХОДИ	11,087	12,068	12,790	12,295	10.841
Придонеси	6,7736	7,363	7,745	7,528	6.304
Придонеси од Пензискиот Фонд	2,309	2,417	2,649	2,616	2.377
Придонеси од Заводот за вработување	1,037	1,350	1,941	1,554	1.460
Придонеси од Министерството за труд и социјална политика	45	0	0	48	44
Други приходи	851	938	455	70	273
Приходи по договори за сини картони	109	0	0	0	0
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	-	-	-	166	111
Пренесен вишок од претходната година	-	-	-	313	96
РАСХОДИ	13,689	11,692	12,463	12,205	10.299
Амбулантни трошоци	5,303	2,491	2,486	2,505	3.399
Болничко лекување	4,702	5,482	5,737	5,919	3.955
Трошоци по програми	214	125	105	306	52
Лекови	1,214	1,249	1,681	1,555	1.086
Забна заштита	638	667	687	522	400
Ортопедски трошоци	208	154	143	111	104
Лекување во странство	290	161	70	90	104
Друг вид лекување (надоместоци)	719	801	694	769	722
Администрација	326	288	250	268	225
Опрема и одржување	36	39	90	44	214
Други трошоци	41	234	200	48	20
Кредити и камати	0	0	321	71	18
РАЗЛИКА					
Дефицит / суфицит	-2,602	376	326	90	542

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Вкупните приходи на Републичкиот завод за вработување во периодот јануари-октомври 2002 година достигнаа ниво од 4.879 милиони денари, што во споредба со истиот период од 2001 година претставува пораст од 19,7%. Повисоките приливи главно се должат на зголемените дотации од Буџетот на Република Македонија (за 24,7% повеќе), кои имаат високо учество во остварените приходи на Заводот (80,2% во разгледуваниот период), наспроти скромниот пораст на приходите од придонеси (3,0%), чие учество во вкупните приходи изнесува 19,6% за истиот период.

Вкупните расходи на Републичкиот завод за вработување во периодот јануари-октомври 2002 година изнесуваат 4.846 милиони денари или 81,2% во однос на планот за оваа година. Во однос на истиот период минатата година, расходите на Републичкиот завод за

вработување бележат пораст од 19,9%, кој во најголема мера е одраз на зголемените расходи за функција (за 20,1% повеќе). Структурната анализа покажува дека овој пораст е резултат на повисокиот износ на исплатени средства за обезбедување паричен надоместок за невработени лица (зголемување за 20,5% во однос на истиот период минатата година) и придонес за пензиско и инвалидско осигурување (зголемување за 26,2%), што е поврзано со затворањето на претпријатија-загубари. Имено, на почетокот на февруари оваа година, судот отвори стечајна постапка за Југохром, по што неговите работници значително го зголемија бројот на регистрираните лица во Заводот за вработување.

Републичкиот завод за вработување во првите десет месеци од 2002 година оствари пресметковен суфицит во износ од 33 милиони денари.

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јануари-окт Извршено
ПРИХОДИ	4,260	4,129	5,119	4,827	4.879
Приходи од придонеси	990	1,058	1,121	1,136	956
Придонес од плати	969	1,037	1,098	1,113	954
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	2
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0
Дотации од Буџетот на Републиката	3,261	3,066	3,990	3,677	3.913
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2,737	2,575	3,470	3,170	3.143
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	752
Реформа на јавната администрација	–	–	–	26	18
По други основи	0	0	3	26	0
Други приходи	9	6	8	13	11
РАСХОДИ	4,264	4,135	5,110	4,749	4.846
Расходи за функцијата	4,084	3,970	4,913	4,571	4.674
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2,073	1,755	1,875	1,879	1.886
Придонеси за здравствено осигурување	1,039	1,347	1,936	1,555	1.466
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	972	868	1,102	1,138	1.196
Средства за вработување на инвалидни лица	–	–	–	–	93
Надоместок за преквалификација	–	–	–	–	32
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	172
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	102
Надоместоци	14	17	19	18	19
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	35
Тековни трансфери	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	1	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	17
РАЗЛИКА					
Дефицит / Суфицит	–4	–6	9	78	33

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

Вкупните приходи на Фондот за магистрални и регионални патишта во периодот јануари-октомври 2002 година изнесуваа 2.544 милиони денари, што претставува намалување од 25,8% во споредба со истиот период минатата година. Најголемо учество во приходите имаат буџетскиот трансфер во износ од 1.078 милиони денари, односно 42,4% од вкупните приходи. Исто така, голем удел имаат и приходите од годишниот надоместок за патните и моторните возила во износ од 599 милиони денари, што е за 4,3% повеќе во однос на периодот јануари-октомври 2001 година.

Вкупните расходи во периодот јануари-октомври

2002 година изнесуваа 2.485 милиони денари, што претставува намалување од 27,3% во споредба со првите десет месеци во 2001 година. Најголем дел од расходите се средства потрошени за одржување на патиштата и тоа во износ од 768 милиони денари или 30,9% од вкупните расходи, односно намалување од 6% во однос на истиот период лани. Истовремено, инвестиционата активност на Фондот бележи пад од 53,4%, при што до крајот на октомври 2002 година беа потрошени само 738 милиони денари.

Во првите 10 месеци од оваа година Фондот за магистрални и регионални патишта има остварено дефицит во износ од 59 милиони денари.

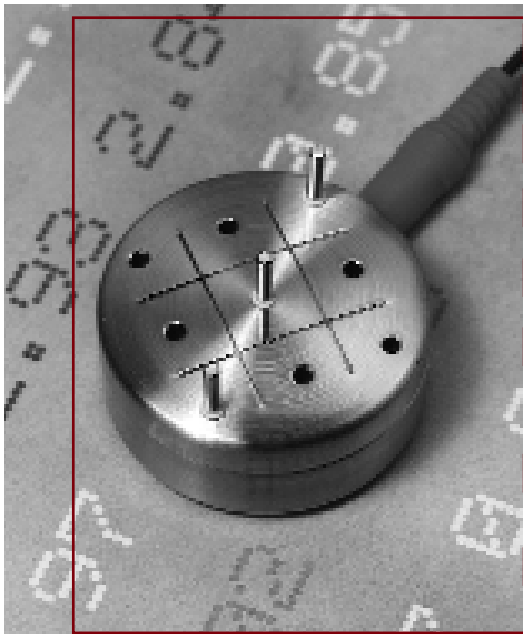
ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Јануари-окт Извршено
ПРИХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,012	2,544
Приходи од Буџет	668	924	1,590	1,655	1.078
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	73
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	625
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	326
Странски кредит	939	1,793	538	1,098	404
Други приходи	12	13	14	21	2
Грантови	–	–	–	87	36
РАСХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,013	2,485
Инвестиции	1,203	1,985	1,662	1,756	738
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	286	258
Одржување на патиштата	784	790	952	926	768
Отплата на кредити	264	148	212	299	150
Средства за локални патишта	321	386	502	596	422
Останати трошоци	89	142	0	0	0
Обврски од претходната година	0	342	0	0	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	0	150	150
РАЗЛИКА					
Дефицит / суфицит	0	0	0	-1	59

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

МАКЕДОНСКА БЕРЗА ЗА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ СЕПТЕМВРИ 2002

- ▶ Вкупниот промет е зголемен за 95%;
- ▶ Бројот на трансакции порасна за 67%;
- ▶ Просечната цена на државните обврзници за "старо" девизно штедење порасна на 60,5%;
- ▶ Просечната цена на државната обврзница за денационализација порасна на 58,9%;
- ▶ Прометот со државни конвертибилни сертификати се зголеми за 2,7 пати;
- ▶ Државата продаде 25 пакети на резидуални акции во вкупна вредност од 299,5 милиони денари (околу 75% повеќе од август), од тоа 7 пакети (59,8 милиони денари) за готовина и 18 пакети (239,7 милиони денари за безготовинско плаќање);
- ▶ Просечната цена на државните резидуали за готовина изнесува 44% од номиналната вредност, а за безготовинско плаќање 39% од номиналната вредност;
- ▶ Берзанскиот индекс МБИ се зголеми за 6,3%, пред се поради порастот на цените на акциите на Топлификација (последната цена беше за 20% повисока во однос на претходниот месец).

Владата на Република Македонија во континуитет ја зголемува понудата на државни хартии од вредност на пазарот на капитал. Во секоја земја во транзиција тоа се покажа како основен двигател за развојот на пазарот на капитал. Државните хартии од вредност се исклучително сигурни и се најмалку ризичен начин на инвестирање за било кое правно или физико лице.

На Македонската берза за долгорочни хартии од вредност во моментот се наоѓаат три обврзници издадени од страна на државата, кои побудуваат значителен интерес и претставуваат најголемиот дел од вкупниот обем на берзата. Имено, од 19 септември, 2000 година котира обврзницата издадена по основ на „заробените девизи“, од 27 мај започна и котирањето на обврзницата - Стопанска банка, издадена од страна на државата, на 26 јуни започна котирањето и тргувањето и со првата емисија на обврзници за денационализација (а, предвидени се уште пет годишни емисии на обврзници за денационализација).

Министерството за финансии во јули изврши емисија и на уште една хартија од вредност т.н. конвертибилниот сертификат, по основ на Законот за регулирање на побарувањата на штедачите од Штедилниците во стечај „ТАТ“-Битола, „Алфа С“ Скопје и „Лавци“-Охрид.

Исто така, последна мерка која ја презема Владата на Република Македонија претставува понудата на акциите на Националната Платежна Картичка АД Скопје (која е во државна сопственост) на Македонската берза. Акциите можат да се купуваат преку берзата и да се плаќаат во готово или со државни хартии од вредност (издадените обврзници и конвертибилните сертификати).

Берзански показатели - август и септември 2002

	Август 2002	Септември 2002
□ Вкупен промет во денари:	146.950.928	286.034.778
□ Вкупен промет во акции:	67.579	73.516
□ Вкупен промет во обврзници во ЕВРА:	1.483.431	1.556.678
□ Вкупен број во конвертибилни сертификати (во денари)	131.518.064	352.330.296
□ Вкупен број на трансакции:	835	16
□ Вкупен број на денови на тргување:	16	59.888.212
□ Државен сегмент (во денари)	40.175.393	239.695.239
□ Држ. сегмент - безготовинско плаќање (во ден)	131.362.969	464.681.253
□ Блок трансакции (во денари):	353.144.056	
➤ Просечен дневен промет (во денари):	9.184.433	17.877.173
➤ Просечен број на трансакции дневно:	52	87
➤ Просечна вредност на една трансакција (во денари):	175.989	204.164
МБИ	858 (01.08.2002)	879,83
	889 (29.08.2002)	935,29

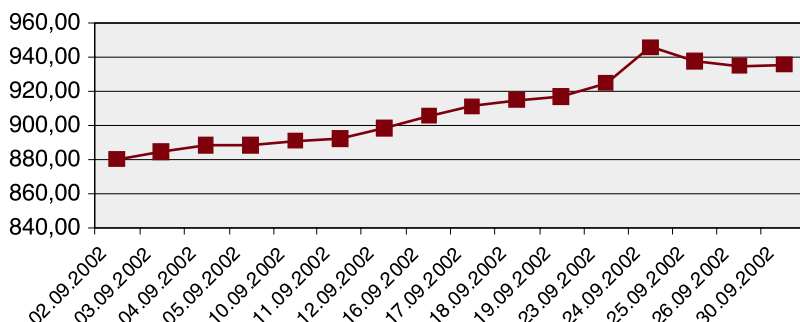
Се оценува дека благодарение на овие активности на Владата на Република Македонија, како и на агресивната кампања на Комисијата за хартии од вредност за обука на секој граѓанин за поимот акционерство и пазар на капитал, пазарот на капитал полека, но сигурно станува квалитетен конкурент на банките како извор на финансиски средства.

Берзански показатели - септември 2002 година

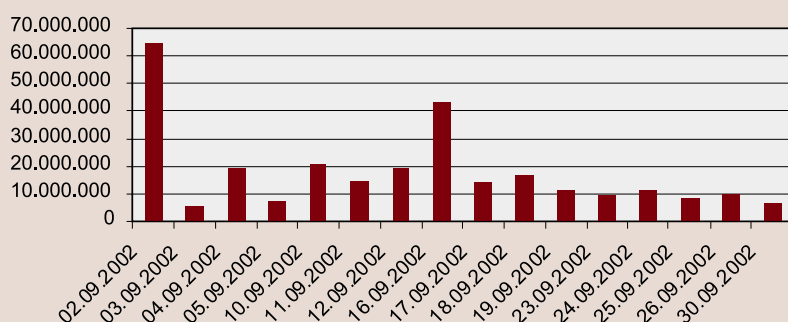
Во септември 2002 година, прометот на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност е зголемен за 95,0% во споредба со претходниот месец, односно е зголемен за 139.083.850,00 денари. Врз

основа на вкупниот промет и просечниот дневен промет е зголемен за 8,6 милиони денари и овој месец изнесува 17.877 милиони денари. Истовремено, вкуп-

Движење на Македонскиот берзански индекс - МБИ

Промет по денови на тргување Септември 2002 (во денари)

ниот промет на обврзници бележи пораст од 73 милиони евра во однос на август, при што просечната

цена на државните обврзници за „старо“ девизно штедење порасна на 60,5%, просечната цена на државните обврзници за денационализација порасна на 58,9% а прометот со државни конвертибилни сертификати се зголеми за 2,7 пати, додека просечната цена опадна на 44,5%.

Официјалниот берзански индекс (МБК) како индикатор на движењето на цените на акциите, чија што вредност на последниот ден на тргување достигна износ од 935,29 претставува зголемување за 6,3% во споредба со почетокот на месецот кога изнесуваше 879,83.

И во септември 2002 година најголем промет е остварен на неофицијалниот пазар во вредност од 218 милиони денари, што претставува 76,38% од вкупниот промет. Од друга страна на официјалниот пазар на Берзата е остварен промет во вредност од 67 милиони денари или 23,62% од вкупниот промет на Берзата.

Агенцијата на Република Македонија за приватизација во септември продаде 25 пакети на акции на државниот сегмент на Берзата, во вкупна вредност од 299,5 милиони денари (75% повеќе од август) од тоа 7 пакети (59,8 милиони денари) за готовина и 18 пакети за (239,7 милиони денари за безготовинско плаќање).

Во анализираниот период реализирани се 24 блок трансакции во вредност од 464 милиони денари, при што најзабележителни се тргувањата со акциите на НИП Нова Македонија и на Макошпед Скопје.

И во месец септември како најликвидни хартии од вредност на Берзата продолжуваат да бидат обврзниците издадени од Република Македонија по основ на „старото“ девизно штедење и обичните акции на Топлификација АД Скопје.

ПРЕГЛЕД НА РЕАЛИЗИРАНИ БЛОК ТРАНСАКЦИИ

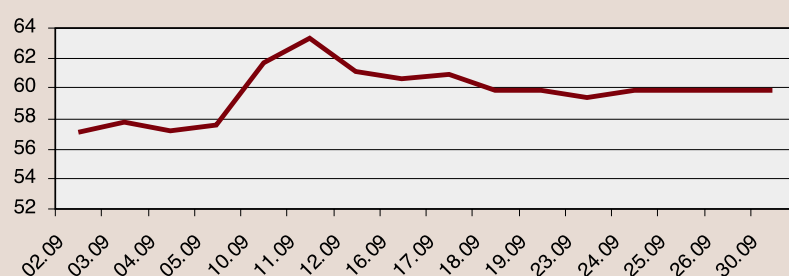
Назив на издавачот	Датум на трансакцијата	Номинална вредност	Цена по акција (во денари)	% од основната главнина	Промет (акции)	Промет (денари)
Југопрема Скопје	04.09.2002	100 ДЕМ	310		14.000	4.340.000
Макошпед Скопје	10.09.2002	1000 ДЕН	750		52.914	39.685.500
30 Јули Куманово	10.09.2002	100 ДЕМ	372		11.168	4.154.496
Макошпед Скопје	11.09.2002	1000 ДЕН	750		7.478	5.608.500
Макошпед Скопје	12.09.2002	1000 ДЕН	500		98.324	49.162.000
Макошпед Скопје	12.09.2002	1000 ДЕН	750		85.523	64.142.250
Макпетрол Скопје	16.09.2002	1000 ДЕМ	9000		561	5.049.000
ЗК Кичево Кичево	16.09.2002	100 ДЕМ	1559		1.140	1.777.260
Рудник Демир Хисар с. Сопотница	16.09.2002	10 ДЕМ	250		51.596	12.899.000
ЗЕМ промет Скопје	18.09.2002	100 ДЕМ	10		27.333	273.330
МЗТ Хелос Скопје	18.09.2002	100 ДЕМ	624		33.966	21.194.784
Макошпед Скопје	18.09.2002	1000 ДЕН	750		6.800	5.100.000
Макошпед Скопје	18.09.2002	1000 ДЕН	750		29.268	21.951.000
Макошпед Скопје	18.09.2002	1000 ДЕН	750		36.191	27.143.250
Ангропромет-Тиквешанка Кавадарци	19.09.2002	100 ДЕМ	1000		7.028	7.028.000
Македонија турист Скопје	23.09.2002	50 ДЕМ	780		25.248	19.693.440
Комерцијална банка Скопје	23.09.2002	5000 ДЕН	2500		4.000	10.000.000
НИП Нова Македонија Скопје	23.09.2002	100 ДЕМ	718,05		195.342	140.265.323
Агроплод Ресен	24.09.2002	1000 ДЕМ	3034		2.082	6.316.788
Лихнида Охрид	25.09.2002	20 ДЕМ	62		20.407	1.265.234
Лихнида Охрид	26.09.2002	20 ДЕМ	62		21.445	1.329.590
Агросервис Скопје	26.09.2002	2905 ДЕН	500		7.767	3.883.500
Лозар Овчарство Велес	30.09.2002	5 ЕМУ	61		3.928	239.608
Македонска банка Скопје	30.09.2002	4000 ДЕН	2650		4.596	12.179.400
ВКУПНО					748.105	464.681.253

ДВИЖЕЊЕ НА ЦЕНИТЕ НА ДВЕТЕ НАЈЛИКВИДНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ВО СЕПТЕМВРИ 2002 ГОДИНА

Република Македонија - девизни влогови

Број на денови на тргување	14
Највисока цена	64%
Најниска цена	57%
Почетна цена	57,1%
Последна цена	60%
Број на трансакции	365
Промет /ден/	41.443.930
Промет /ЕМУ/	1.124.441

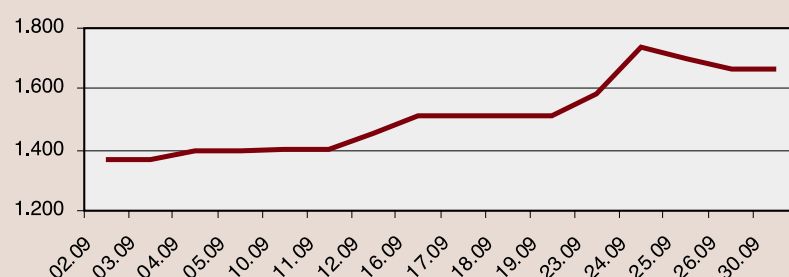
Р. Македонија - девизни влогови

Топлификација АД Скопје

Број на денови на тргување	11
Највисока цена	1.740
Најниска цена	1.370
Почетна цена	1.370
Последна цена	1.649
Број на трансакции	59
Промет /ден/	10.557.238
Промет /хв/	6.624

Топлификација АД Скопје - обични акции

ПРОМЕТ НА ЧЛЕНКИТЕ НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА АД СКОПЈЕ

Септември 2002 година

Промет во денари

Членка	Класично тргување	% од класично тргување	Државна сопственост	% од државна сопственост	Блок	% од блокови	Вкупно
ТН	22.310.040	19,02	45.597.348	4,33	387.100.862	41,65	455.008.250
ФР	6.877.078	5,86	91.346.967	8,67	349.625.992	37,62	447.850.037
БЛ	284.010	0,24	385.062.364	36,54	0	0,00	385.346.374
МК	4.260.955	3,63	271.961.062	25,80	66.748.368	7,18	342.970.385
БД	50.167.827	42,76	69.297.280	6,58	48.066.880	5,17	167.531.987
МИ	5.327.082	4,54	83.953.350	7,97	28.467.884	3,06	117.748.316
КБ	24.570.703	20,94	67.143.498	6,37	23.554.520	2,53	115.268.721
ББ	2.630.604	2,24	28.479.219	2,70	25.798.000	2,78	56.907.823
СБ	735.812	0,63	10.775.769	1,02	0	0,00	11.511.581
ПТ	156.177	0,13	299.313	0,03	0	0,00	455.490

Број на трансакции

Членка	Класично тргување	% од класично тргување	Државна сопственост	% од државна сопственост	Блок	% од блокови	Вкупно
КБ	222	26,75	346	17,11	4	8,33	572
МК	28	3,37	513	25,37	4	8,33	545
БД	166	20,00	184	9,10	4	8,33	354
ТН	207	24,94	132	6,53	8	16,67	347
ФР	97	11,69	210	10,39	16	33,33	323
МИ	59	7,11	211	10,44	10	20,83	280
БЛ	6	0,72	180	8,90	0	0,00	186
ББ	20	2,41	142	7,02	2	4,17	164
СБ	19	2,29	99	4,90	0	0,00	118
ПТ	6	0,72	5	0,25	0	0,00	11

ЛЕГЕНДА

БД - БРО - ДИЛ АД Скопје

СБ - Брокер - СБ АД Скопје

МИ - Макос - Инвест Брокер АД Скопје

ТН - Тутунскаброкер АД Скопје

КБ - КБ - Брокер АД Скопје

ФР - ФЕРШПЕД - БРОКЕР АД Скопје

МК - МАК Брокер АД Скопје

ББ - Битола Брокер АД Битола

БЛ - Балканска Банка АД Скопје

ПТ - Поштел Брокер АД Скопје

Промет по пазари во Септември 2002 година

Пазарен сегмент	Промет во денари	%	Промет во хартии од вредност	%
ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	67.562.980	23,62	1.563.302	0,44
НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	218.471.798	76,38	352.397.188	99,56
ВКУПНО СИТЕ ПАЗАРИ	286.034.778	100,00	353.960.490	100,00

Државен сегмент - готовина

Назив на издавачот	Датум на трансакција	Номинална вредност	Цена по акција	Промет (акции)	Промет (денари)	% од номинал. вредност
Макошпед Штип	02.09.2002	100 ДЕМ	911	13.946	12.704.806	30,00
Бетон Битола	10.09.2002	500 ДЕМ	1700	3.409	5.795.300	10,96
Траншпед Македонија, Струмица	11.09.2002	50 ДЕМ	157	498	78.186	10,00
Ф-ка за леани производи Битола	12.09.2002	100 ДЕМ	1600	193	308.800	50,00
Инекс Горица Охрид	12.09.2002	100 ДЕМ	4000	7.228	28.912.000	130,00
Лихнида Охрид	18.09.2002	20 ДЕМ	701	13.450	9.428.450	113,00
Бетон Штип	23.09.2002	25 ЕУР	765	3.478	2.660.670	47,80
ВКУПНО				42.202	59.888.212	

Државен Сегмент - безготовинско плаќање

Назив на издавачот	Датум на трансакција	Номинална вредност	Цена по акција	Промет (акции)	Промет (денари)	% од номинал. вредност
Декортекс Радовиш	02.09.2002	440 ДЕМ	1.577	7.344	11.581.488	11,56
Овче поле Свети Николе	02.09.2002	10 ДЕМ	94	136.094	12.792.836	33,00
Национ. платеж. картичка Скопје	02.09.2002	1 ЕУР	61	369.244	22.523.884	100,00
Палтекс Делчево	03.09.2002	30 ДЕМ	655	2.020	1.323.100	70,40
Санкерам Македонија Струмица	04.09.2002	100 ДЕМ	156	1.379	215.124	5,00
Жито продукт Св. Николе	05.09.2002	400 ДЕМ	2.493	2.205	5.497.065	20,00
Жито Малеш-Свињарска фарма Берово	05.09.2002	100 ДЕМ	312	1.930	602.160	10,00
Монтинг Битола	11.09.2002	100 ДЕМ	67	57.954	3.882.918	2,16
Лозар оранжерии Велес	11.09.2002	5 ЕУР	62	117.197	7.266.214	20,00
Стоковна куќа Корзо Битола	11.09.2002	10 ДЕМ	89	29.423	2.618.647	28,70
Преработка на дрво Мак.Брод	11.09.2002	10 ДЕМ	31	13.231	410.161	10,00
Лозар млекара Велес	12.09.2002	5 ЕУР	305	1.053	321.165	100,00
Лозар Согел Велес	16.09.2002	5 ЕУР	305	87	26.535	100,00
Лозар Овчарство Велес	16.09.2002	5 ЕУР	305	2.439	743.895	100,00
Национ. платеж. картичка Скопје	16.09.2002	1 ЕУР	61	369.244	22.523.884	100,00
Национ. платеж. картичка Скопје	17.09.2002	1 ЕУР	61	443.093	27.028.673	100,00
Арт Скопје	18.09.2002	10 ДЕМ	31	2.591	80.321	10,00
Национ. платеж. картичка Скопје	18.09.2002	1 ЕУР	61	1.971.429	120.257.169	100,00
ВКУПНО				3.527.957	239.695.239	

МАКЕДОНСКА БЕРЗА НА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ А.Д. СКОПЈЕ

Извештај за тргување од 1.09.2002 до 30.09.2002

Опис на хартијата од вредност	Номинална вредност	Највисока цена	Најниска цена	Почетна цена	Последна цена	Бр. на трансак.	Вредност	Количина	Бр. ден. на тргув.
ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР									
Официјален пазар - обични акции									
Топлификација Скопје	100 ДЕМ	1.740	1.370	1.370	1.649	59	10.557.238	6.624	11
Официјален пазар - обврзници									
Р. Македонија – девизни влогови		64	57	57,1	60	365	41.443.930	1.124.441	14
Р.Македонија – денационализација 01		60	52	52	59,9	50	15.561.812	432.237	10
ВКУПНО ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР					474	67.562.980	1.563.302		
НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР									
Неофицијален пазар - обични акции									
29 Ноември Скопје	460 ДЕМ	4.300	2.000	4.300	3.000	39	2.544.100	660	8
Адинг Скопје	100 ДЕМ	2.003	2.003	2.003	2.003	1	60.090	30	1
Алкалоид Скопје	50 ДЕМ	1.300	1.250	1.251	1.300	51	4.438.316	3.454	11
Ангропромет–Тиквешанка Кавадарци	100 ДЕМ	3.500	1.420	1.420	3.236	11	3.494.368	1.204	5
Рудници Бањани Скопје	50 ДЕМ	625	620	620	625	2	138.715	223	2
Живин. фарма Белимбегово Скопје	10 ДЕМ	47	47	47	47	1	9.964	212	1
Витаминка Прилеп	29 ДЕМ	1.700	1.700	1.700	1.700	1	51.000	30	1
Гранит Скопје	10 ДЕМ	70	62	70	65	10	141.825	2.134	5
Декортекс Радовиш	440 ДЕМ	1.500	1.500	1.500	1.500	1	930.000	620	1
Европа Скопје	100 ДЕМ	1.011	1.000	1.000	1.011	5	291.320	290	3
ЕМО Охрид	60 ДЕМ	380	380	380	380	15	3.503.220	9.219	8
Жито Лукс Скопје	100 ДЕМ	566	560	560	566	6	282.652	500	4
Жито Скопје Скопје	100 ДЕМ	750	750	750	750	5	393.750	525	4
Жито Струмица Струмица	100 ДЕМ	1.000	1.000	1.000	1.000	4	490.000	490	1
Земјод. комб. Пелагонија Битола	100 ДЕМ	450	450	450	450	9	49.500	110	2
Ф–ка за св. плат. Илинден Битола	100 ДЕМ	620	620	620	620	1	201.500	325	1
Инекс Горица Охрид	100 ДЕМ	2.135	2.135	2.135	2.135	1	309.575	145	1
Јака табак Радовиш	100 ДЕМ	1.100	1.100	1.100	1.100	10	1.987.700	1.807	3
Југотутун Скопје	153 ДЕМ	2.000	1.500	2.000	1.500	3	103.500	54	2
Квасара Битоал	100 ДЕМ	3.000	3.000	3.000	3.000	1	147.000	49	1
Киро Дандаро Битола	10 ДЕМ	219	219	219	219	1	17.082	78	1
КИБ Куманово	100 ДЕМ	1.250	930	930	1.250	11	6.060.120	5.484	2
Комерцијална банка Скопје	5000 ДЕН	1.750	1.745	1.745	1.746	14	1.613.321	922	9
Комуна Скопје	50 ДЕМ	170	170	170	170	1	22.100	130	1
Лихнида Охрид	20 ДЕМ	610	427	427	610	4	5.647.624	10.291	3
Макошпед Скопје	1000 ДЕН	600	599	599	750	2	2.317.476	3.864	5
Макпетрол Скопје	1000 ДЕМ	9.200	8.520	8.520	9.200	53	4.764.318	532	14
Македонија Турист Скопје	50 ДЕМ	1.250	950	1.020	950	32	3.976.158	3.829	10
НАМА Куманово	240 ДЕМ	1.000	1.000	1.000	1.000	1	28.000	28	1
Напредок Пехчево	100 ДЕМ	1.000	1.000	1.000	1.000	2	117.000	117	1
Огражден Струмица	100 ДЕМ	1.000	1.000	1.000	1.000	1	91.000	91	1
ОКТА Скопје	100 ДЕМ	450	450	450	450	1	9.450	21	1
Пелагонија комерц Битола	100 ДЕМ	600	600	600	600	2	24.600	41	1
Раде Кончар Скопје	25 ЕУР	160	160	160	160	2	13.120	82	2
Реплек Македонија Скопје	1100 ДЕМ	13.520	13.520	13.520	13.520	1	40.560	3	1
РЖ Економика Скопје	10 ДЕМ	50	50	50	50	21	24.600	492	9
ЗИК Романовце Куманово	100 ДЕМ	3.100	3.100	3.100	3.100	6	1.274.100	411	2
Стопанска банка Битола	2011 ДЕН	2.000	2.000	2.000	2.000	2	290.000	145	2
ЗИК Скачковце Куманово	100 ДЕМ	3.100	3.100	3.100	3.100	1	1.717.400	554	1
Славей Скопје	100 ДЕМ	1.900	1.900	1.900	1.900	1	380.000	200	1
Скопски Пазар Скопје	100 ДЕМ	2.300	2.300	2.300	2.300	2	225.400	98	2
Тетекс Тетово	100 ДЕМ	310	310	310	310	2	3.384.580	10.918	2
Технометал Вардар Скопје	100 ДЕМ	600	500	600	500	16	242.600	408	8
Технокомерц Скопје	51 ЕУРО	1.000	1.000	1.000	1.000	25	2.335.000	2.335	9
Тутунски комбинат Прилеп	100 ДЕМ	300	300	300	300	2	12.000	40	1
Тутунска банка Скопје	1000 ДЕН	1.500	1.400	1.400	1.500	4	3.293.500	2.276	3
Факул.–земјо. стопанство с. Трубарево	10 ДЕМ	150	150	150	150	1	28.050	187	1
Црвена Свезда Пехчево	267 ДЕМ	1.200	1.200	1.200	1.200	1	52.800	44	1
Неофицијален пазар - приоритетни акции									
Комерцијална банка Скопје	1000 ДЕН	819	700	750	767	17	348.798	457	9
Охридска банка Охрид	2650 ДЕН	2.650	2.650	2.650	2.650	1	530.000	200	1
Стопанска банка Скопје	400 ДЕН	250	247	247	250	7	116.792	470	3
Тутунска банка Скопје	1000 ДЕН	1.500	1.500	1.500	1.500	1	94.500	63	1
ВКУПНО НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР						415	58.660.144	66.892	
ДРУГИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ									
Државни хартии од вредност									
Конвертибилен сертификат – за штедил.	1 Денар	48	39	43,2	40,9	512	159.811.654	352.330.296	15
ВКУПНО ДРУГИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ						512	159.811.654	352.330.296	
ВКУПНО СИТЕ ПАЗАРИ						1401	286.034.778		

МАКЕДОНСКА БЕРЗА ЗА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ОКТОМВРИ 2002

- ▶ Вкупниот промет е намален за 10%;
- ▶ Бројот на трансакции е зголемен за 14,5%;
- ▶ Просечната цена на државните обврзници за "старо" девизно штедење порасна за 1,8 поени на 60,8%;
- ▶ Просечната цена на државната обврзница за денационализација порасна за 3 поени на 60,3%;
- ▶ Прометот со државни конвертибилни сертификати се намали за 3 пати, додека просечната цена опадна на 44%;
- ▶ Државата продаде 11 пакети на резидуални акции во вкупна вредност од 94,2 милиони денари (околу 3,2 пати помалку од септември), од тоа 1 пакет (44.000 денари) за готовина и 10 пакети (околу 94,2 милиони денари за безготовинско плаќање);
- ▶ Берзанскиот индекс МБИ се зголеми за 0,47% и достигна 931,5%,

Берзански показатели - октомври 2002

Во октомври 2002 година, прометот на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност е намален за 10% во однос на септември, односно е намален за 28.202.206,00 денари. Врз основа на вкупниот промет и просечниот дневен промет е намален за 4,3 милиони денари и овој месец изнесува 13,5 милиони денари.

Вкупниот промет на обврзниците искажан во евра бележи пораст од 26,0% и во октомври изнесува 1.972.966,00 денари. Просечната цена на државните обврзници за „старо„ девизно штедење порасна за 1,8 поени на 60,8%, просечната цена на државните обврзници за денационализација порасна за 3 поени на 60,3% а прометот со државни конвертибилни сертификати се намали за 3 пати, додека просечната цена опадна на 44%.

Официјалниот берзански индекс (МБК) како индикатор на движењето на цените на акциите, чија што вредност на последниот ден на тргување достигна износ од 931,55 претставува зголемување за 0,4% во споредба со почетокот на месецот кога изнесуваше 927,15.

И во октомври 2002 година најголемиот промет е остварен на неофицијалниот Пазар, но во помал износ од претходниот месец, во вредност од 178 милиони денари што претставува 69,27% од вкупниот промет. Од друга страна на официјалниот пазар на Берзата е остварен промет во вредност од 79 милиони денари или 30,73% од вкупниот промет на Берзата.

Агенцијата на Република Македонија за приватизација во октомври 2002 година продаде 11 пакети на акции на државниот сегмент на Берзата во вкупна

Берзански показатели - октомври 2002

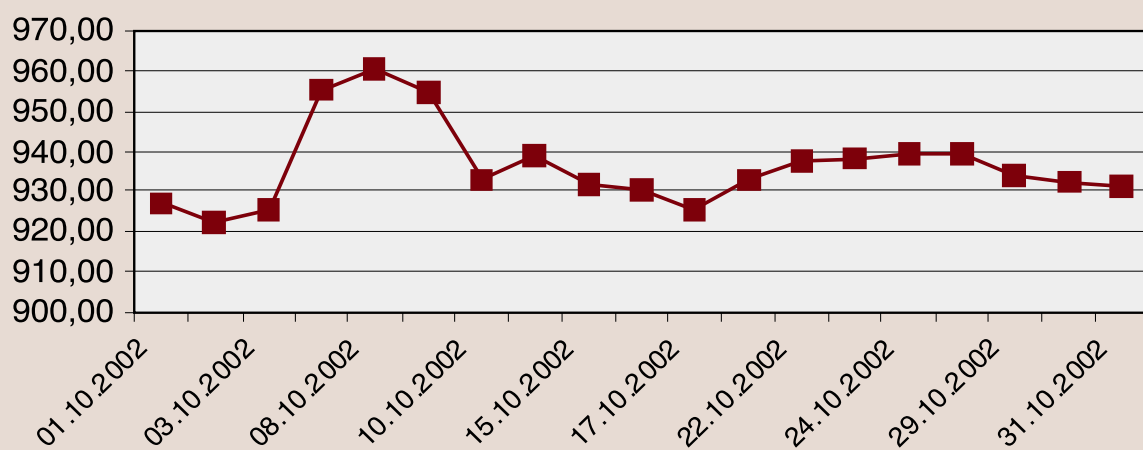
	Септември 2002	Октомври 2002
□ Вкупен промет во денари:	286.034.778	257.832.572
□ Вкупен промет во акции:	73.516	226.496
□ Вкупен промет во обврзници во ЕВРА:	1.556.678	1.972.966
□ Вкупен број во конвертибилни сертификати (во денари)	352.330.296	111.731.519
	1.401	1.604
□ Вкупен број на трансакции:	16	19
□ Вкупен број на денови на тргување:	59.888.212	44.759
□ Државен сегмент (во денари)	239.695.239	94.230.949
□ Држ. сегмент – безготовинско плаќање (во ден)	464.681.253	65.246.190
□ Блок трансакции (во денари):		
➤ Просечен дневен промет (во денари):	17.877.173	13.570.135
➤ Просечен број на трансакции дневно:	87	84
➤ Просечна вредност на една трансакција (во денари):	204.164	160.743
МБИ	879,83	927,15
	935,29	931,55

вредност од 94,2 милиони денари што е 3,2 пати помалку од септември 2002 година од тоа 1 пакет (44.000 денари) за готовина и 10 пакети (околу 94,2 милиони денари за безготовинско плаќање).

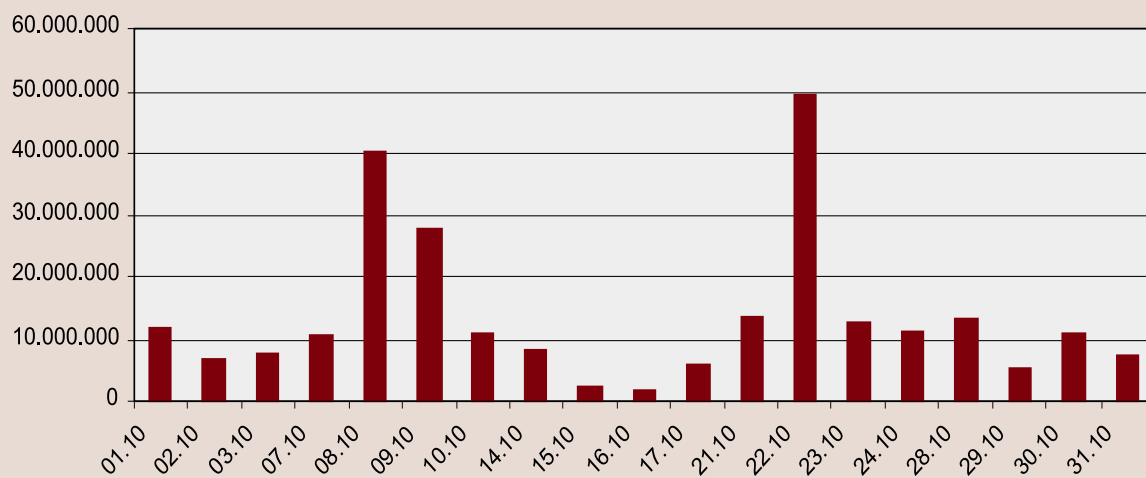
Во анализираниот период се реализирани 8 блок трансакции во вредност од 65 милиони денари, при што најзабележителни се тргувањата со акциите на Националната платежна картичка и на Реплек Македонија Скопје.

И во месец октомври како најликвидни хартии од вредност на Берзата продолжуваат да бидат обврзниците издадени од Република Македонија по основ на „старо“ штедење и обичните акции на Топлификација АД Скопје.

Движење на Македонскиот берзански индекс - МБИ

Промет по денови на тргување Октомври 2002 (во денари)

ПРЕГЛЕД НА РЕАЛИЗИРАНИ БЛОК ТРАНСАКЦИИ

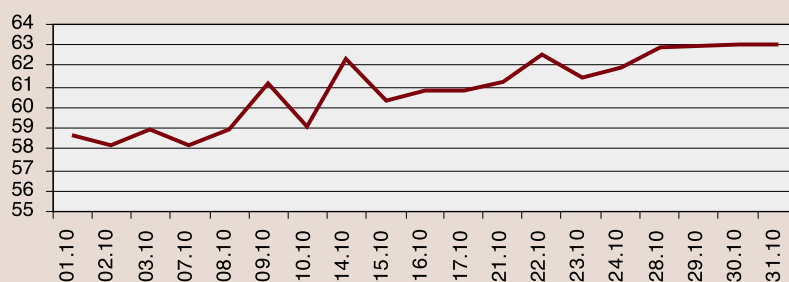
Назив на издавачот	Датум на трансакцијата	Номинална вредност	Цена по акција (во денари)	% од основната главнина	Промет (акции)	Промет (денари)
Лозар – Свињарска фарма Велес	01.10.2002	5 ЕУР	61	17,22	63.941	3.900.401
Макпромет Штип	07.10.2002	100 ДЕМ	400	10,50	6.300	2.520.000
Макпромет Штип	07.10.2002	100 ДЕМ	400	21,30	12.778	5.111.200
Комерцијална банка Скопје	08.10.2002	5.000 ДЕН	2.450	0,69	2.790	6.835.500
Национ. платеж. картичка Скопје	08.10.2002	1 ЕУР	55,5	8,00	590.798	32.789.289
Репллек Македонија Скопје	14.10.2002	1.100 ДЕМ	15.000	3,81	649	9.735.000
Рудник Демир Хисар с. Сопотница	17.10.2002	10 ДЕМ	250	10,12	10.392	2.598.000
Напредок Гостивар	24.10.2002	10 ДЕМ	1.200	15,09	1.464	1.756.800
ВКУПНО					689.112	65.246.190

ДВИЖЕЊЕ НА ЦЕНИТЕ НА ДВЕТЕ НАЈЛИКВИДНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ВО ОКТОМВРИ 2002 ГОДИНА

Република Македонија - девизни влогови

Број на денови на тргување	19
Највисока цена	63,8%
Најниска цена	58%
Почетна цена	59,9%
Последна цена	63,8%
Број на трансакции	598
Промет /ден/	67.065.048
Промет /ЕМУ/	1.819.386

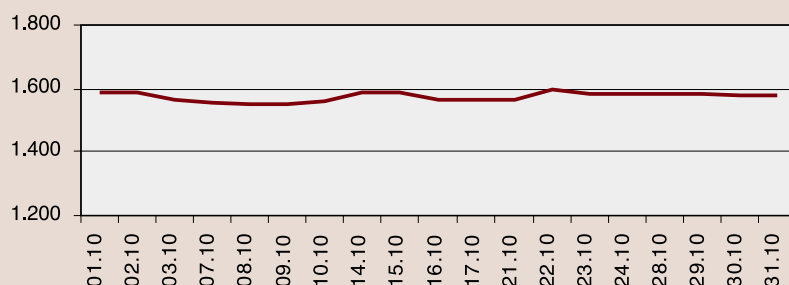
Р. Македонија - девизни влогови

Топлификација АД Скопје

Број на денови на тргување	12
Највисока цена	1.599
Најниска цена	1.550
Почетна цена	1.599
Последна цена	1.575
Број на трансакции	54
Промет /ден/	6.529.113
Промет /хв/	4.155

Топлификација АД Скопје - обични акции

ПРОМЕТ НА ЧЛЕНКИТЕ НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА АД СКОПЈЕ

Октомври 2002 година

Промет во денари

Членка	Класично тргување	% од класично тргување	Државна сопственост	% од државна сопственост	Блок	% од блокови	Вкупно
МК	97.652.226	18,93	36.038.190	19,11	65.578.578	50,25	199.268.994
ТН	139.476.312	27,04	21.461.569	11,38	7.800.802	5,97	168.738.683
БЛ	29.894.659	5,79	121.573.833	64,47	0	0,00	151.468.492
КБ	65.323.128	12,66	44.759	0,02	13.671.000	10,47	79.038.887
МИ	76.789.241	14,89	0	0,00	0	0,00	76.789.241
ФР	33.592.282	6,51	693.000	0,36	38.246.000	29,30	72.531.282
БД	35.368.706	6,85	7.531.798	3,99	0	0,00	42.900.504
ББ	27.375.748	5,30	0	0,00	5.196.000	3,98	32.571.748
СБ	9.900.989	1,92	1.208.267	0,64	0	0,00	11.109.256
ПТ	194.850	0,03	0	0,00	0	0,00	194.850
ЕИ	97.003	0,01	0	0,00	0	0,00	97.003

Број на трансакции

Членка	Класично тргување	% од класично тргување	Државна сопственост	% од државна сопственост	Блок	% од блокови	Вкупно
МК	623	19,42	2	9,09	2	12,50	627
КБ	619	19,30	1	4,55	2	12,50	622
МИ	433	13,50	0	0,00	0	0,00	433
ТН	423	13,19	6	27,27	2	12,50	431
ФР	336	10,47	1	4,55	8	50,00	345
БД	232	7,23	3	13,64	0	0,00	235
ББ	225	7,01	0	0,00	2	12,50	227
СБ	191	5,95	3	13,64	0	0,00	194
БЛ	120	3,74	6	27,27	0	0,00	126
ЕИ	5	0,16	0	0,00	0	0,00	5
ПТ	1	0,03	0	0,00	0	0,00	1

ЛЕГЕНДА

БД - БРО - ДИЛ АД Скопје

СБ - Брокер - СБ АД Скопје

МИ - Макос - Инвест Брокер АД Скопје

ТН - Тутунскаброкер АД Скопје

КБ - КБ - Брокер АД Скопје

ФР - ФЕРШПЕД - БРОКЕР АД Скопје

МК - МАК Брокер АД Скопје

ББ - Битола Брокер АД Битола

БЛ - Балканска Банка АД Скопје

ПТ - Поштел Брокер АД Скопје

ЕИ - Експорт Импорт Банка АД Скопје

Промет по пазари во Октомври 2002 година

Пазарен сегмент	Промет во денари	%	Промет во хартии од вредност	%
ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	79.233.697	30,73	1.977.139	1,74
НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	178.598.875	69,27	111.953.842	98,26
ВКУПНО СИТЕ ПАЗАРИ	257.832.572	100,00	113.930.981	100,00

Државен сегмент - готовина

Назив на издавачот	Датум на трансакција	Номинална вредност	Цена по акција	Промет (акции)	Промет (денари)	% од номинал. вредност
Макпетрол Темко Скопје	01.10.2002	10 ДЕМ	313	143	44.759	100,00
ВКУПНО				143	44.759	

Државен сегмент - безготовинско плаќање

Назив на издавачот	Датум на трансакција	Номинална вредност	Цена по акција	Промет (акции)	Промет (денари)	% од номинал. вредност
Бродчанка Македонски Брод	02.09.2002	440 ДЕМ	1.577	11.000	693.000	11,56
Национ. платеж. картичка Скопје	02.09.2002	10 ДЕМ	94	369.244	22.523.884	30,00
Национ. платеж. картичка Скопје	02.09.2002	1 ЕУР	61	590.790	36.038.190	100,00
Лозар Агросервис Велес	03.09.2002	30 ДЕМ	655	23.819	1.452.959	70,00
Национ. платеж. картичка Скопје	04.09.2002	100 ДЕМ	156	221.546	13.514.306	5,00
Лозар Големопродажба Велес	05.09.2002	400 ДЕМ	2.493	7.189	438.529	20,10
Лозар Големопродажба Велес	05.09.2002	100 ДЕМ	312	1.258	76.738	10,00
РЖ Треска Скопје	11.09.2002	100 ДЕМ	67	19.340	6.034.080	2,30
МЗТ Леарница Скопје	11.09.2002	5 ЕУР	62	18.114	5.651.568	20,00
Лозар Свињарска фарма Велес	11.09.2002	10 ДЕМ	89	25.599	7.807.695	30,00
ВКУПНО				1.287.899	94.230.949	

МАКЕДОНСКА БЕРЗА НА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ А.Д. СКОПЈЕ

Извештај за тргување од 1.10.2002 до 31.10.2002

Опис на хартијата од вредност	Номинална вредност	Највисока цена	Најниска цена	Почетна цена	Последна цена	Бр. на трансак.	Вредност	Количина	Бр. ден. на тргув.
ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР									
Официјален пазар - обични акции									
Инвестбанка Скопје	100 ДЕМ	700	700	700	700	1	12.600	18	1
Топлификација Скопје	100 ДЕМ	1.599	1.550	1.599	1.575	54	6.529.113	4.155	12
Официјален пазар - обврзници									
Р. Македонија – девизни влогови		63,8	58	59,9	63,8	598	67.065.048	1.819.386	19
Р.Македонија – денационализација 01		61	59,9	59,9	61	28	5.626.936	153.580	8
Вкупно Официјален Пазар						681	79.233.697	1.977.139	
Неофицијален Пазар									
Неофицијален пазар - обични акции									
Печатница 11 Октомври Прилеп	100 ДЕМ	1.600	1.600	1.600	1.600	2	425.600	266	1
29 Ноември Скопје	460 ДЕМ	2.000	2.000	2.000	2.000	9	142.000	71	6
Адинг Скопје	100 ДЕМ	2.002	2.000	2.002	2.000	5	358.126	179	3
Алколоид Скопје	50 ДЕМ	1.300	1.221	1.300	1.279	42	3.379.612	2.640	13
Ангропромет–Тиквешанка Кавадарци	100 ДЕМ	4.600	2.010	3.000	3.012	8	1.381.390	449	6
Арт Скопје	10 ДЕМ	20	20	20	20	1	188.300	9.415	1
Рудници Бањани Скопје	50 ДЕМ	620	620	620	620	6	319.300	515	5
Благој Горев Велес	50 ДЕМ	527	300	300	527	2	209.231	506	2
Живин. фарма Белимбегово Скопје	10 ДЕМ	47	47	47	47	3	77.785	1.655	3
Бетон Скопје	500 ДЕМ	100	100	100	100	1	1.100	11	1
Бетон Штип	500 ДЕМ	470	470	470	470	1	37.600	80	1
Велес табак Велес	20 ДЕМ	180	180	180	180	7	151.020	839	1
Витаминка Прилеп	29 ДЕМ	1.700	1.700	1.700	1.700	6	763.300	449	1
Вардар осигурување Скопје	100 ДЕМ	3.100	1.500	3.100	1.500	3	24.200	14	2
Ветекс Велес	100 ДЕМ	2.170	2.170	2.170	2.170	2	99.820	46	1
ДЗСПП Гоце Делчев с.Трубарово	100 ДЕМ	2.200	2.200	2.200	2.200	1	440.000	200	1
Гранит Скопје	10 ДЕМ	70	66	66	70	29	559.014	7.995	5
Градски Трговски Центар Скопје	100 ДЕМ	1.000	1.000	1.000	1.000	2	40.000	40	1
Европа Скопје	100 ДЕМ	1.060	1.040	1.050	1.050	9	362.890	345	5
Елмар Штип	192 ДЕМ	31	31	31	31	20	610.700	19.700	5
ЕМО Охрид	60 ДЕМ	400	380	380	380	15	4.025.640	10.590	11
Жито Лукс Скопје	100 ДЕМ	610	599	599	610	6	496.630	825	4
Жито Битола Битола	300 ДЕМ	341	340	340	341	2	39.500	116	1
Жито Скопје Скопје	100 ДЕМ	751	750	750	750	9	996.150	1.328	9
ЗЕМ Промет Скопје	100 ДЕМ	100	100	100	100	1	33.200	332	1
Земјод. комб. Пелагонија Битола	100 ДЕМ	450	305	450	305	7	252.920	805	3
ЗУС Скопје	40 ДЕМ	288	288	288	288	2	451.296	1.567	1
Јаворшпед Битола	10 ДЕМ	310	150	150	310	100	1.623.287	5.245	5
Југотутун Скопје	153 ДЕМ	2.000	2.000	2.000	2.000	4	168.000	84	4
КЈУБИ Македонија Скопје	100 ДЕМ	590	550	550	590	4	726.150	1.285	3
ДЗП Клецовце Куманово	50 ДЕМ	434	434	434	434	1	1.494.696	3.444	1
Комерцијална банка Скопје	5000 ДЕН	2.000	1.730	1.750	1.730	26	7.834.461	4.242	11
Јавор Стоковна кука Корзо Битола	10 ДЕМ	310	309	310	310	174	22.769.798	73.452	10
Краиште –Тиквеш Кавадарци	100 ДЕМ	200	200	200	200	5	2.090.600	10.453	1
Лихнида Охрид	20 ДЕМ	610	427	610	610	9	790.377	1.467	3
МЗТ Опрема за возила Скопје	100 ДЕМ	650	650	650	650	5	62.400	96	4
Македонска банка Скопје	4000 ДЕН	2.350	2.350	2.350	2.350	3	4.721.150	2.009	1
Македонија Гостивар	100 ДЕМ	2.200	2.000	2.200	2.000	2	2.334.000	1.157	2
Македонија сообраќај Скопје	100 ДЕМ	1.000	1.000	1.000	1.000	2	80.000	80	1
Млаз Богданци	45 ДЕМ	500	500	500	500	1	759.000	1.518	1
Макпетрол Скопје	1000 ДЕМ	9.301	9.060	9.103	9.153	72	5.696.092	618	15
Македонија Турист Скопје	50 ДЕМ	1.000	800	1.000	800	20	2.249.159	2.508	8
ОКТА Скопје	100 ДЕМ	450	450	450	450	1	11.250	25	1
Пелагонија комерц Битола	100 ДЕМ	600	600	600	600	1	4.200	7	1
Пелагонија Транс Прилеп	100 ДЕМ	1.500	1.500	1.500	1.500	2	40.500	27	1
РЖ Економика Скопје	10 ДЕМ	75	50	50	75	24	38.075	532	9
Скопски саем Скопје	100 ДЕМ	2.287	2.287	2.287	2.287	11	50.771.400	22.200	3
Стопанска банка Битола	2011 ДЕН	3.000	3.000	3.000	3.000	1	87.000	29	1
Силекс Кратово	85 ДЕМ	62	62	62	62	6	92.318	1.489	5
Славеј Скопје	100 ДЕМ	1.900	1.900	1.900	1.900	1	239.400	126	1
Словин Југококта Скопје	10 ДЕМ	88	88	88	88	3	731.368	8.311	2
Скопски Пазар Скопје	100 ДЕМ	2.200	2.005	2.005	2.200	4	3.349.430	1.660	4
Тајмиште Кичево	100 ДЕМ	1.550	1.550	1.550	1.550	7	790.500	510	3
Тетекс Тетово	100 ДЕМ	310	310	310	310	5	3.582.980	11.558	4
Технометал Вардар Скопје	100 ДЕМ	600	500	600	600	7	88.800	151	6
Технокомерц Скопје	51 ЕУРО	1.000	1.000	1.000	1.000	15	1.580.000	1.580	2
Треска 30 Август Веница	100 ДЕМ	150	150	150	150	2	396.300	2.642	1
Транскоп–Патнички сооб. Битола	100 ДЕМ	600	600	600	600	1	265.800	443	1
Цементарница УСЈЕ Скопје	100 ДЕМ	6.000	6.000	6.000	6.000	1	60.000	10	1
Црвен трендафил Скопје	32 ДЕМ	320	320	320	320	13	190.720	596	4
Неофицијален пазар - приоритетни акции									
Комерцијална банка Скопје	1000 ДЕН	850	781	815	850	12	963.903	1.171	5
Стопанска банка Скопје	400 ДЕН	299	249	250	250	8	138.325	527	2
Тутунска банка Скопје	1000 ДЕН	1.420	1.420	1.420	1.420	2	132.060	93	1
Вкупно Неофицијален Пазар						756	132.819.823	222.323	
Други хартии од вредност									
Државни хартии од вредност									
Конверти. сертификат – за штедилници	1 Денар	43,9	31	38,2	40	167	45.779.052	111.731.519	15
Вкупно Други хартии од вредност						167	45.779.052	111.731.519	
Вкупно сите пазари						1.604	257.832.572		

ПАЗАР НА ПАРИ И КРАТКОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Во септември 2002 година пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност бележи зголемена активност во споредба со месец август, што се манифестира преку зголемениот вкупен промет на пари остварен помеѓу деловните банки. Во анализираниот период, вкупниот промет реализиран на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност, во однос на претходниот месец се зголемил за 549 милиони денари, односно за 22,3% и изнесува 3,009 милиони денари.

Зголемениот промет на пазарот на пари во септември 2002 година во однос на претходниот месец се должи на сезонскиот фактор. За време на летните одмори во месеците јули и август прометот на пари и хартии од вредност редовно се намалува, така што после летната сезона во септември секоја година пазарот на пари бележи значително зголемен промет. Имено, вкупната побарувачка на ликвидни средства бележи зголемување од 860 милиони денари или изразено во проценти 29,4%, при што во септември изнесувала 3.783 милиони денари. Истовремено, вкупната понуда на ликвидни средства на пазарот на пари изнесувала 4.035 милиони денари, односно е зголемена за 301 милион денари или изразено во проценти за 8,1%, во однос на претходниот месец.

Просечната дневна реализација на пазарот на пари во септември 2002 година изнесува 150 милиони денари за разлика од август кога изнесуваше 117 милиони денари.

Во септември состојбата на незначително поголема-та понуда во однос на побарувачката на пазарот на

пари и хартии од вредност, резултираше во скромно намалување на просечната пондерирана каматна стапка за 0,1% и изнесуваше 10,8%.

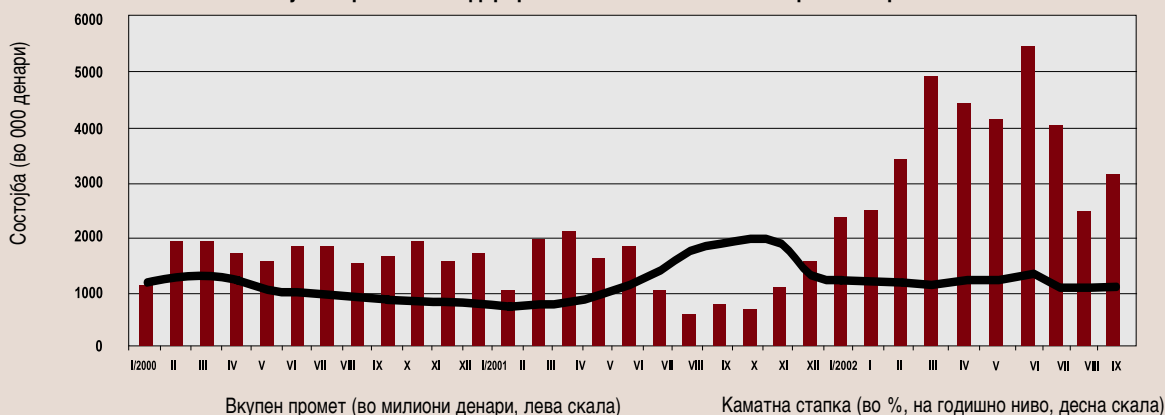
Во октомври 2002 година на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност евидентирана е намалена активност во споредба со претходниот месец, манифестирана преку опаднатиот вкупен промет. Вкупниот промет реализиран на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во анализираниот период во однос на септември е незначително намален за 39 милиони денари, односно за 1% и изнесува 2,970 милиони денари.

Просечниот дневен промет на пазарот на пари во месец октомври изнесува 135 милиони денари за разлика од поголемиот дневен промет во септември кога изнесуваше 150 милиони денари.

Состојбата на намалениот промет на пазарот на пари во октомври 2002 година се должи на помалата понуда на пари на пазарот на пари. Така вкупната понуда на ликвидни средства бележи пад од 905 милиони денари во однос на претходниот месец, или пад за 22,4% и изнесува 3.130 милиони денари. Истовремено, вкупната побарувачка за ликвидни средства бележи мало зголемување во однос на септември во износ од 14 милиони денари или 0,4% при што изнесуваше 3,797 милиони денари.

Просечната пондерирана каматна стапка на пазарот на пари заради помалата понуда од побарувачка се зголеми за 0,52 процентни поени, при што во анализираниот период изнесува 11,35% на годишно ниво.

Вкупен промет и пондерирана каматна стапка на пазарот на пари

Пазар на пари - 2001 и 2002 година (по месеци)

	II-2001	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I-2002	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Вкупен промет (во милиони денари)	1942.8	2072.7	1596.8	1788.9	1033.4	580.9	746.8	654.2	1067.4	1542.9	2323.4	2491.6	3390.2	4888.6	4473.2	4145.9	5631.1	3938.9	2460.1	3008.9
Каматна стапка (% , на годишно ниво)	7,39	8,08	9,29	10,87	13,75	17,15	18,44	19,34	18,55	12,58	11,92	12,03	11,62	10,84	11,41	11,62	12,11	12,33	10,84	10,83

ДЕПОЗИТИ НА ФИЗИЧКИТЕ ЛИЦА КАЈ БАНКИТЕ И ШТЕДИЛНИЦИТЕ

Во месец **септември** 2002 година, депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците достигнаа вредност од 32,284 милјарди денари односно 529 милиони Евра, што претставува намалување за 0,4% односно за 110 милиони денари во однос на месец август.

Споредено со истиот месец од минатата година, депозитите на граѓаните во септември 2002 година се поголеми за 17,033 милјарди денари, односно за 111%.

Анализирано според валутната структура на депозитите, 28% од вкупните депозити се денарски, додека останатите 72% се девизни депозити. Во септември месец 2002 година, споредено со крајот на второто тромесечие денарските депозити се зголемени за 7% односно се поголеми за 593 милиони денари, додека девизните депозити се зголемени за 0,26% односно за 60 милиони денари.

Во однос на рочноста на депозитите во анализираниот период 58% претставуваат депозити по видување, што значи зголемување за 341 милион денари во однос на крајот на второто тромесечие. Орочените депозити изнесуваат 42% од вкупните депозити што претставува зголемување на овој вид на штедење за 312 милиони денари во однос на јули 2002 година.

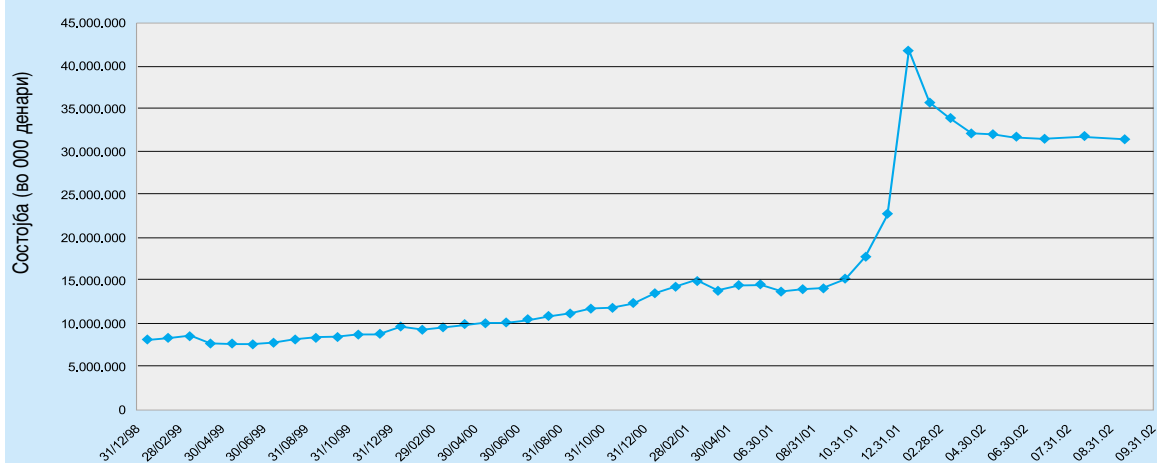
Во месец **октомври** 2002 година, депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците достигнаа вредност од 31,708 милјарди денари, односно 520 милиони Евра, што претставува намалување од 1,8% односно за 576 милиони денари во однос на месец септември.

Споредено со истиот месец од минатата година, депозитите на граѓаните во октомври 2002 година се поголеми за 13,899 милјарди денари, односно 178%.

Анализирајќи ја пак валутната структура на депозитите во овој период 29,5% од вкупните депозити се денарски, додека останатите 70,5% се девизни депозити. Во октомври месец 2002 година споредено со претходниот месец, денарските депозити се зголемени за 3,5% односно се поголеми за 318 милиони денари, додека девизните депозити се намалени за 3,8% односно за 893 милиони денари.

Во однос на рочноста на депозитите, во анализираниот период 55,89% претставуваат депозити по видување, што значи намалување за 1,085 милјарди денари во однос на претходниот месец. Орочените пак депозити изнесуваат 44,11% од вкупните депозити што претставува зголемување на овој вид на штедење за 509 милиони денари во однос на претходниот месец или пак процентуално изразено зголемувањето изнесува 3,8%.

Динамика на состојбата на депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците

КРАТКИ ВЕСТИ

"ЈУГОХРОМ" ПРОДАДЕН НА SCMM

"Југохром" од 6 септември е во сопственост на француската фирма SCMM за 500.000 евра и се вика "Силмак". Договорот го потпишаа министерот за економија, Бесник Фетаи и сопственикот на оваа странска компанија, Жан Пјер Розан. Во "Силмак" ќе бидат ангажирани 1.000 работници на "Југохром", во период од

1 октомври годинава до крајот на мај наредната година. Прво треба да се вработат 500 работници во директното производство на феросилициум, а остатокот во новите друштва од различни услужни дејности што допрва ќе се формираат. SCMM има обврска да не ги отпушта вработените во идната година. Задоволени

се и условите поставени од Светската банка, цената на електрична енергија да изнесува 22 евра за мегават-час. SCMM ќе ја плати сумата од 500.000 евра во период од пет години, а на барање на Владата е договорено да инвестира вкупно 10 милиони евра во развој на поранешен "Југохром", исто така, во рок од пет години.

СТЕНД – БАЈ АРАНЖМАН СО ММФ – ВЕЌЕ ВО ДЕКЕМВРИ

"Уште во текот на декември годинава Македонија би можела да склучи стенд-бај аранжман со Меѓународниот монетарен фонд вреден 40 милиони долари, а Светската банка да ја ослободи втората транша од ФЕСАЛ-от", изјави гувернерот на Народната банка на Република Македонија, Љубе Трпески, кој ја предводеше македонската делегација на Годишното собрание на ММФ и Светската банка што се одржа на 28 и 29 септември во Вашингтон. Делегацијата имаше средби со директорите на Европскиот оддел при Светската банка и при ММФ, Јоханес Лин и Мајкл Деплер, со шефот на мисијата на ММФ за Македонија, Франек Розвадов-

ки, со директорот во Светската банка за Македонија, Кристијан Портман и со новиот министер за развој на Кралството Холандија, Ван Ардене. На состанокот на Холандската Конституенца во која Македонија е членка, беше прифатен предлогот на Трпески, нашата земја да биде домаќин на следниот годишен состанок на Конституенцата што треба да се одржи во март идната година.

ПРОМОВИРАН ИЗВЕШТАЈОТ НА UNCTAD ЗА ИНВЕСТИЦИИ ВО СВЕТОТ

Во најновиот извештај за инвестиции 2002 "Транснационални корпорации и извозна конкуренција" што традиционално го издава UNCTAD (Конференција за трговија и развој на ОН) и кој на 17 септември беше промовиран во Скопје стои "Приливот на странските директни инвестиции во македонскиот БДП минатата година се зголемил за 10,9% и изнесувал 530 милиони долари, што претставува значајно зголемување во однос на 2000 година, кога беа регистрирани 178 милиони долари". Обраќајќи се на промоцијата во Народната банка, претседателот на Републиката, Борис Трајковски укажа на потребата од "насочување на македонската макроекономска политика кон привлекување извозно ориентирани инвестиции". Гувернерот на НБРМ, Љубе Трпески вети дека ценовната и валутна стабилност државава ќе ја одржи и во иднина. Постојаниот координатор на ОН и постојан претставник на UNDP во Македонија, Фроде Мауринг изјави: "Владината политика е главиот клуч за извлекување максимални развојни придобивки од инвестициите".

ПОТПИШАН МЕМОРАНДУМ ЗА КОРИДОРОТ 8

Министрите за транспорт и врски на Македонија, Бугарија и на Албанија, конечно на 9 септември во италијанскиот град Бари го потпишаа Меморандумот за Коридорот 8 кој оди во правец исток-запад. Со ова се очекува да се создадат услови за изнаоѓање средства за изградба на патната и железничката инфраструктура со вклучување на земјите-членки на ЕУ од каде и најмногу се очекуваат донации за изградба. Со Меморандумот се прецизира линијата Бари, преку Тирана, Кафасан, Скопје, Софија до Варна како главна делница на Коридорот 8. Ова е значајно, бидејќи

Грција досега притискаше кај Италија како координатор на коридорот, во меморандумот да влезе познатиот грчки транспортен правец "Виа Игнација", кој оди паралелно со коридорот Исток-Запад. Инаку, на Македонија во делот на патната инфраструктура (коридорот е и железнички, телекомуникациски и енергетски) и останува да обезбеди средства за изградба на автопат долг 196 километри и тоа од Куманово до Деве Баир и од Гостивар до Кафасан.

ПРОДОЛЖУВА ИЗГРАДБАТА НА НАФТОВОДОТ СОЛУН - СКОПЈЕ КОН КОСОВО

Во кругот на рафинеријата ОКТА на 7 септември беше означен почетокот на изградбата на цевководот низ кој ќе се транспортираат готови деривати од скопската рафинерија кон Косово. Овој проект се предвидува да чини 45 милиони долари. Од грчкиот план за реконструкција на Балканот, како поддршка ќе бидат одвоени 70%, додека остатокот од средствата ќе треба да ги обезбеди ОКТА. Според планот, цевководот за пренос на готови деривати од ОКТА до Косово ќе биде долг околу 100 километри, а оперативните градежни работи ќе треба да бидат готови за две години. Низ него годишно ќе може да се транспортираат околу 300.000 тони деривати.

"БЕТОН" ЌЕ ГРАДИ ДЕЛНИЦА ВРЕДНА 5,6 МИЛИОНИ ЕВРА

Во соработка со Министерството за транспорт и врски, Европската агенција за реконструкција на 27 септември ја започна втората фаза од проектот за реконструкција на автопатот Е-75 во Неготино, откако се потпиша договорот вреден 5,6 милиони евра со компанијата "Бетон". Проектот за изградба на автопатот кај Неготино ќе има голема економска важно-

ст за земјата", изјави Жан Валсесие, раководител на програмата за инфраструктура на Агенцијата. Автопатот Е-75 е главна артерија на Коридорот 10 помеѓу Австрија и Грција. Овој проект треба да го олесни транспортот на луѓе и стоки од Западна Европа до Грција, а исто така треба да создаде и повеќе работни места за време на изградбата. Проектот е заеднички финансиран од Европската унија и од Министерството за транспорт и врски, а го раководи Европската агенција за реконструкција.

БИЛАТЕРАЛНА РАЗВОЈНА СОРАБОТКА СО ВЛАДАТА НА СР ГЕРМАНИЈА

Во рамките на финансиската и техничката развојна соработка помеѓу владите на Република Македонија и СР Германија, што континуирано се остварува од 1997 година, претставници на двете влади ќе водат разговори во втората половина на месец ноември оваа година. Разговорите меѓу двете делегации ќе се одржат во Министерството за финансии, кое во име на Владата на Република Македонија е надлежно за координирање на соработката.

На оваа средба се очекува да бидат утврдени проектите од приоритетно значење за двете земји, чија реализација ќе се подржува со техничка помош на Владата на СР Германија во наредната година. Со оваа помош ќе се подржуваат, пред сè, проектите за развој на пазарното стопанство и за прилагодување на законската регулатива на земјата со легислативата на Европската Унија.

Владата на СР Германија во досегашната техничка соработка има одобрено за нашата земја 43.7 милиони Евра. Се очекува на разговорите за новите проекти да бидат одобрени средства од околу 2.5 милиони Евра.

Покрај ова, двете делегации ќе ги разгледаат и резултатите од преземените активности за забрзување на реализацијата на проектите од финансиската помош, за кои Владата на СР Германија досега има одобрено над 92 милиони Евра.

МАКЕДОНСКАТА И ЛЈУБЉАНСКАТА БЕРЗА СЕ ПОВРЗАА ИНФОРМАЦИСКИ

Во рамки на Бизнис форумот "Сло-Мак" што се одржа во Охрид на 27 и на 28 септември од страна на претставници на Македонската и на Лjubљанската берза беше претставен проектот за информационо поврзување на нивните системи за тргување. Ова ќе им овозможи на брокерските куќи од двете земји пос-

тојано преку Интернет да имаат слободен пристап до информациите за она што се случува на двата пазара на хартии од вредност. Целта на овој проект е брокерите постојано да имаат увид во состојбите на берзите, тргувањето и ликвидноста на фирмите како основа за потенцијални инвестиции во некоја компанија. Проектот за информациско поврзување на берзите е финансиран од словенечката Влада.

САД ДОДЕЛИЈА ГРАНТ ЗА ЗАБРЗАН РАЗВОЈ НА ПРИВАТНИОТ СЕКТОР

Министерството за финансии и Американската агенција за меѓународен развој (USAID) на 27 септември ја потпишаа Спогодбата за грант за стратешки цели помеѓу САД и Македонија за забрзан раст и развој на приватниот сектор. Со спогодбата ќе се обезбедат средства со чие користење, во период од три години, на Македонија ќе и се помогне во развојот на приватниот сектор, имплементацијата на економските реформи, либерализација на режимот на инвестиции во земјата, зголемување на вработеноста во приватниот сектор и намалување на сиромаштијата. Во спогодбата е утврден вкупниот износ на грант-средствата во висина од 26.221.276 долари што ќе бидат имплементирани преку претставништвото на USAID во Македонија. Се предвидува и реализација на идејата за формирање на Кредитна агенција за краткорочно авансно финансирање на извозните договори на македонските компании.

ОДБЕЛЕЖАН 30- ГОДИШНИОТ ЈУБИЛЕЈ НА МАКЕДОНСКА БАНКА

Македонска банка на 12 септември ја одбележа триесетгодишнината од своето постоење. Според генералниот директор, Марјан Бојациев, Македонска банка е една од водечките банки на домашниот финансиски пазар со пазарно учество од пет отсто во однос на вкупната актива. Банката се обидува да креира комплетен асортиман кој ќе ги задоволи потребите на нејзините коминтенти. Во последните три години бројот на депоненти се зголемил за 300%, девизни-

от промет за 280%, а потенцијалот на банката за 17%. Бојациев потсети и на седумкратното зголемување на штедењето, порастот на бројот на тековни сметки за 226%, како и на обемот на кредити на граѓаните за 215%.

НОВА ИНСТИТУЦИЈА - "ГАРАНТИ ФОНД"

"Гаранти фонд" е нова институција која работи од септември за поддршка на развојот на малите и средни фирми во Македонија. Поддршката се состои во издавање на гаранции на банките за потенцијалните кредитобаратели со економски издржани деловни идеи. Станува збор за клиенти кои претходно не успеале да обезбедат гаранции во банките од кои барале кредит. Основач е Центарот за поттикнување на развојот на малите и средни друштва (ЦПРМСД) со средства од Шведската агенција за меѓународна соработка и развој – SIDA. Фондот има почетен капитал од 500.000 долари, а максималниот износ на поединечната гаранција што може да ја издаде Фондот е 20.000 евра. Гаранцијата не може да биде повеќе од 60% од главницата од бараниот кредит.

ПРОМЕНИ ВО ДЕВИЗНОТО РАБОТЕЊЕ ПО СТАПУВАЊЕТО ВО СИЛА НА НОВИОТ ЗАКОН ЗА ДЕВИЗНО РАБОТЕЊЕ

За разлика од досегашната практика кога на девизниот пазар се применуваа девизните курсеви формирани претходниот ден, сега самите учесници на пазарот ги котираат, односно ги одредуваат девизните курсеви, но врз основа на тековните движења на курсевите на светските берзи. Тоа е една од новините во новиот Закон за девизно работење, чија примена стартуваше од 15 октомври годинава.

Сегашниот начин на тргување на девизниот пазар, нуди поголеми погодности за фирмите во споредба со претходниот. Сега, клиентите со едноставно јавување во банките можат да добијат информации за цената на девизите, односно девизниот курс, и на тој начин да ја изберат најповолната понуда. Ваквото законско решение создава конкуренција меѓу банките, од што најголема предност имаат повторно клиентите.

Исто така, банкарите истакнуваат дека во одредени случаи, ќе биде применуван и принципот на селективност, што значи дека редовните клиенти и клиентите кои подолг период работат со банката, може да добијат поповолни услови, односно пониска цена за девизите.

ТУТУНСКА БАНКА ГО ЗГОЛЕМИ КАПИТАЛОТ ЗА 7,7 МИЛИОНИ ЕВРА

Тутунска банка ќе се докапитализира со уште 7,7 милиони евра, по пат на таканаречен субординиран кредит од „ЛБ интерфајнас“ од Цирих, со клаузула за задолжителна конверзија во акционерски капитал. Одлуката на 4 септември ја донесоа акционерите на третата по големина банка кај нас.

Станува збор за финализирање на Договорот за стратешко партнерство, склучен помеѓу Тутунска банка, Нова Љубљанска банка и ЛХБ од Франкфурт, со кој стратешките инвеститори презедоа обврска акционерскиот капитал на Тутунска банка да се зголеми за 30 милиони германски марки. Првиот дел од договорот беше реализиран на крајот на 2000, а вториот дел од докапитализацијата, поради нарушената безбедносна состојба во земјата, беше пролонгиран за оваа година.

ВО ИСТОЧНИТЕ ЗЕМЈИ ЌЕ СЕ ПЛАСИРААТ 8.700 ТОНИ ТУТУН

Тутунската компанија „Македонија табак 2000“ склучи Договор за извоз на 8.700 тони тутун на пазарите на источните земји. Предвидените количества ќе се пласираат согласно со утврдената динамика во потпишаниот документ. Новата извозна зделка ќе значи остварување чист девизен прилив за фирмата,

но и поволни рефлексии врз севкупното тутунско стопанство во земјата. Генералниот директор на „Македонија табак 2000“ информираше дека оваа компанија потпиша и нов Договор за извоз со Британско-американската тутунска компанија, со кој се опфатени познатите типови тутун од македонското поднебје.

ОБЕЗБЕДЕНИ 32 МИЛИОНА ЕВРА ЗА ОБНОВА НА ТЕШКО ОШТЕТЕНИТЕ ДОМОВИ

Високиот комесаријат за бегалци на ОН (UNHCR) и ја предаде на Европската комисија координацијата со реконструкцијата на куќите оштетени за време на минотогодишната криза во Македонија. Примопредавањето на координацијата се случи во момент кога се обновени 85% од оштетените куќи. Според хуманитарниот координатор на ОН за Република Македонија, Амин Авад, повеќето куќи ќе бидат поправени или реконструирани до крајот на годинава. Втората фаза на програмата ќе биде насочена кон реконструкција и обнова на тешко оштетените куќи од трета категорија и целосно уништените куќи од четврта категорија, со што почнува реконструкцијата на приближно 800 куќи. За поправка и обнова на домовите владите на Австрија, Данска, Германија, Грција, Холандија, Италија и САД, како и Европската комисија и УНХЦР, обезбедија над 32 милиона евра.

БАЛКАНСКА БАНКА КУПИ 26,7% ОД НПК

Балканска банка – Скопје купи 26,7% од акционерското друштво „Национална платежна картичка“. Во блок-транзакцијата на Македонската берза на 18 септември за таа цел беа истргувани 1.971.429 обични акции по цена од 61 денар за акција, на берзанскиот сегмент на кој се тргува со државен капитал за безготовинско плаќање. Пред оваа трансакција беа продадени 6%, а претходно уште 5% од НПК. Во овие тргувања како купувач и продавач се јавуваше брокерското друштво на Македонска банка. Македонска банка и пред тоа уште во два наврата, купи вкупно 8% од акционерското друштво „Национална платежна картичка“.

МОРА ДА СЕ ПОВРЗЕМЕ ЗА ПОДОБРА ИДНИНА

“Се собравме тука, во Јоханесбург, на ова фасцинантно место, не само да ја изразиме нашата зборовна поддршка на заштитата на планетата Земја. Ние имаме долг кон нашите и кон нивните деца. Ние сме тука за да се поврземе, да склопиме партнерство и заеднички да се согласиме за употреблив План за имплементација, за светот да стане подобро место за живеење”, рече во своето обраќање претседателот на Републиката Борис Трајковски, на Самитот за одржлив развој во Јоханесбург, Јужна Африка што се одр-

жа на почетокот на септември. Во рамките на соборот, шефот на државата оствари и повеќе билатерални средби и тоа со германскиот канцелар Герхард Шредер, со премиерот на Руската Федерација Михаил Касјанов, со претседателот на СРЈ Воислав Коштуница и други.

АТИЛА ШЕНДРЕИ – НОВ ДИРЕКТОР НА ТЕЛЕКОМ

На седницата на Бордот директори на “Македонски телекомуникации” на 19 септември, од функцијата главен извршен директор на компанијата и извршен член на Бордот, е разрешен Џон Манери кој пред речиси еден месец поднесе оставка и на негово место е именуван Унгарецот Атила Шендереи. Тој е искусен менаџер, кој до неодамна беше главен извршен директор на кабелските телевизии во “Матав”.

Пред да се приклучи на оваа групација, Шендереи вршел врвни менаџерски функции во големи унгарски компании како “Видеотон” и “Звак уникум”.

Пред да се приклучи на оваа групација, Шендереи вршел врвни менаџерски функции во големи унгарски компании како “Видеотон” и “Звак уникум”.

БАЛКАНСКИТЕ КОМОРИ ЗАЕДНО НА ИНТЕРНЕТ

Стопанските комори на БиХ, Хрватска, Словенија, Македонија, Република Српска, Србија, Црна Гора и СРЈ се договорија да постават заедничка интернет страница на коморите од Југоисточна Европа, наречена Саут-ист чембернет. Оваа страница е наменета за заеднички деловни информации на англиски јазик и на јазиците на земјите-членки за поттикнување на деловната соработка. Во мрежата најверојатно наскоро ќе се вклучат и Грција, Бугарија и Турција, а се очекува посетите на страницата во текот на еден месец да изнесуваат меѓу 30 и 60 илјади.

СТРАНСКАТА ПОМОШ ВО ФУНКЦИЈА НА ЕКОНОМСКИОТ РАЗВОЈ

Како да се доближи странската помош и реално да иџ помогне на македонската економија беше темата на осмиот по ред состанок на Работната група на Организацијата за координација на странската помош, што функционира под покровителство на Обединети

те нации, а во неа се вклучени и USAID, UNDP, SB, Прајсвотерсхаус Куперс и други агенции. Средбата се одржа на 24 септември во Скопје. “Финансиската помош за земјава во вид на хуманитарни донации, поддршка на буџетот и инфраструктурата е корисна, но значаен дел од неа мора да заврши директно во фирмите за конкретни развојни проекти”, им порачаа стопанствениците на сите странски и домашни агенции преку кои во Македонија се доделува странската помош. Бизнисмените сметаат дека сега е одлична можност да бидат транспарентно распределени 270-те милиони евра, кои ЕУ ги додели за македонското стопанство.

КОМЕРЦИЈАЛНА ПОВТОРНО БАНКА НА ГОДИНАТА ВО МАКЕДОНИЈА

“Комерцијална банка” од списанието “Банкар” беше прогласена за банка на годината во Македонија. Признанието беше доделено на 3 септември на церемонијата во Лондон. Овие награди не се доделуваат врз база на сопствени апликации или лобирања, туку врз основа на годишните ревизорски извештаи и сознанијата за работењето на банките. Според генерал-

ниот директор на “Комерцијална банка” Хари Костов лани се случи за прв пат една банка од Македонија да добие такво признание, а годинешнава награда како втора по ред е уште подрага, бидејќи е добиена во една исклучително тешка година во која поради случувањата во земјата беше тешко нормално да се работи.

СУМИРАНИ ШТЕТИТЕ ВО ЗЕМЈОДЕЛИЕТО, ПРЕДИЗВИКАНИ ОД НЕПОВОЛНИТЕ ВРЕМЕНСКИ УСЛОВИ

Врз основа на податоците од теренот, вкупните директни штети предизвикани од неповолните временски услови изнесуваат 2,7 милијарди денари или 44 милиони евра. Најголеми штети се регистрирани

кај градинарските култури - 20,6 милиони евра, лозарството - 19,3 милиони евра, овоштарството - 3,4 милиони евра, пченицата - 467 илјади евра и оризот - 451 илјада евра. Во овие бројки не се вкalkулирани штетите од тутунското производство. Штетите од

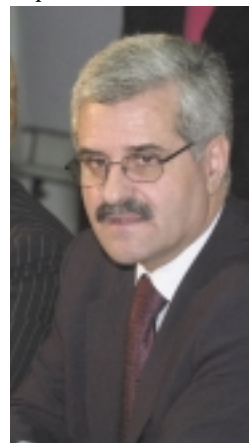

пролетните мразови и слана, заедно со штетите од дождовите евидентирани преку скапување и гниење на родот на речиси сите култури посадени годинава, најверојатно ќе се прелеат и во идната година поради одолжувањето на есенската сеидба. Имено, роковите за нејзина реализација се одминати, а таа е сеуште во почеток. Задоцнетото посејување носи ризик од невалитетен род наредната година и двојни трошоци за посејување, заклучија членовите на Групацјата за полјоделство при Стопанската комора на Македонија на својот вчерашен состанок.

ЕКОНОМСКИ ФОРУМ

Дали власта смее да си игра со позицијата на Македонија во меѓународните финансиски институции, пред се во ММФ? Ова беше предмет на четвртата сесија на Економскиот форум 2002 одржан на 2 септември во Скопје. Според професор Наталија Николовска, Македонија не може без ММФ, доколку сака да се развива како цивилизирана држава. Во спротивно,

ќе влезе во фазата на варваризмот и ќе се соочи со реална опасност од политички и економски хаос. За Томе Неновски, нашите влади никогаш енергично не му се спротивставиле на ММФ во неговите барања, што потоа ни се враќало како бумеранг. Според Петар Гошев, ММФ и Светската банка и се потребни на

Македонија и без нивните кредити и репрограмот на долговите, ќе бевме во ужасна ситуација. "Кога една држава има уредени односи со ММФ, тоа за неа е сертификат дека може да комуницира со сите финансиски институции" рече Џевдет Хајредини. Хари Костов вели: "Без аранжман со ММФ и нашите комерцијални банки потешко доаѓаат до кредити,

а каматите се повисоки". Заедничка констатација на аналитичарите е дека Македонија не смее да ја прекине соработката со Меѓународниот монетарен фонд.

ИСПЛАТА НА НАДОМЕСТОКОТ ЗА ЧЕТИРИ ПРЕТПРИЈАТИЈА - ЗАГУБАРИ

Министерството за финансии соопшти дека започна исплатата на новите рати на надоместокот по основ на структурни реформи за вработените во четири македонски претпријатија загубари. На работниците од ФАС „11 Октомври“ - Скопје ќе им биде исплатена осмата месечна рата од надоместокот, на работниците од „Силика - алумосиликат“ од Гостивар петтата, додека на вработените од гостиварски „Готекс“ и од рудникот за олово и цинк „Тораница“ од Крива Паланка, ќе им биде исплатена четвртата месечна рата од надоместокот. Исплатата на средства ќе се врши преку филијалите на Стопанска банка Скопје, се вели во соопштението до медиумите.

УЧЕСТВОТО НА ПРИВАТНИОТ СЕКТОР ВО МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА ВО 2000/01 ГОДИНА¹

Д-р. Брајан В. РОБЕРТС

Д-р Брајан В. Робертс е советник за макроекономија на Министерството за финансии на Република Македонија. Тој работи со Секторот за макроекономска и развојна политика на националната економија со цел да развие модели за предвидување и изведување на анализа на економските политики. Д-р Робертс е економски советник уште од 1990 година и има работено со владите на Русија, Полска, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Ерменија, Казахстан и Киргистан. Тој исто така бил доцент професор по економија при Универзитетот во Мајами, Флорида, САД. Неговата истражувачка работа е во полето на макроекономијата, економскиот раст, развојната економија и економиите во транзиција.

Кратка содржина

- Постојат два извора на податоци за учеството на јавниот и приватниот сектор во економската активност на Македонија: статистички податоци за националниот доход (СПНД) и Анкета на работната сила (АРС).
- Резултатите од двата извори се резимирани во следната табела:

	Учеството на јавниот сектор	Учеството на приватниот сектор
статистички податоци за националниот доход: 2000		
Вработување	29%	71%
Додадена вредност (БДП)	33%	67%
Анкета на работната сила: 2001		
Вработување	49%	51%
Додадена вредност (БДП)	51–57%	43–49%

- Двата извора даваат слики за учеството на приватниот сектор во економијата кои значително се разликуваат. СПНД посочуваат дека отприлика две третини од економијата била во приватниот сектор во 2000 година. АРС посочува дека нешто помалку од половина од македонската економија била во приватниот сектор во 2001 година.
- Некои македонски експерти за статистика веруваат дека податоците од СПНД дават поточна слика отколку податоците од АРС. АРС анкетираше околу 7000 домаќинства и им поставила извесен број на прашања во врска со нивната работа. Анкетираните мораат да се класифицираат себеси како вработени во приватниот или јавниот сектор, и некои аналитичари веруваат дека значителен број од анкетираните кои всушност работат во приватни компании по грешка се класифицирале себеси како вработени во јавниот сектор. Податоците од СПНД биле собрани од мноштво извори, вклучувајќи го тука и трговскиот регистар и поранешниот завод за платен промет (ЗПП), и погрешните класифицирања се многу помалку веројатни.
- Учеството на приватниот сектор најверојатно се

зголемило по 2000 година. Во 2000 година Македонски телекомуникации беше во јавниот сектор, но се приватизира во 2001 година. Оваа компанија е голема и профитабилна и создава значителен износ на додадена вредност. Само нејзината приватизација најверојатно имала забележливо позитивно влијание на учеството на приватниот сектор.

Детална анализа

1. Постојат два извора на податоци за економската активност на Македонија што прават разлика помеѓу јавниот и приватниот сектор: статистички податоци за националниот доход (СПНД) и анкета на работната сила (АРС). Добивањето на СПНД зависи од мноштво извори и техники; податоците кои се презентирани тука се за 2000 година, и во таа година македонскиот Завод за статистика (ЗС) вовеле разновидни методолошки подобрувања кои беа наменети да го доведат добивањето на СПНД поблиску до принципите за пресметување на националниот доход пропишани од ЕУРОСТАТ. Анкетата на работната сила е посебна активност на ЗС што редовно анкетира неколку илјади македонски домаќинства со цел да собере податоци за вработувањето и платите. АРС се спроведува во согласност со меѓународните стандарди. Иако при собирањето на податоците од СПНД во 2000 година навистина беа користени податоците од АРС, двата извори значително се разликуваат и се потпираат на многу различни извори на информации.

2. АРС дава податоци само за вработувањето во приватниот и јавниот сектор. СПНД даваат податоци за јавниот и приватниот сектор за бруто производството, додадената вредност и вработеноста. Податоците од СПНД кои се презентирани тука се за 2000 година, а податоците од АРС за октомври 2001 година.

¹Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

Анализата и заклучоците во овој извештај ги изразуваат мислењата само на Д-р. Робертс, и не мора да ги представуваат мислењата на УСАИД или на Проектот за фискална реформа. За сите грешки и пропусти е одговорен исклучиво д-р. Робертс.

Статистички податоци за националниот доход

3. Податоците од СПНД за додадената вредност, бруто производството и вработеноста се дадени расчленети по институционални сектори и стопански гранки:

За 2000 година	Додадена вредност	Бруто производство	Вработени и самовработени
	(во милиони денари)		(број)
Јавен сектор	64061	104990	140724
Јавни нефинансиски корпорации	28260	46437	41276
Општа државна власт	31900	53304	96206
Финансиски корпорации **	3901	5249	3242
Приватен сектор	127971	316199	350114
Приватни нефинансиски корпорации во домашна сопственост	81520	214356	257447
Приватни нефинансиски корпорации во странска сопственост	10376	34732	11307
Финансиски корпорации**	3901	5249	3242
Домаќинства	31106	59359	75767
Непрофитни институции кои ги опслужуваат домаќинствата	1068	2503	2351
Вкупно	192032	421188	490838
Учество на јавниот сектор	33%	25%	29%
Учество на приватниот сектор	67%	75%	71%

** Ја доделивме половина од гранката на финансиските корпорации на јавниот сектор и половина на приватниот сектор. Во 1999 година, финансиските институции во јавниот сектор ги вклучуваа Народната банка, ЗПП, Македонската банка за развој и Стопанска банка. Заедно овие институции вработуваа околу 3000 луѓе. Во 2000 година, гранката на финансиски корпорации вработуваше вкупно 6484 луѓе. Поради тоа ние претпоставуваме дека гранката била отприлика половина во јавниот а половина во приватниот сектор во 2000 година и ги делиме соодветно додадената вредност, бруто производството и вработеноста. Бидејќи гранката на финансиски корпорации е толку мала, резултатите за учеството на јавниот и приватниот сектор се малку засегнати со претпоставките за оваа гранка.

Извор: Табела П5, "Бруто домашен производ на Република Македонија за 2000 година" Завод за статистика на Република Македонија, Скопје 2000 година.

За 2000 година	Бруто оперативна добивка по вработен	Нето оперативна добивка по вработен	плати по вработен
Јавен сектор			
Јавни нефинансиски корпорации	\$5.646	\$3.236	\$4.743
Општа државна власт	\$837	нема податоци	\$4.195
Приватен сектор			
Приватни нефинансиски корпорации во домашна сопственост	\$1.215	\$624	\$3.590
Приватни нефинансиски корпорации во странска сопственост	\$7.710	\$6.490	\$6.215
Домаќинства	\$5.965	\$5.643	**
Непрофитни институции кои ги опслужуваат домаќинствата	\$1.278	нема податоци	\$5.609
Финансиски корпорации	\$10.950	\$9.696	\$7.309

** Секторот на домаќинствата речиси целосно се потпира на самовработување и поради тоа покажува многу мали плати.

Пресметано според просечниот годишен курс од 65,9 денари за долар.

Извор: Пресметано од податоците дадени во табела П 5, "Бруто домашен производ на Република Македонија за 2000 година" Завод за статистика на Република Македонија, Скопје 2000 година.

Јавниот сектор се состои од јавни нефинансиски корпорации (претпријатија во државна сопственост), државниот сектор, и половина од гранката на финансиските корпорации (види ја фусотата на табелата). Приватниот сектор се состои од нефинансиски корпорации во домашна или странска сопственост, половина од гранката на финансиските корпорации, непрофитни институции кои ги опслужуваат домаќинствата, и секторот на домаќинствата (што го опфаќа производството на индивидуалните домаќинства). Во 2000 година, учеството на приватниот сектор во додадената вредност беше 67%, во бруто производството 75%, а во вработувањето 71%. Ако се земе дека додадената вредност е најзначајниот индикатор на економската активност бидејќи е главната компонента на БДП, тогаш податоците од СПНД покажуваат дека околу две третини од македонската економија била во приватниот сектор во 2000 година.

4. СПНД исто така даваат податоци за бруто оперативната добивка (еквивалент на бруто профитите) нето оперативната добивка (профитите намалени за амортизацијата на капиталот) и платите по гранки. Интересно е да се споредат нивоата на овие три варијабли во американски долари по вработен:

Бруто и нето оперативната добивка по вработен беше највисока во гранката на финансиски корпорации, следен од гранката на приватни претпријатија во странска сопственост и гранката на домаќинствата. Интересно е што гранката на приватни претпријатија во домашна сопственост го имала најмалото ниво на профитабилност од било кој друг комерцијален сектор на економијата. Исто така го имала и најниското ниво на просечен надомест за вработените во стопанството. Има повеќе причини со кои може да се објаснат овие разлики, и бидејќи не можеме да направиме разлика помеѓу овие објаснувања, не можеме да кажеме зошто, на пример, профитабилноста е повисока во гранката на приватни претпријатија во странска сопственост отколку во приватниот сектор во домашна сопственост или гранката на претпријатија во државна сопственост.

5. Важна причина поради која оперативните добивки и платите по вработен во гранката на јавните нефинансиски корпорации (претпријатија во државна сопственост) во 2000 година се толку високи е бидејќи

таа година компанијата Македонски Телекомуникации беше во јавниот сектор. Оваа компанија беше продадена на странски сопственик во 2000 година и подоцна ќе се појави во секторот на приватни корпорации во странска сопственост. Затоа учеството на приватниот сектор во економската активност ќе беше зголемено во 2001 година, и оперативните добивки и платите по вработен во јавните корпорации најверојатно ќе опаднат.

Анкета на работната сила

1. Анкетата на работната сила (АРС) периодично анкетира повеќе од 7.000 македонски домаќинства со цел да собере податоци за вработеноста и платите. АРС која е цитирана овде анкетирала 7.200 домаќинства во првата недела од октомври 2001 година. Методологијата на анкетање на АРС е во согласност со стандардите на МОТ и ЕУРОСТАТ. Да го цитирам извештајот за АРС "Примерокот е стратифициран на две нивоа. Примарните анкетни единици се единиците за енумерација користени во пописот на населението во 1994 година, а секундарните анкетни единици се адресите на домаќинствата". Поради тоа необјективностите на анкетањето кои продолжуваат да влијаат врз анкетите во некои ЗНД нема да бидат присутни во македонската АРС.

2. Податоците собрани за вработеноста во АРС го даваат бројот на вработените во јавниот и приватниот сектор. Во октомври 2001 година, учеството на вработените кои работат во јавниот сектор било 49%, а во приватниот 51%. Јавниот сектор е дефиниран во анкетата за работна сила како "општествен, мешовит, колективен, државен и неопределен сектор".

3. Работниците анкетирани од АРС изјавуваат дали организацијата во која работат е во јавниот или приватниот сектор. Ова самоизјаснување е подложно на грешки од страна на оние кои се изјаснуваат. Се верува дека повеќе грешки се направени од лица кои работат во приватниот сектор а погрешно веруваат дека нивната организација е во јавниот сектор. Ова помага да се објасни значителната разлика помеѓу СПНД и АРС околу учеството на вработеноста во приватниот сектор.

3. АРС не собира податоци за националниот доход и не дава поделба на БДП на приватен и јавен. Можно е да се користат податоците за БДП по стопанска гранка (земјоделство, индустрија, градежништво, и.т.н) за 2001 година заедно со податоците од АРС за да се пресмета учеството на приватниот сектор во БДП доколку се направат некои претпоставки. Првата проценка за учеството на приватниот сектор во БДП е направена под претпоставка дека продуктивноста на трудот во секоја гранка е еднаква во јавниот и приватниот сектор. Првата табела подолу дава податоци за БДП, вработеноста и продуктивноста на трудот во сите стопански гранки во 2001 година. Ако се претпостави дека продуктивноста на трудот е идентична во секоја гранка во јавниот и приватниот сектор, тогаш учеството на приватниот сектор во БДП во 2001 година е 42,5%. Тоа е значително помалку отколку учеството во вработеноста во висина од 51%. Причината за оваа разлика е тоа што вработеноста во приватниот сектор е концентрирана во стопански гранки со пониско ниво на продуктивност на трудот.

5. Јасно е дека претпоставката за идентичното ниво на продуктивноста на трудот во јавниот и приватниот сектор нема да биде основана во повеќето или во сите гранки. Би се очекувало дека продуктивноста на трудот би била поголема во приватниот сектор. Учеството на приватниот сектор во БДП може да биде повторно пресметано под претпоставка дека продуктивноста на трудот во приватниот сектор се разликува од продуктивноста на трудот во јавниот сектор со процентуална разлика која е идентична во сите гранки. Го пресметуваме учеството на приватниот сектор во БДП за сценарија во кои продуктивноста на трудот во приватниот сектор е 10%, 25%, 50% и 100% повисока отколку продуктивноста на трудот во јавниот сектор. Резултатите се дадени во втората табела. Учеството на приватниот сектор во БДП се зголемува заедно со разликата во нивоата на продуктивноста. Се чини неверојатно дека продуктивноста во приватниот сектор е општо поголема за повеќе од 50% отколку во јавниот сектор. Затоа користиме опсег на делот на приватниот сектор во БДП со пониска граница од 42,5% (при идентични нивоа на продуктивност) и 49% (кога продуктивноста на приватниот сектор е 50% повисока отколку во јавниот сектор).

	БДП во 2001 година (мил. денари; цени од 1997 година)	Анкета на работната сила, октомври 2001 година			Учество на вработеноста во:		БДП во: **		Продуктивност на трудот (денари/лице)	Како % од целокупната продуктивност на трудот
		Вкупна вработеност	Приватен сектор	Јавен сектор	Приватен сектор	Јавен сектор	Приватен сектор	Јавен сектор		
Земјоделство, лов, риболов и шумарство	18407	149466	132208	17258	88%	12%	16282	2125	123153	44%
Рударство и каменоломи	2324	9314	662	8652	7%	93%	165	2158	249468	89%
Производство	38516	149224	59874	89350	40%	60%	15454	23062	258107	92%
Електрична енергија, гас, и водоснабдување	8765	16507	153	16354	1%	99%	81	8683	530966	189%
Градежништво	11207	35620	15921	19699	45%	55%	5009	6198	314640	112%
Трговија и поправка на возила	20157	66653	54886	11767	82%	18%	16599	3559	302418	107%
Хотели и ресторани	2786	12438	9115	3323	73%	27%	2042	744	223976	80%
Транспорт и комуникации	17347	33180	13650	19530	41%	59%	7137	10211	522828	186%
Финансиско посредништво	6785	8776	3251	5525	37%	63%	2514	4272	773149	275%
Недвижности	6837	10432	5523	4909	53%	47%	3620	3217	655412	233%
Јавна администрација и одбрана	14569	33937	0	33937	0%	100%	0	14569	429299	152%
Образование	7855	26991	571	26420	2%	98%	166	7689	291032	103%
Здравство и социјална работа	8154	26907	2006	24901	7%	93%	608	7546	303031	108%
Други заедници, социјални и персонални услуги	4711	18567	7390	11177	40%	60%	1875	2836	253738	90%
ВКУПНО	168421	598012	305210	292802			71551	96870	281634	
Учество на приватниот сектор	42.5%	51.0%								
Учество на јавниот сектор	57.5%	49.0%								

** Пресметана претпоставка дека продуктивноста на трудот е идентична во јавниот и приватниот сектор.

Продуктивноста на трудот во приватниот сектор во споредба со јавниот сектор е:**	Учество на приватниот сектор во БДП	Учество на јавниот сектор во БДП
Идентично	42,5%	57,5%
10% поголемо	44,0%	56,0%
25% поголемо	46,1%	53,9%
50% поголемо	49,0%	51,0%
100% поголемо	53,4%	46,6%

** Се претпоставува дека разликата меѓу продуктивноста на трудот во приватниот и јавниот сектор е идентична во гранките.

ПРОГНОЗА ЗА ДАНОЧНИ ПРИХОДИ СО МОДЕЛИРАЊЕ НА ВРЕМЕНСКИ СЕРИИ СО ИНТЕРВЕНТНА АНАЛИЗА

Марјан
НИКОЛОВ

Темата на оваа статија е да се илустрира систематски пристап со моделирање на временски серии наречени интервентни анализи со примена на прогноза за даночни приходи. Интервентната анализа е дел од покомплексна област наречена Моделирање на временски серии со повеќе равенки. Примената ќе биде на наплатените месечни даночни приходи во Република Македонија за периодот јануари 1998 - јули 2002. За проценка ќе користам софтверски пакет E-Views. Оваа статија е организирана на следниов начин: во првата фаза се дадени податоци и се врши обична инспекција на временските серии, потоа се презентира интервентната техника. Моделирањето започнува со моделот Box-Jenkins и продолжува со ефектите од интервентните анализи. На крајот се дадени резултатите од прогнозата. Потоа следи заклучок.

ПОДАТОЦИ

Македонскиот даночен систем за периодот кој се набљудува ги вклучува следниве даноци: персонален данок на доход, данок на добивка, данок на промет/ДДВ, акцизи и данок на финансиски трансакции (ДФТ). Динамиката на наплатата на даноци во овој период е илустрирана на годишна основа во Табела 1. Заради конзистентност во бројот на набљудувања, порастот на ДФТ е земен како однос на првите шест месеци од јануари 2002 до јули 2002 врз првите шест месеци од воведувањето до јануари 2002. Сезонскиот ефект можеби влијаеше на пресметаниот пораст, но барем бројот на набљудувањата во периодите е конзистентен. За другите даноци порастот е во првите седум месеци од наплатата оваа година во текот на првите седум месеци во последната година на наплата на даноци бидејќи за 2002 имаме вклучено податоци за јули.

Се забележува влијанието на имплементацијата на ДДВ во 2000 и пораст на наплатата на приходите од 83,15%, како резултат од овој данок. Само данокот на добивка има просечен негативен раст од -9,69% во овој период. ДФТ има негативен пораст од -0,61% во првите два квартали оваа година во споредба со последните два квартали минатата година. Вкупната наплата на приходи за овој период постојано се зголе-

муваа во просек за 9,14%; тоа најмногу го одразува позитивниот шок од ДДВ (83,15%) и акцизи (41,44 %) во 2000, претставувајќи 38,77% вкупен пораст.

	персонален данок на данок	данок на добивка	данок на промет/ДДВ	Акцизи	ДФТ	вкупни даночни приходи
1998	-	-	-	-	-	-
1999	7.25%	20.88%	2.86%	-10.63%	-	1.18%
2000	7.26%	-0.26%	83.15%	41.44%	-	38.77%
2001	-31.19%	14.85%	-0.11%	-9.81%	-	3.18%
2002	-0.02%	-7.40%	24.09%	-6.63%	-0.61%	6.76%
Просечен раст за периодот	9.79%	-9.69%	21.95%	13.14%	-0.61%	9.14%

Табела 1. Пораст на даночни приходи на годишна основа

ОБИЧНА ИНСПЕКЦИЈА НА ВРЕМЕНСКИ СЕРИИ

За да се изгради прогнозен модел на даночните приходи треба да се изврши обична инспекција на временските серии кои се на располагање. Нас не интересира дали сериите се стационарни, дали имаат податоци кои многу отстапуваат, структурни прекини и слично. Посебно сме заинтересирани да видиме какво е влијанието од имплементацијата на ДДВ и воведувањето на ДФТ, дали е тоа пулс или шок со ненадеен скок. Интервентната анализа може да се врши на следниов начин:

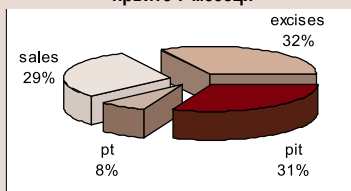
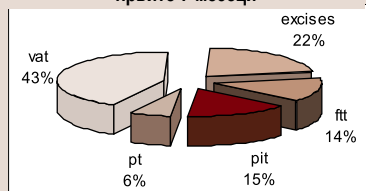
1. Употреба на избор според моделот Box-Jenkins ARMA на податоците со најдолг опсег (избор меѓу примерок пред или по интервенцијата)¹ за да се најде најверодостојната ARMA презентација за процесот кој генерира податоци;
2. Се врши проценка на најверодостојната ARMA презентација за процесот кој генерира податоци од чекор 1 во текот на целиот период кој е земен за примерок, вклучувајќи го ефектот од интервенцијата;
3. Се вршат дијагностички проверки на проценетите равенки и се прави прогноза.

М-р. Марјан Николов е роден на 16 април 1968 година во Штип и дипломирал на Машинскиот факултет во Скопје во 1996 година. Тој ги завршил магистерските студии по меѓународна економија и финансии во Рејкјавик во 2000 година како стипендист на ЕФТА. Неговиот магистерски труд беше микроекономска тема од областа на економијата на производство и анализа на понудата и побарувачката во стопанисувањето со електричната енергија со наслов „Многу аспекти на електричната енергија: случајот со Република Македонија“. Моментално тој е на пост-дипломски студии по Менаџмент на Економскиот факултет во Скопје. Во 1998 тој работел во средното машинско училиште Никола Тесла во Скопје предавајќи хидраулика и пневматика. Од 1999 до 2000 работи како член на проект на Институтот за економија на Исланд. Во 2000 година работи како помошник/преведувач за експерт на ММФ во областа на ДДВ; а во 2001 како ревизор во Ernst & Young во секторот за корпоративни финансии. Во периодот 2000-2002 година беше ангажиран како директор од софтверската компанија Фадата. Моментално тој работи како економист во Bearing Point - Скопје.

Погледите изразени во оваа статија се на авторот и не ги претставуваат задолжително оние на Bearing Point и на Bearing Point политиките. Оваа статија е издадена со цел за понатамошна дебата.

¹Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

¹Покрај целите за прогноза, ме интересира да видам какво е влијанието од имплементацијата на ДДВ; месецот кога се воведо ДДВ (април 2000) е границата меѓу анализите пред и по периодот на интервенција.

Вкупни даночни приходи за 1998 год.
првите 7 месециВкупни даночни приходи за 2002 год.
првите 7 месеци

Забележете ја промената на портфолиото на даночната структура во 1998 во споредба со 2002.

Веднаш можеме да забележиме дека наплатата на персоналниот данок на доход се намалила за 16 процентни поени, но ДДВ се зголемил со учество од 43% во вкупната наплата. Данокот на финансиски трансакции се воведо во јули 2001 и имаше неколку структурни промени во даночните стапки на други даноци. Следуваат кратки коментари за даноците по инспекцијата на графиконите кои се илустрирани подолу.

Персонален данок на доход: структурни промени февруари 2001 - пониски даночни стапки; април 2001 - јуни 2001 ефектот од воените активности; секоја година во јануари има сезонски ефект на намалување на наплатата на овој данок и големиот пад во февруари 2001 поради воведувањето на пониски даночни стапки го одразува ефектот од структурниот прекин во оваа временска серија.

Данок на добивка: сезонскиот ефект во март секоја година, поради регулативите за пополнување даночни пријави.

Флуктуациите на акцизите се водачи на вкупните даночни флуктуации како што може да се види од графиконот подолу; податок кој многу отстапува - мај 1999, ја одразува кризата во Косово.

Данок на промет/ДДВ: структурни промени во април 2000 - имплементација на ДДВ; април 2001 - јуни 2001 влијанието од воените активности; јануари 2002 системска грешка во пресметката (податок кој многу отстапува). Временската серија е понестабилна со повеќе шокови по имплементацијата на ДДВ. Флуктуациите на вкупните даночни приходи се водени од флуктуациите на ДДВ.

Данокот на финансиски трансакции учествува со просечно 14% во вкупните даночни приходи за периодот јануари 2002 - јули 2002. ДФТ беше воведен во јули 2001.

Од погореизнесеното, можеме да ги разгледаме следниве вештачки варијабли:

Пулс вештачки варијабли: април 2000 (имплементација на ДДВ); февруари 2001 (пониски стапки на персонален данок на доход); јули 2001 (воведување на ДФТ);

Вештачки варијабли со ненадеен скок: април 2001 - јули 2002 (имплементација на ДДВ); јули 2001 - јули 2002 (воведување на ДФТ); април 2001 - јуни 2001 (воени активности);

Сезонски вештачки варијабли: за секој јануари во периодот (персонален данок на доход); секој март во периодот (данок на добивка);

Специфични вештачки варијабли за набљудување: мај 1999 (кризата во Косово); јануари 2002 (системска грешка);

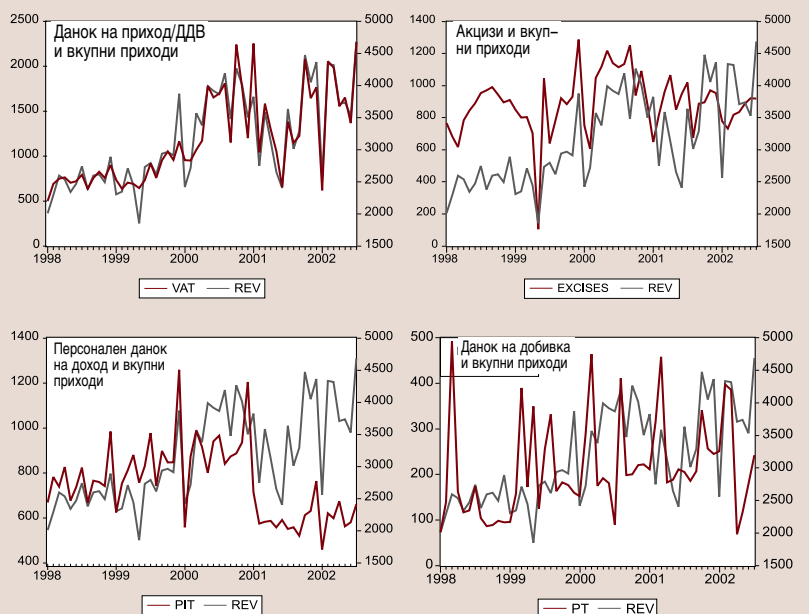
Оваа обична инспекција дава некои корисни информации за Box-Jenkins што следи.

ИНТЕРВЕНТНА АНАЛИЗА

Во овој дел ќе се избере ARMA моделот за предвидување на даночните приходи кој, според мое мислење, најмногу одговара за процесот за генерирање податоци. Ќе се преземат следниве чекори:

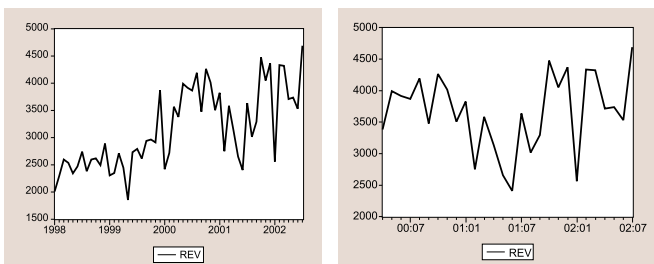
1. Проверка на статусот на временските серии дали се Тренд стационарни (ТС) или Диференчно стационарни (ДС);
2. Идентификација на процесот за генерирање податоци со користење на ACF и PACF;
3. Проценка на конкурентните ARMA модели;
4. Дијагностичка проверка на најдобриот модел.

Временската серија која е предмет на набљудување е наплатата на вкупните месечни даночни приходи во Република Македонија за периодот април 2000 - јули 2002². Имајте во предвид дека сакав да ја тестирам имплементацијата на ДДВ и воведувањето на ДФТ како дел од целите за предвидување во овој труд. Временскиот приказ на сериите е прикажан на подолните графикони. Графиконот од лева страна дава приказ

² Запомнете да го користите процесот за селекција на најдолгиот опсег на податоци од ARIMA моделот на Box-Jenkins. Април 2000 година е точка на пресврт кога беше воведен ДДВ. После тој месец имаме 28 набљудувања а пред тоа имаме 27 набљудувања.

за периодот јануари 1998 - јули 2002 година а графиконот од десна страна го прикажува периодот април 2000 - јули 2002 година на вкупни даночни приходи.

При методот Вох-Јенкинс се започнува со тестирање на стационарноста на временските серии. Од левиот графикон може да се заклучи јасен тренд на растечка нестабилност. Статистиките од ADF тестот за нивоата на вредности (левиот графикон) покажуваат присуство на единечен корен. Погледајте ја следнава табела:

ADF Test	1% Критична вредност	-3.5572
Ниво вредности: -2.111	5% Критична вредност	-2.9167
	10% Критична вредност	-2.5958
ADF Test	1% Критична вредност	-3.5572
Лог Диференци	5% Критична вредност	-2.9167
вредности: -9.154	10% Критична вредност	-2.5958

Појавата на голема нестабилност на сериите сугерира трансформација на **log** диференцност со цел да се добие стационарност. По **log** трансформација, податоците од ADF тестот за податоците за **log** диференцноста (интерсептот е вклучен) беа -9,154, нултата хипотеза за единечниот корен беше отфрлена по оваа трансформација при ниво на значајност од 1%.

По постигнување на стационарноста, ќе продолжам со тестирањето дали временските серии (десниот графикон) се ТС или ДС. Потенцијалниот тренд по вообичаената проверка на графиконите може да се процени од следниот ТС модел (t е време):

$$y_t = a_0 + a_1 t + a_2 t^2 + a_3 t^3$$

Резултатите од проценката се прикажани во следната табела. За дијагностичка компаративна анализа на трите модели ќе се осврнеме на следното:

1. Важноста на проценетите параметри,
2. Статистички податоци од Ljung-Box Q за автокорелирани резидуали,
3. AIC - информативен критериумот на Akaike и SBC - критериумот Swartz Bayesian.

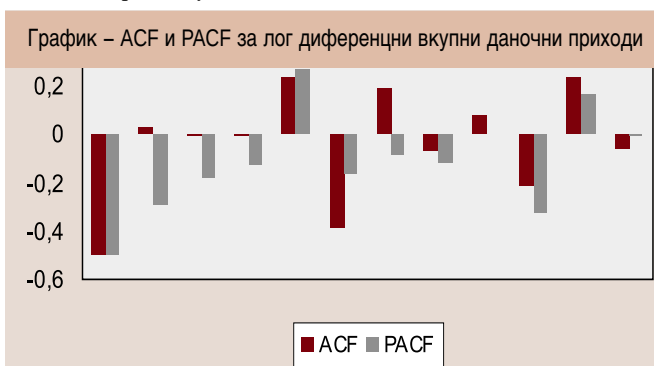
	МОДЕЛ 1	МОДЕЛ 2	МОДЕЛ3
a_0	0.760 (0.103)	0.520 (0.409)	-0.072 (-0.318)
a_1	-0.046 (-0.083)	-0.028 (-0.441)	0.002 (0.368)
a_2	0.001 (0.059)	0.000 (0.474)	-
a_3	-0.000 (-0.033)	-	-
Q(6)	15.494 (12.592)	15.408 (12.592)	15.370 (12.592)
AIC	0.091	0.010	-0.043
SBC	0.281	0.162	0.522

Забелешка: t-статистика во загради. Ljung-Box Q (6)-статистика $X^2_{0.05}$ критична вредност во загради.

Табела - Изолирање на тренд

Како што може да видиме од табелата, се чини дека сите параметри се статистички незначајни. Сепак, како илустрација, ќе ја објаснам употребата на статистичките податоци од Ljung-Box, AIC и SBC. Статистичките податоци од Q (6) покажуваат значајна сериска автокорелација во резидуалите кај сите модели. Тоа значи: најмалку една вредност од коефициентите кои се во автокорелација е статистички различна од нула при одредено ниво на важност. AIC и SBC служат за пресметување и тестирање доколку дополнителен регресор ја намалува сумата на квадратите на проценетите резидуали. Од таму, колку што е помал бројот на AIC и SBC толку е поубедлив моделот³. Заклучок од оваа анализа е дека се чини дека нашите временски серии кои се предмет на набљудување, се ДС бидејќи податоците не се во прилог на ТС статусот на процесот за генерирање податоци.

За да продолжиме со временските серии како ДС, функциите Автокорелација и Парцијална автокорелација на **log** диференчно трансформираниите серии за периодот април 2000 - јули 2002 година се претставени во следниот Графикон. Ова ќе биде фазата на идентификација на Вох - Jenkins.

³Имајте предвид дека SBC е асимптотски конзистентен додека AIC е склон кон одбирање модел со премногу параметри.

Од ACF и PACF, прикажани во графиконот, може да заклучиме:

1. Тренд на опаѓање на PACF и единствен голем скок во ACF од примерокот;
2. Во ACF и PACF има значителни скокови на позициите 5, 6 и 10; ова може да посочува сезонски фактор;
3. Доколку ги споредиме примероците ACF и PACF со теоретските може да се посомневаме на MA(1), ARMA(1,1), ARMA(1,2), ARMA(2,2).

Следува фазата на проценка на предвидените презентации на процесот за генерирање податоци од третата точка наведена погоре. Резултатите се претставени во следната табела.

	МОДЕЛ 1	МОДЕЛ 2	МОДЕЛ 3	МОДЕЛ 4
	p=1	p=2	p=2	p=0
	q=1	q=1	q=2	q=1
a_0	0.015 (0.808)	0.015 (0.789)	0.012 (0.554)	0.014 (0.784)
a_1	-0.192 (-0.596)	-0.215 (-0.480)	0.636 (3.307)	-
a_2	-	-0.023 (-0.079)	-0.0459 (-1.995)	-
β_1	-0.454 (-1.508)	-0.430 (-0.957)	-1.435 (-29.201)	-0.570 (-3.211)
β_2	-	-	0.995 (12.483)	-
β_{dummy}	-0.234 (-1.406)	-0.236 (-1.358)	-0.344 (-2.948)	-0.232 (-1.355)

Забелешка: t-статистиката е дадена во загради

Табела - проценети резултати за моделот ARMA (p,q)

	МОДЕЛ 1	МОДЕЛ 2	МОДЕЛ 3	МОДЕЛ 4
	p=1	p=2	p=2	p=0
	q=1	q=1	q=2	q=1
AIC	-0.403	-0.332	-0.521	-0.459
SBC	-0.213	-0.094	-0.236	-0.316
Q(12)	10.213 (15.507)	10.258 (14.067)	6.624 (12.592)	10.179 (18.307)
Jarque-Bera	0.252 (5.991)	0.257 (5.991)	0.494 (5.991)	0.195 (5.991)
ARCH	0.065 (3.841)	0.055 (3.841)	0.507 (3.841)	0.037 (3.841)

Јас ги предложив следните конкурентни ARMA модели како кандидати во процесот за создавање на реални податоци: MA (1), ARMA (1,1), ARMA (2,1), ARMA (2,2). Од графиконот погоре се сомневам на податоци кои многу отстапуваат во јануари 2002 и поради тоа специфичната вештачка варијабла за опсервација беше исто така воведена во моделите за да се регистрираат ефектите од овој податок што многу отстапува. Од t - статистиката, моделот 1 т.е. ARMA (1,1) и моделот 2 т.е. ARMA (2,1) се појавуваат со незначителни параметри со ниво на значајност од 5% во сите параметри. Моделите 3 и 4 се со некои параметри кои покажуваат статистичка значајност од 5%. Дијагностичките статистики AIC и SBC најмногу ги претпочитаат моделите 3 и 4. Моделот 3 покажува помалку веројатна сериска корелација во резидуалите и нулатата хипотеза на Q тестот беше многу силно прифатена. Jarque - Bera тестот ја прифаќа нулатата хипотеза за нормалност во резидуалите на сите модели, но најмногу кај моделот 3. Исто така, ARCH воопшто не беше откриен во моделите и нулатата хипотеза беше најсилно прифатена во моделот 4. Општо, се чини дека моделите 3 и 4 се најдобрите кандидати од изборот. Сепак, t-статистиката за AR(2) параметарот е незначителна во моделот 3 како и параметарот за вештачката варијабла во моделот 4. По повторната проценка на моделот 3 без AR(2) периодот и по исклучувањето на другите незначителни параметри, моделот се редуцира на чист MA(1) т.е. тоа е моделот 4 но без незначителната вештачка варијабла. Алгебарската презентација на моделот е прикажана со следната равенка (t-статистиката е во загради):

$$\Delta \log(y_t) = 0.003 + \varepsilon_t - 0.762 \varepsilon_{t-1}$$

(0.261) (-5.724)

Моделот ги поминува сите дијагностички проверки како што се прикажани на следната табела и ќе биде прифатен за презентација на процесот за генерирање на реални податоци.

AIC	SBC	Q(12)	Jarque-Bera	ARCH
-0.490	-0.395	7.022 (9.488)	1.066 (5.991)	0.242 (3.841)

ЕФЕКТите НА ИНТЕРВЕНТНАТА АНАЛИЗА

Откако Box-Jenkins процесот резултираше со предложениот модел за процесот за генерирање вистински податоци, прифатениот MA(1) модел од гореспоменатата равенка ќе биде повторно проценет на це-

лиот период на примерокот (јануари 1998 - јули 2002) вклучувајќи ги пулсирачките, вештачките варијабли со ненадејни скокови, сезонските и специфичните вештачки варијабли за набљудувања кои беа предходно дефинирани. Ќе го користам моделирањето од општо кон посебно со цел да го изберам соодветниот модел. Општиот модел ќе ги вклучи сите вештачки варијабли во веќе прифатениот МА(1) модел. Би-

дејќи сум заинтересиран за имплементацијата на ДДВ и воведувањето на ДФТ, ќе ги проценам сите варијации на моделите со пулс вештачки варијабли и варијабли со ненадеен скок на овие две променливи и потоа ќе ги исклучам сите статистички неважни параметри. Затоа, првиот чекор е да се проценат следните модели со вклучување на следните вештачки варијабли за ДФТ и ДДВ:

МОДЕЛ 1	МОДЕЛ 2	МОДЕЛ 3	МОДЕЛ 4	МОДЕЛ 5	МОДЕЛ 6
Општ модел со сите Вештачки варијабли	DUM1, DUM11, IDUM2, DUM22	DUM11, DUM2	DUM1, DUM22	DUM1, DUM11	DUM2, DUM22

Второ, сите незначителни проценки (според t-статистиката на параметрите) освен вештачките варијабли на ДДВ и ДФТ, ќе бидат исклучени од моделите. Третата фаза на истражување за поедноставување е да се исклучат незначителните пулс параметри и

параметри со ненадеен скок на ДДВ и ДФТ од моделите. Во третата фаза незначителните сезонски вештачки варијабли се исто така исклучени од моделите. Резултатите на ова истражување со поедноставување по тие три фази е презентирано на следната табела.

	МОДЕЛ 1	МОДЕЛ 2	МОДЕЛ 3	МОДЕЛ 4	МОДЕЛ 5	МОДЕЛ 6
α_0	0.025 (2.317)	0.027 (4.279)	0.023 (3.794)	0.030 (5.139)	0.026 (4.153)	0.030 (5.139)
β_1	-1.266 (-6.723)	-0.997 (-15.318)	-0.979 (-39.073)	-0.963 (-29.056)	-0.961 (-33.425)	-0.963 (-29.056)
DUM11	0.164 (1.409)	0.351 (4.088)	0.223 (2.824)	-	0.158 (2.103)	-
DUM 22	0.001 (0.007)	-	-	-	-	-
DUM 1	-0.026 (-1.440)	-0.029 (-4.029)	-	-	-	-
DUM 2	0.080 (2.391)	0.053 (4.906)	0.019 (2.350)	-	-	-
DUMWAR	-0.113 (-1.888)	-	-	-	-	-
DUMJAN	-0.175 (-2.480)	-0.225 (-3.544)	-0.185 (-2.878)	-0.175 (-2.544)	-0.173 (-2.606)	-0.175 (-2.544)
DUMMAR	0.128 (2.069)	-	-	-	-	-
DUMMAJ	-0.147 (-1.138)	-	-	-	-	-
DUMCAR	-0.284 (-1.675)	-	-	-	-	-
DUMV	-0.230 (-1.661)	-	-0.266 (-3.881)	-0.241 (-3.210)	-0.229 (-3.238)	-0.241 (-3.210)
AIC	-1.424	-1.125	-1.125	-1.003	-1.053	-1.003
SBC	-0.982	-0.904	-0.904	-0.855	-0.869	-0.855

Забелешка: t-статистиката е дадена во загради

Објаснување на користените вештачки варијабли е дадено во следната табела.

DUM 11 е пулс вештачка варијабла (1 за мај 2000)
 DUM 22 е пулс вештачка варијабла (1 за август 2001)
 DUM 1 е вештачка варијабла со ненадеен скок (1-ци за периодот мај 2000-јули 2002)
 DUM 2 е вештачка варијабла со ненадеен скок (1-ци за периодот август 2001 - јули 2002)
 DUMWAR е пулс вештачка варијабла (1-ци за периодот април 2001 - јуни 2001)
 DUMJAN е пулс вештачка варијабла (1-ци сезонски за јануари)
 DUMMAR е пулс вештачка варијабла (1-ци сезонски за март)
 DUMMAJ е пулс вештачка варијабла (1 за податокот кој многу отстапува во мај 1999)
 DUMCAR е пулс вештачка варијабла (1 за податокот кој многу отстапува во јануари 2002)
 DUMV е пулс вештачка варијабла (1 за податокот кој многу отстапува во февруари 2001)

ДИЈАГНОСТИЧКИ ПРОВЕРКИ

Сите параметри од моделите (освен од општиот) се со значителни т-статистики при 5% ниво на значајност. Моделите 4 и 6 се исти. Моделите 4 и 6 се исти со моделот 5 ако го вклучиме ограничувањето $DUM\ 11=0$. Критериумите AIC и SBC за селекцијата на модели го претпочитаат моделот 5. Според истото резонирање моделот 3 (тоа е моделот 5 во кој е вклучен DUM 2) повеќе се претпочита од моделот 5. Останува да избереме помеѓу моделите 2 и 3. Моделите 2 и 3 не се вгнездени и ќе го искористам Ј-тестот со цел да изберам подобра функционална форма. Сепак, примерокот од двата модели проценет според резидуалите беше значаен на ниво од 5% во двата модела, сугерирајќи дека друг модел е потребен за периодот на примерокот⁴. Поради тоа ќе се вратам на моделот 5 како следниот модел кој најдобро одговара за процесот на давање податоци. Моделот 5 се однесуваше добро во врска со дијагностичките проверки Q(12) (11,413 и критична вредност од 14,067) Jarque-Bera (2,080) и ARCH (0,087). Ова е алгебарската презентација на моделот:

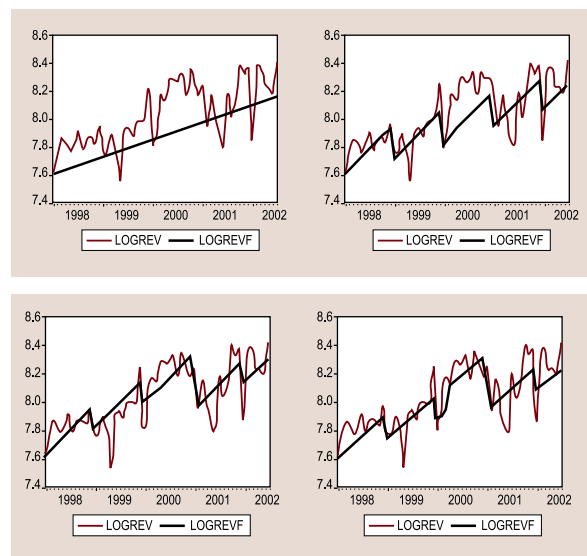
$$\Delta \log(\text{rev}) = 0,026 + 0,158 \text{ DUM11} - 0,173 \text{ DUMJAN} - 0,029 \text{ DUMV} + \varepsilon_t - 0,961 \varepsilon_{t-1}$$

(4.153) (2.103) (-2.606) (-3.238) (-33.425)

⁴ Бидејќи Ј-тестот покажа дека е потребно пронаоѓање на подобар модел, ја повторив истата постапка од општо кон посебно, но наместо $\Delta \log(\text{rev})$ со $\Delta \text{sq}(\text{rev})$ трансформација. Во овој случај, моделот 3 беше прифатен од Ј-тестот за разлика од моделот 2, така што вештачката варијабла со ненадеен скок на DFT беше значајна при 5% ниво на значајност, но коефициентот на варијација на предвидените грешки беше во просек повисока во овој модел.

ГРАФИЧКА ИЛУСТРАЦИЈА НА МОДЕЛОТ

Следните четири графикони покажуваат како секоја варијабла од гореспоменатата равенка влијае врз моделот за предвидување и се приближува до она што би можело да биде процес на давање на реални податоци. Гледано од лево кон десно прв е чистиот MA(1) процес. Следниот графикон го илустрира имплементирањето на сезонското влијание, следниот графикон го додава ефектот од податокот кој многу отскокнува од февруари 2001 година, а во последниот графикон е вклучен пулс ефектот од имплементацијата на ДДВ.

ЗАКЛУЧОК

Оваа статија го прикажува градењето на моделот за предвидување на даночните приходи. Методот е интервентна анализа на временски серии. Економетриските анализи на временските серии се моќен инструмент, кој може да помогне при моделирањето на економското однесување. Еден истражувач има време на располагање да истражува повеќе можни претстави за економското однесување бидејќи софтверот е достапен за економски лаборатории, а компјутерското време не е скапо. Една област на моделирање на временските серии со повеќе равенки беше прикажана со моделирањето на вкупните даночни приходи во Македонија за периодот јануари 1998 - јули 2002 година. Моделот може да биде користен за предвидување, но само за неколку временски единици напред. Ова е точно бидејќи варијансата на прогнозите во моделите на временски серии станува се поголема со текот на времето. Овој модел е едноставен и лесен за користење и одржување. За посеопфатно моделирање треба да се земе предвид моделирањето на транс-

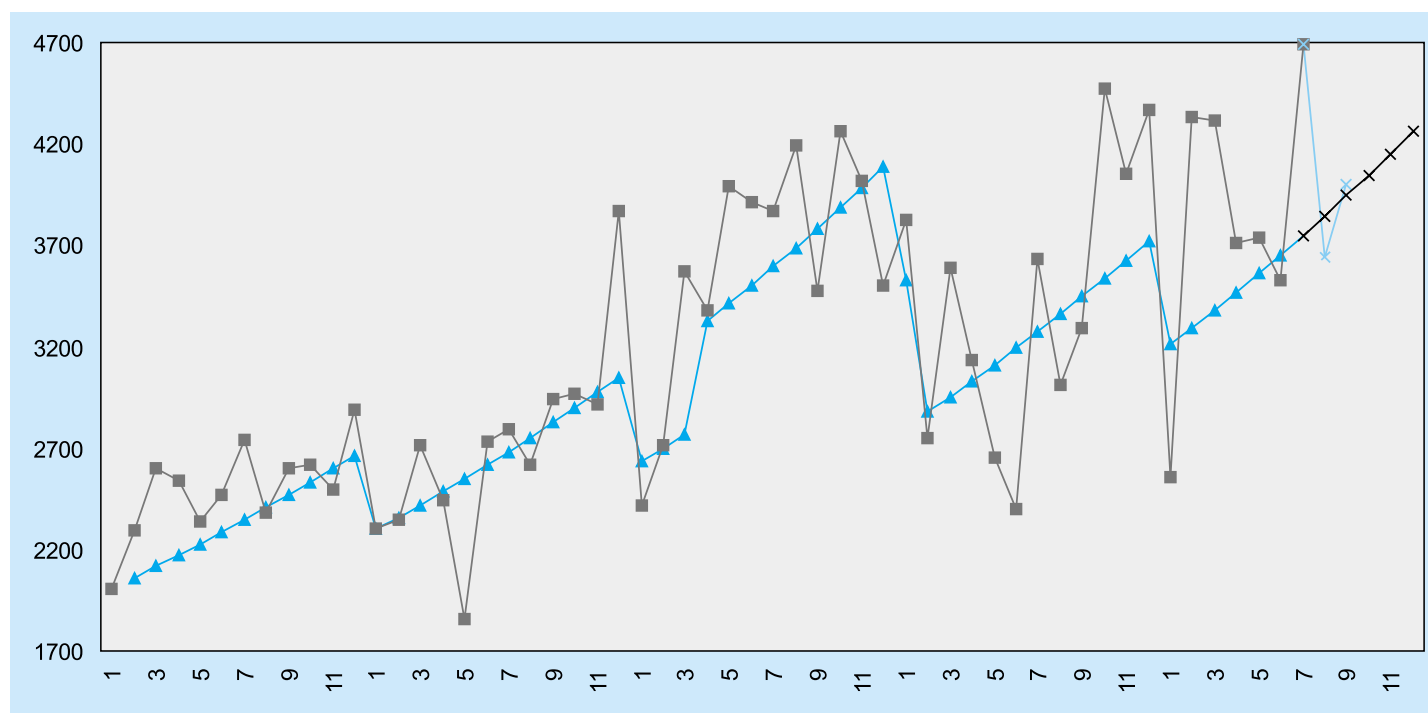
фер на функции или ЕСМ (Error Correction Model). Моделите со временски серии треба да бидат земени со претпазливост доколку примерокот е со под 50 опсервации. Ова го ограничува моделирањето на предвидувањето на даноците во Македонија на тримесечни или годишни податоци едноставно поради тоа што временските серии се премногу кратки. Поради тоа овој месечен модел засега можеби ги задоволува потребите за добра појдовна точка за предвидување на даноците на месечна основа. Се покажа дека ДДВ влијае на вкупните даночни приходи како единечен пулс во процесот. Сезонскиот ефект во јануари од персоналниот данок на доход е статистички значаен, како и податокот кој многу отстапува и кој го претставува воведувањето на пониски стапки за персоналниот данок на доход. Моменталниот пулсирачки ефект од имплементацијата на ДДВ беше 0,158 единици месечно, зголемувајќи ја **log** диференцноста во вкупните даночни приходи. Секој јануари сезонскиот пулсирачки ефект се намалува за 0,173 единици во **log** диференцноста на вкупните даночни приходи. Пулс ефект од намалувањето на стапките на персоналниот данок на доход беше со пулсирачки пониски **log** диференцни даночни приходи од 0,229 единици месечно. Бидејќи нема статистички значаен АР во моделот, сите пулсирачки ефекти веднаш предизвикуваат ефект без одложување, тие исто така го претставуваат и долгорочниот ефект. Сепак, овој модел не можеше да најде никакво значење во воведувањето на ДФТ за потребите на предвидувањето. Значењето на ДФТ се покажа дека е чувствител-

но на трансформациите на временските серии со цел да се постигне стационарност. Ако се применеше значајната вештачка варијабла со ненадеен скок на ДФТ на моделот (кој според економетриските стандарди е одржлив како и според фуснота 4), коефициентот на варијација на предвидените грешки ќе биде во просек повисок, и поради тоа одлучив дека моделот без вештачка варијабла со ненадеен скок на ДФТ варијабла е подобра презентација на целите на предвидувањето. Во следната табела се презентирани предвидувањата за август и септември во рамките на примерокот. Предвидувањата за август се пониски за 204 милиони денари од реалната наплата, а предвидувањата за септември се повисоки за 53 милиони денари од реалната наплата.

Литература:

- [1] Berndt Ernst R. (1991) "The practice of econometrics: classic and contemporary", Addison-Wesley Publishing Company.
- [2] Charemza Wojciech W. and Derek F. Deadman (1992) "Econometric practice", Edward Elgar Publishing Ltd.
- [3] Enders Walter (1995) "Applied econometric time series", John Wiley & Sons Inc
- [4] Greene William H. (1993) "Econometric analysis", Maxwell Macmillan International Publishing Group
- [5] Hamilton James D. (1994) "Time series analysis", Princeton University Press.
- [6] Ministry of Finance reports.

	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	variation coefficient	Year
							1998							1998
REV	2010	2294	2597	2537	2342	2469	2742	2381	2598	2619	2494	2890		2490
REVF	--	2062	2116	2171	2227	2285	2345	2406	2468	2533	2599	2666		2345
	#VALUE!	232	481	366	115	184	397	-25	130	86	-105	224	0.076	145
							1999							
REV	2306	2349	2711	2446	1854	2733	2793	2615	2939	2966	2913	3871		2670
REVF	2300	2360	2422	2485	2549	2615	2684	2753	2825	2898	2974	3051		2644
	6	-11	290	-39	-695	118	110	-138	114	68	-61	820	0.150	27
							2000							
REV	2419	2718	3568	3381	3990	3916	3866	4193	3477	4265	4014	3504		3569
REVF	2633	2701	2771	3330	3416	3505	3596	3690	3786	3884	3985	4089		3429
	-214	17	797	52	574	411	270	503	-309	381	29	-585	0.088	140
							2001							
REV	3825	2750	3585	3131	2652	2404	3635	3015	3292	4474	4050	4366		3361
REVF	3528	2880	2955	3032	3110	3191	3274	3360	3447	3537	3629	3723		3294
	297	-130	630	99	-458	-787	361	-345	-155	937	421	643	0.084	67
							2002							
REV	2560	4334	4319	3710	3737	3531	4689	3641	3998	--	--	--		3835
REVF	3212	3296	3382	3469	3560	3652	3747	3845	3945	4047	4153	4261		3714
	-652	1038	938	241	177	-121	942	-204	53	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	0.073	121
							2003							
REV	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--		#VALUE!
REVF	3676	3772	3870	3971	4074	4180	4289	4400	4515	4632	4752	4876		4230
	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!	#VALUE!

Оваа крива ги покажува предвидувањата до декември 2003 година и предвидувањата и реалните податоци за август и септември 2002 година.

Владимир
ЗАХАРИЕВ

ЈАВНИТЕ НАБАВКИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

- ДОСТИГНУВАЊА И ПРЕДИЗВИЦИ -

Хармонизацијата на прописите во сферата на јавните набавки не само што претставува еден од битните услови за влез во Европската унија, туку е и услов за создавање на поволна атмосфера на здрава конкуренција на пазарот

Владимир Захаријев е советник во Одделението за јавни набавки при Министерството за финансии. Дипломирал на Правниот факултет во Скопје во 1995 година. Во периодот 1996–2000 година работи како новинар во Македонската телевизија (Стопанска редакција), а потоа преминува во Министерството за финансии. Зборува англиски и шпански јазик.

Јавните набавки и нивното законско вградување, како и доследното спроведување на законите што ја регулираат ова проблематика претставуваат една од најважните бариери за корупцијата, организираниот криминал и недомаќинското трошење на државните пари. Ако се земе предвид фактот дека делот од буџетот наменет за јавни набавки во Република Македонија се движи меѓу 30 и 40% станува јасно дека правилата на играта во сферата на јавните набавки мора да бидат квалитетни со што ќе се овозможи рамноправност на субјектите кои учествуваат во конкурентската борба пред државата-набавувач и истовремено ќе се овозможи намалување на трошоците на набавките. Во тој контекст, Законот за јавни набавки (со изменувањата и дополнувањата) претставува акт што обезбедува функционалност и транспарентност во процесот на набавките и конечно, тоа е акт што е на чекор да биде **компатибилен** со европското законодавство, што претставува уште еден потег во вистинска насока на долгиот и трнлив пат на апроксимација на домашното со законодавството на Европската Унија.

Иако во Министерството за финансии постои Одделение за јавни набавки кое во голем дел го контролира спроведувањето на Законот за јавни набавки, среднорочно треба да се размислува и за создавање на независно тело-Агенција за јавни набавки.

Но сепак, атрибутот "компатибилен" не може и не треба да значи и "цементирање" на постојните норми како непроменливи. Дури и законодавствата на земјите-членки на Европската унија се во постојана потрага по нови-поквалитетни норми што ја регулираат сферата на јавните набавки и воедно го стегаат обичајот околу оние носители на јавни функции кои се подготвени личниот интерес да го стават пред државниот. Поради скандали поврзани со јавните набавки паѓале и влади: во Италија, Шведска, Белгија и Изра-

ел. Примерите кога поедини понудувачи преку јавните набавки ги финансирале предизборните активности на одделни политички партии не се "специјалитет" на земјите во транзиција. Ваквите примери биле честа појава дури и во земјите на развиениот запад: Франција, Италија, САД, Германија и др. Токму поради ова јавните набавки и нивното законско регулирање претставуваат динамична материја чие усовршување мора секогаш да врви барем чекор пред софистицираните облици на корупцијата и на организираниот криминал.

И покрај евидентниот напредок на полето на регулирање на јавните набавки кај нас, сепак постојат одредени недостатоци кои во практиката можат да резултираат со заобиколување на одредбите на законот, односно со недоследност во неговото спроведување.

Непостоењето на стандардна тендерска документација додатно го отежнува спроведувањето на Законот за јавни набавки и го забавува процесот на создавање здрави практики во процесот на набавките.

Отсуството на единствена методологија во процесот на евалуација (вреднување) на понудите претставува можеби најголемиот недостаток на постојните прописи што ја регулираат сферата на јавните набавки кај нас. Методологиите што ги изработуваат одделните набавувачи најчесто не се доволно транспарентни што остава можност за недоследност во вреднувањето.

Вакуум што може да продуцира варијации во толкувањето и спроведувањето на прописите претставува и тоа што во Законот за јавни набавки не е предвидена процедура за набавка на консултански услуги.

Законот за јавни набавки го лимитира долниот број на пристигнати понуди, што често доведува до поништување на тендерите, поради недоволниот број на понуди. Ова пак не само што ја намалува ефикасноста, бидејќи го забавува процесот на набавката, туку влијае негативно и врз економичноста на постапката

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

бидејќи секое ново објавување значи и нови трошоци. На тој начин нормирањето на **долен лимит на пристигнати понуди** чија цел е пред се позитивна, бидејќи ја фаворизира конкуренцијата, се претвора во пречка која го кочи и го прави поскап процесот на јавни набавки.

Проблем во практиката создава и отсуството на одредба за минимален период на траење на понудата. Во практиката често се случува одредени понудувачи да достават понуда со важност пократка од времето потребно за да се изврши избор на најповолен понудувач, што може да доведе до различни толкувања, во смисла дали понудата да биде уважена или отфрлена.

Една од слабостите на постојниот Закон за јавни набавки претставува и фактот што тој не содржи одредби со кои се бара издавање на формална писмена тендерска документација. Како последица на ова се случува понудувачите да бидат оставени без напатствија во поглед на тоа кои информации треба да ги обезбедат во понудата.

И покрај наведените слабости на Законот за јавни набавки без сомнение може да се констатира дека законската регулатива што ја регулира сферата на јавните набавки од осамостојувањето па наваму напредуваше со забрзани чекори во вистинската насока. Сознанието дека еден модерен правен систем мора да пронаоѓа нови законски решенија за поефикасно надминување на можните девијации кај одделни носители на јавни функции за остварување на сопствените интереси на недозволен начин, претставува мотив повеќе во насока на подобрување на законската регулатива што ја покрива сферата на јавните набавки.

Но, покрај подобрувањето на Законот за јавни набавки, како неопходност се наметнува и зајакнувањето на посебните мерки за следење и контрола на јавните набавки со што ќе се минимизира можноста од заобиколување на законските прописи. Неопходна мерка во насока на доследно спроведување на законот мора да биде и едукацијата на кадрите што се инволвирани во процесот на јавните набавки, но и на понудувачите. Со ваквата едукација би се отстраниле голем дел од варијациите во толкувањето на прописите со што ќе се создадат здрави практики кои би оделе во прилог на подобрувањето на *фер-илеј односои* не само на релација понудувач-набавувач, туку и на релација понудувач-понудувач.

Државата, која во процесот на јавни набавки се ја-

вува во улога на директен учесник на пазарот мора во тој процес да ги почитува основните принципи на пазарното стопанство и притоа да го обезбеди функционирањето на слободната конкуренција. Доколку државата не ја исполни оваа функција неминовно ќе дојде до нарушување на вкупните општествено-економски текови и ќе се отвори простор за разни криминогени корупциски појави.

Земјите кандидати за членки во Европската Унија меѓу кои е и нашата земја, неопходно е доследно да ги следат трендовите и промените на законската регулатива од областа на јавните набавки во Унијата.

Хармонизацијата на прописите во сферата на јавните набавки не само што претставува еден од битните услови за влез во Европската унија, туку е и услов за создавање на поволна атмосфера на здрава конкуренција на пазарот, но истовремено и на неповолна атмосфера за корупцијата и за организираниот криминал.

Државата, која во процесот на јавни набавки се јавува во улога на директен учесник на пазарот мора во тој процес да ги почитува основните принципи на пазарното стопанство и притоа да го обезбеди функционирањето на слободната конкуренција

Не помалку важна задача од хармонизацијата на домашните прописи што ја регулираат областа на јавните набавки со прописите на Европската унија претставува и воведувањето на поефикасни централни механизми за имплементација на Законот за јавни набавки, особено на полето на контрола на спроведувањето, на координацијата и на толкувањето.

Иако во Министерството за финансии постои Одделение за јавни набавки кое во голем дел го контролира спроведувањето на Законот за јавни набавки, среднорочно треба да се размислува и за создавање на независно тело-Агенција за јавни набавки. Вакви агенции веќе постојат и успешно функционираат во Полска и Словачка. Агенцијата би требала да има овластувања потребни за имплементација на Законот за јавни набавки, но и да врши ефикасен надзор над функционирањето на системот на набавките. Ваквата агенција треба да биде целосно независна и во најголем степен заштитена од можните влијанија на политичките центри на моќ, со што ќе се обезбеди нејзино професионално и непристрасно работење.

ДОКУМЕНТ ЗА ДИСКУСИЈА ЗА ПОЛИТИКИТЕ НА ММФ

УЛОГАТА НА МЕСЕЧНИТЕ ЕКОНОМСКО-СТАТИСТИЧКИ БИЛТЕНИ

Клаудија
ЦИОБЕК и
Меи
џИН

Месечните економско-статистички билтени и обезбедуваат на јавноста сумарни информации за тековните економски случувања, вклучувајќи ги домашните и странските деловни заедници, креатори на политики и други учесници на пазарот. Тие служат како референтни точки и како збир на информации надградувајќи го разбирањето на јавноста за економските прашања

Кратка содржина

Слџавовиите изразени во овој Документ за дискусија за политики се лични мислења на авторите и не мора да ги претставуваат сџавовиите на ММФ или политиките на ММФ. Документите за дискусија за политика оштинуваат истражувања што се во тек од авторот (авторите) и се објавени за да предизвикаат коментари и за да поддржат дебатите.

Месечните економско-статистички билтени кои се издаваат од централните банки и националните статистички служби - фокусот на оваа студија, се добро позиционирани во земји со напредни статистички системи. Таквите билтени претставуваат збир на тековните економски трендови и ги задоволуваат потребите на широка група на корисници вметнати во политиката, пазарите, медиумите и истражувањата. Збирните билтени служат како референтни точки кои придонесуваат за поголемо економско знаење на јавноста и транспарентност и за поголем меѓународен интерес. Авторите заклучиле дека само околу половина од земјите во развој издаваат месечни билтени. Врз основа на искуството на индустриските земји и преглед на 22 успешни билтени од земји во развој, овој документ ја потенцира улогата на овие билтени и дискутира за некои избрани аспекти на нивната содржина, издавање и распространетост.

JEL број за класификација: A13, D80, E29, E58

Клучни зборови: економски информации, создавање на статистички капацитет, техничка помош

Е-маил адресите на авторите adziobek@imf.org; jinmei@stats.gov.ch

I. Вовед

Месечните економско-статистички билтени се сметаат за стандарден елемент на програмите за статистички публикации на централните банки и националните статистички служби. Тие се ефикасни средства за распространување на податоци и коментари за тековни економски трендови во соодветен формат до широка група на корисници. Месечните билтени можат да го поддржуваат економскиот развој со обезбедување на важни информации до домаќинствата и до локалните и меѓународните деловни заедници. Понатаму, нивната улога во олеснувањето на економското истражување е често признаена. Достапноста на месечните билтени на поважните странски јазици го зајакнува меѓународното знаење за земјата.

За да се продлабочи разбирањето на јавноста за внатрешните економски релации и трендови, месечните билтени обично содржат некои описни коментари и анализи кои ја поминуваат границата на распространување на податоци. Овој аспект ги одделува месечните билтени од другите медиуми кои се користат за да се распространат податоци, како што се печатените изданија и поспецијализираните публикации (на пример, индекси на цени на мало), кои се наменети за поспецијализирани корисници и затоа служат за до некаде посебни намени.

Речиси сите индустриски земји имаат најмалку една месечна статистичка публикација, издадена од националните статистички агенции или централните банки (Табела 1). Некои од овие датираат уште од почетокот на 20-иот век. Месечните билтени се многу помалку застапени во земјите во развој, каде што отприлика само околу половина од централните банки и околу 40 проценти од националните статистички слу-

¹Авторите се помошник на директорот на Секторот за статистика на ММФ и директор на Уредничкиот сектор на месечните економски показатели на Кина при кинеското Национално биро за статистика. Авторите ја изразуваат својата благодарност за дискусиите со Шарол С. Царсон, и вредните коментари на Johann Bjorgvinsson, Adriaan Bloem, Paul Cottrell, Len Fernando, Phousnith Khay, Lucie Laliberte, Maria Mantcheva, James R. McKee, Thomas McLoughlin, Neil Patterson, Richard Phillips, Armida San Jose и Florina Tanase од ММФ и Anna Hill и Elizabeth A. Taylor од Бирото за статистика на работната сила на САД.

жби издаваат месечни економски билтени. Кон крајот на 60-тите години, ММФ го започна "Проектот за билтени на централните банки", кој беше насочен кон помагање на централните банки да започнат со издавање на месечни економско-статистички билтени или да ги подобрат постоечките. Окулу 70 земји учествуваа и многу месечни билтени на централните банки беа поттикнати од овој проект. Важно оправдување

Застапеност на Месечните економско-статистички билтени во светот јули 2001

Земји (број)	Месечниот билтен го издава:	
	Централната банка (процент)	Статистичката агенција (процент)
Индустриски (29)	59	93
Во развој (124)	52	40
Во транзиција (27)	85	74

Извори: Цифрите беа добиени од листа на месечни економско-статистички билтени, врз основа на евиденцијата на Заедничката библиотека на ММФ и Светската банка и истражувањето по веб-страниците на агенциите, и потврдени од економистите на ММФ. Во неколку случаи, каде што статистичките служби не издаваат месечни билтени, вклучени се билтените на други агенции (пр. агенцијата за планирање или министерството за финансии). Класификацијата на држави ја следи класификацијата од Светскиот економски преглед (СЕП) на ММФ, детално прикажан на www.imf.org.

беше да се подобри распространувањето на податоци и општо земено, проектот беше мотивиран од желбата да им се помогне на централните банки да станат центри на економските информации и знаење, и на тој начин да се поддржи монетарната политика.

Тримесечните публикации, како што е *Кварталниот билтен* (*Quarterly Bulletin*) на Банката на Англија, може да вршат слични функции во земји каде што статистичките агенции и централните банки имаат широк спектар на публикации со кои ги задоволуваат потребите на корисниците од различни нивоа на специјализација (Табела 2). Во такво опкружување, тримесечната публикација може соодветно (или поефективно) да ги задоволи потребите на корисниците. Сепак, во земји каде сумарниот билтен е голем извор на статистички информации за јавноста и главниот медиум за распространување на податоци, месечното издавање е важно за навремено пренесување на податоците до јавноста. Врз основа на овие причини, сегашната студија се фокусира на месечните билтени. Табелата 2 збирно ја прикажува застапеноста на тримесечните и месечните билтени во светот и покажува голема доминација на таквите билтени во индустриските земји и земјите во транзиција. Во земјите во развој околу 20 проценти од централните банки и приближно 40 проценти од националните статистич-

ки служби не објавуваат ни месечни ни тримесечни економски билтени. Сепак во овие земји постои значаен интерес за иницирање на такви билтени и целта на овој документ е да ги поддржи тие напори и да даде извесна подлога во врска со улогата на месечните билтени, како и на нивната содржина, презентација и распространување.²

Овој документ е организиран на следниот начин: Дел II дава извесни претходни податоци за улогата на месечните билтени; Дел III ги опишува резултатите од прегледот спроведен од авторите кој опфаќа 22

Месечни наспроти тримесечни економско-статистички билтени во светот¹ (2001)

Земји (Број)	Агенција која издава и фреквенција на издавање					
	Централна банка			Статистичка служба		
	Месечно (1)	Тримесечно (2)	Вкупно (1+2)	Месечно (3)	Тримесечно (4)	Вкупно (3+4)
(Во проценти)						
Индустриски (29)	59	38	97	93	7	100
Во развој (124)	52	27	79	40	17	57
Во транзиција (27)	85	7	92	74	15	89

Извор: листата беше подготвена од евиденцијата на заедничката библиотека на ММФ-Светската банка и веб-страниците на агенцијата и е верификувана од страна на економистите на ММФ. Класификацијата на земјите се базира на World Economic Outlook (WEO) на ММФ, како што е детално прикажано на веб-страницата на ММФ, www.imf.org.

¹Тримесечните публикации беа вклучени само онаму каде што не постои месечен билтен.

месечни економски билтени од централните банки и националните статистички служби на земјите во развој и земјите во транзиција. Кратка содржина и некои заклучоци кои може да бидат од интерес, посебно за земји кои што допрва треба да започнат со издавањето на месечни билтени се прикажани во Дел IV.

II. ИСТОРИЈА НА МЕСЕЧНИТЕ ЕКОНОМСКО-СТАТИСТИЧКИ БИЛТЕНИ

Традицијата на издавање месечни билтени датира пред речиси сто години, започнувајќи можеби со *U.S. Federal Reserve Bulletin* и *Monthly Labour Review* во 1915 година.³ Бран на издавање нови билтени можеше да се забележи кон крајот на шеесеттите, седумдесетте-

²Авторите ги користеа следните главни извори за информации за оваа студија. Веб-страниците на централните банки и националните статистички служби беа посетени заради опис на нивните месечни билтени. Беше проучен широк примерок на печатени примероци од месечните билтени чувани во Заедничката библиотека на ММФ и Светската банка. За податоци за застапеност на месечните билтени, авторите се консултираа со економистите од земјите во регионалните секторите на ММФ. Девет состаноци се одржаа со кадар од ММФ кој порано работел во националните статистички служби или централните банки и кадар од Бирото за статистика на работната сила на САД за целта и наменета на месечните билтени. Беше спроведена преглед кој опфати 22 агенции во земјите во развој и земјите во транзиција во врска со издавањето и распространувањето на нивните месечни билтени и во врска со лекции кои можеа да имаат значење за другите.

³Други примери за рани месечни билтени се американскиот *Survey of Current Business* (1921), *Monthly Bulletin* на Народната банка на поранешна Чехословачка (1925), италијанскиот *Bolletino Mensile Statistico* и *kanagckuon Statistical Review* (двата од 1926 година), *Revista del Banco de la Republica*, Колумбија (1927) и иранскиот *Bulletin de la Banque Mellie* (1936). *Statistical Summary* на Банката на Англија датира од 1927, но тој стана достапен за јавноста на почетокот на 1932 година. Францускиот *Bulletin de Statistique Generale de la France*, тримесечно издание, започна да се издава во 1911 година, од 1950 година тој се издава месечно како *Bulletin Mensuel de Statistiques*

те и деведесеттите години од 20 век, инспирирани од билатералната и мултилатералната техничка помош. Првично, една од значајните функции на месечните билтени била прво објавување на нови податоци, функција која, во индустриските земји и голем број земји во подем, била пренасочена кон понавремено и попристапно распространување на средства, како што се соопштенија за печатот и услуги на обезбедување на податоци на Интернет.⁴ Меѓутоа, првото распространување на податоци и понатаму е значајна функција на месечните билтени во голем број земји во развој. Во индустриските земји и земјите чии пазари се во подем, програмите за публикација на статистичките служби и централните банки сè повеќе се издвојуваат и се специјализираат, за да опслужуваат корисници на посоефицирани податоци. Иако улогата на месечните билтени еволуирала со текот на времето, нашиот преглед покажува дека значењето и континуираната корисност на месечните билтени на широко се потврдени.

Основната улога на месечните билтени е да обезбедат **референтна точка и општа ориентација** за широка група корисници, зголемувајќи ја јавната свесност за економските настани и трендови. Новосоздадената вредност на месечните билтени лежи во комбинирањето релевантен избор од економски податоци и

ните билтени е да го промовираат економското истражување со тоа што ќе им обезбедат на научните, корпоративните, медиумските и други истражувачи соодветен пристап до широка низа различни економски податоци. Поспецијализираните податоци можат да ги дополнат месечните билтени во овој поглед.

Уште една значајна функција на месечните билтени е да придонесат за поголема **транспарентност** на економските трендови. Многумина ја гледаат улогата на билтените како зголемување на транспарентноста на економската политика. Месечните билтени честопати содржат документација и анализа на промените во тековната политика. Доблеста на зголемената транспарентност лежи во потенцијалот за економска ефикасност (подобрата информираност овозможува подобри економски одлуки) како и во потенцијалот за следење на политиката (креаторите на политиката ќе бидат изложени на јавно испитување). Улогата на месечните билтени за следење на политиката е најдиректна кога станува збор за билтените на централните банки, каде што презентираниите податоци и анализи директно се поврзани со монетарната политика и им овозможуваат на читателите да ги следат и оценуваат нејзините ефекти.⁷ Во земјите во кои постојат режими за таргетирање на инфлацијата, стана традиција да се објавуваат месечни или тримесечни "извештаи за инфлацијата". Овие извештаи, во повеќето случаи коегзистираат со други месечни или тримесечни билтени, но искуството е релативно ново и програмите на централните банки за публикации можат да еволуираат.

Имајќи за цел да допрат до релативно широка публика, месечните билтени на статистичките служби генерално се дистрибуираат по скромна цена, а билтените на централните банки честопати се дистрибуираат бесплатно. Во последниве години, билтените на централните банки се сè повеќе достапни со целосен текст и бесплатно на Интернет, додека статистичките агенции честопати наплаќаат одредена цена за претплатите за електронските (или печатените) изданија, или даваат бесплатен пристап до најновите изданија на Интернет. Формирањето цени и политиката на формирање цени не беа темелно проучени, иако засегнатите национални статистички служби, интервјуата и прашалниците дадоа чести посочувања на буџетските ограничувања и на потребата за надоместување барем на дел од трошоците на месечните билтени.

Достапноста на месечните билтени на повеќе од еден јазик посочува на значењето кое ѝ се придава на **меѓународната публика**, особено меѓународната деловна заедница и можеби исто така, меѓународните

Традицијата на издавање месечни билтени датира пред речиси сто години, започнувајќи можеби со U.S. Federal Reserve Bulletin и Monthly Labour Review во 1915 година

овозможување на нивна достапност во соодветен формат на широка публика.⁵

Уште една функција на месечните билтени може да се опише како промоција на **економската едукација**.⁶ Оваа цел најлесно се исполнува со анализа и коментар на обезбедените податоци, и со објаснување на меѓусебните економски врски и функционирањето на политиката. Голем број месечни билтени, и речиси сите билтени од индустриските земји содржат некаков опис или анализа. Заедничка функција на месеч-

⁴ Месечните билтени во земјите со напредни статистички системи обично содржат веќе објавени податоци, како што би бил случај за претплатниците на Специал Дата Дисеминатион Стандард на ММФ (<http://dsbb.imf.org>).

⁵ На пример, во неговото издание на педесет годишнината од неговото постоење (1971), американскиот *Survey of Current Business* го опишува својот придонес како „синтеза на маси од неповрзани податоци во кохерентна слика на она од што се состои економијата“. Во инаугуралното издание на *Federal Reserve Bulletin* (1915) се вели: „Билтенот е осмислен како средство за комуникација меѓу Одборот на Банката за федерални резерви, јавноста и банките-членки“. Во неговото прво издание, улогата на *Reserve Bank of India Bulletin* (1947) е опишана вака: „Да помогне во опишувањето на променливата шема на економската активност на земјата. А тоа вклучува преглед на деловните и финансиските услови, написи за економските проблеми, забелешки за тековните настани, рецензии на книги и најнови законски (случувања)“.

⁶ Автентичноста на статистичките материјали создадени од страна на официјалните агенции е нагласена; видете го, на пример, Статистик Аустрија (www.oestat.gv.at) и Statistics Canada, во кој се дава коментар за неговата месечна публикација, *Canadian Economic Observer* (www.statcan.ca).

⁷ Функцијата на следење има значајни ограничувања поради временските задоцнувања со кои политиката влијае врз економијата. Информации за временските задоцнувања ретко се објавуваат.

медиуми. Значењето на пренесувањето информации до амбасадите и странските претпријатија честопати се спомнува на веб-страниците на националните статистички служби. Некои прават директно поврзување на улогата на месечните билтени во привлекувањето странски капитал преку подобри информации за економските движења во земјата.

Позитивен спореден ефект од месечниот билтен е тоа што тој обезбедува **фокус за сопственото работење на статистичката агенција** и начин за разгледување на значењето на добиените податоци. На пример, во проектот на ММФ за билтени на централните банки се нагласува значењето на централните банки како центри за економски информации, при што месечните билтени се еден аспект од оваа улога.

Накратко, месечните билтени служат за одреден број различни поврзани функции, од кои сите навремено го поддржуваат јавното знаење и разбирање за тековните економски прашања. Со тек на времето, поголемата транспарентност и широкото разбирање на економските трендови од страна на јавноста може да игра улога во градењето доверба на пазарите и јавната поддршка за добри политики и економски резултати.

III. Преглед на искуствата во земјите во развој и земјите во транзиција

Беше извршен преглед на издавањето и дистрибуирањето на 22 месечни економско-статистички билтени во 14 земји во развој и земји во транзиција. Целта беше да се опишат различните пристапи и да се обезбеди чувство за она што е опфатено со подготовката на месечните билтени. Намерата на прегледот не беше да се извлечат "најдобрите практики". Во Додаток 1 се наведени насловите на билтените кои беа вклучени во прегледот, по земји. Земјите и билтените беа избрани така што да претставуваат комбинација од оние со подолга традиција и понови, пропорционално од централните банки и статистички служби и земајќи го предвид географскиот диверзитет.⁸ Се испратија прашалници до 13 централни банки и 9 национални статистички служби. Прашањата се фокусираа на главните корисници на месечните билтени, фреквенцијата на издавање и навременоста, главните средства за дистрибуирање, датумот на првиот билтен, и поуките кои се извлекле што можеби се важни за другите. Содржината, опфатот и презентацијата на податоци беа резимирани од страна на авторите, врз основа на неодамнешни изданија на месечните билтени.

Содржина и опфат

При презентирање на опфатот на месечните билтени, беше користен Системот за распространување на општи податоци на ММФ како референтна рамка.⁹ Во Табелата 3 е дадена содржината на 22 билтени по категорија на податоци. Таа го опфаќа целиот примерок на месечни билтени, додека податоците од прегледот ги рефлектираат само оние 20 агенции од кои беа добиени одговори. Во Табела 3 е прикажано дека содржината на билтените издадени од централните банки во основа се разликува од содржината на билтените издадени од националните статистички служ-

Доблеста на зголемената транспарентност лежи во потенцијалот за економска ефикасност (подобрата информираност овозможува подобри економски одлуки) како и во потенцијалот за следење на политиката (креаторите на политиката ќе бидат изложени на јавно испитување)

би, иако опфатот е различен во земјите и исто така има одредено преклопување. Типично, билтените на централните банки се фокусираат на монетарни и финансиски статистички податоци, и во 70 проценти од случаите, исто така, опфаќаат статистички податоци за платниот биланс и девизните курсеви. Публикациите на националните статистички служби го опфаќаат реалниот сектор и трговијата, и често вклучуваат фискални податоци, кои ги обезбедуваат министерствата за финансии, како и податоци за трговијата.

Презентација на податоците

Сите разгледани билтени содржат податоци во форма на временска серија, генерално опфаќајќи период од 13 месеци за да се овозможи споредба во текот на едногодишен период. Најголем број билтени содржат месечни, тримесечни и годишни податоци. Околу 77 проценти користат графикони и табели за да се акцентираат трендовите, практика која исто така се користи во публикациите во индустриските земји.

⁸ Имајќи ги предвид ограничените ресурси достапни за оваа студија, беа вклучени само публикации на англиски јазик и беше избран само релативно мал примерок.

⁹ Подетални аспекти за распространување на податоци - како што се навременост, периодичност и опфат на податоци - не беа вклучени во овој преглед.

Содржина на 22 месечни економско-статистички билтени од земјите во развој и земјите во транзиција (по категорија и во проценти)

	Категорија на податоци	Централна банка	Статистички служби	Било која од двете ^{1/}
РЕАЛЕН СЕКТОР	Национални сметки	46	33	64
	Индекс/индекси на производство	38	33	50
	Индекси на цени			
	Потрошувачки цени	62	78	93
	Цени на производители или цени на големо	38	44	57
	Пазарна работна сила			
	Вработеност	23	67	57
ФИСКАЛЕН СЕКТОР	Невработеност	23	56	50
	Плати/заработувачка	38	56	64
	Работење на централната власт	69	56	79
	Долг на централната власт	54	22	64
ФИНАНСИСКИ СЕКТОР	Широка дефиниција на парични агрегати и кредити	92	22	100
	Агрегати на централната банка	62	22	71
	Каматни стапки	92	44	100
	Берза	23	22	36
	Агрегати на платниот биланс	69	33	71
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР	Меѓународни резерви	69	22	71
	Трговија	69	78	93
	Девизни курсеви	69	22	71

Извор: Месечни економско-статистички билтени на 22 агенции вклучени во прегледот. (види Додаток 1 за листа на месечни билтени кои се вклучени).

^{1/} Оваа колона наведува дали категоријата на податоци е опфатена барем од една од агенциите.

Околу 55% од билтените содржат рубрика со анализа на презентирани податоци и коментар на севкупните економски резултати. Според меѓународните стандарди, сите билтени имаат забелешки каде детално ги наведуваат промените во опфатот или во статистичките методи, и најголем број од билтените го наведуваат изворот на оригиналните или сродните податоци. Околу 60 проценти имаат поимник на користените поими. Околу 8 проценти имаат предвремен календари кои ги информираат корисниците за следното објавување на нови податоци. Нивото на детали и опфат во голема мера се разликува во рамките на примерокот. Бројот на страници на неодамнешните изданија, кој може да се користи како апроксимативен показател за деталноста, варира од 15 до 200. Нема очигледна корелација со големината на земјата или агенцијата (централна банка наспроти статистичка агенција) која ја издава публикацијата.

Главни корисници

Прегледот покажува дека главни корисници се владите, универзитетите, институциите за економско истражување, библиотеците, меѓународните финансиски институции, амбасадите и претставниците на странски земји, печатот и финансиските или нефинансиските корпорации. Некои од испитаниците бараат редовна размена на податоци со нивните кориснички групи, и најголем број од нив предлагаат да има коментари или сугестии, на пример на нивните веб-страници. Некои агенции имаат советодавни совети или групи и околу 70 проценти даваат имиња на контакт лица за повратни информации и комуникација.

Издавање и дистрибуција

Учесниците во прегледот ја нагласија важноста од имање на соодветна база на податоци за ефикасно прибирање на податоци за месечниот билтен. Неколку агенции забележаа проблеми во однос на презентацијата на податоци конзистентни во различни временски периоди, проблеми поради ограничувањата на просторот за месечниот билтен и во однос на потребата од превод. Навременото печатење на билтените беше сметано за важно и околу 60% од билтените имаат однапред најавен распоред за издавање. Одложувањата се предизвикани од потешкотијата за прибирање на податоци (или коментари) од различни сектори и агенции или од проблеми поврзани со услуги од други субјекти. Неколку пати беа споменати и техничките проблеми при добивањето на информации од други агенции (на пример, некомпатибилен софтвер). Од неколку испитаници беа наведени ефикасни канали за продажба на публикации во странство и недостатокот на средства за издавање на билтените.

Во однос на медиумите за распространување на податоци, околу 86 проценти од билтените на централните банки се објавуваат во целост на Интернет и се на располагање бесплатно. Спротивно од тоа, само 21 процент од статистичките служби ги објавуваат месечните билтени во целост на Интернет и само еден од нив е бесплатен. Само еден од билтените користи лесно пристапен формат (на пример "ексел"); сите други ги издаваат билтените во PDF формат или во HTML формат, донекаде правејќи ја репродукцијата и употребата за преглед помалку погодна.

Искуства со издавањето на месечни билтени

Четиринаесет од месечните билтени започнаа да излегуваат во деведесеттите години; најголем дел од

останатите се издаваат од доцните шеесетти години, а еден и од педесеттите години. Испитаниците беа замолени да споделат некои од поуците што ги извлекле од нивното искуство и да ги посоветуваат останатите. Во однос на содржината, испитаниците го нагласија фокусирањето на податоците прибрани од самата агенција и препорачаа концентрирање на основните економски податоци и градење серија на податоци со тек на време, почнувајќи со малку податоци кои се редовно на располагање. Еден испитаник истакна дека база на податоци со временска серија од две до три години е доволна за почеток; друг за почеток препорачаше презентација на податоци од последните пет години. Важноста на објаснувањата, јасноста на методологијата и разоткривањето на промените беше едногласно признаено, како што беше признаена и потребата за адекватно издавање на ревизиите на податоците.

Подготовката на рубриците со коментари на месечна основа може да претставува потешкотија бидејќи е потребна поголема стручна квалификација за да се обезбеди значајна анализа. Агенциите имаат различни организациски пристапи. На пример, во австралиското Биро за статистика, рубриците за коментари се подготвуваат на децентрализиран начин, при што секој сектор презема одговорност за сопствената област на интерес. Кај Холандската статистика, централна редакција е одговорна за коментарите. Кај Бирото за статистика на работната сила на САД, оваа активност се исполнува со услуги од други субјекти, потпирајќи се на прилози надвор од агенцијата. Ова се чини релевантно посебно во статистичките служби, но е помалку важно за централната банка чии коментари се блиско поврзани со нејзината активност во развојната политика. Една од можностите на земјите кои имаат за цел издавање на месечни билтени може да биде комбинација од месечна публикација со коментари обезбедени на тримесечна основа.

IV. РЕЗИМЕ И ЗАКЛУЧОЦИ

Месечните економско-статистички билтени обезбедуваат на јавноста сумарни информации за тековните економски случувања, вклучувајќи ги домашните и странските деловни заедници, креатори на поли-

тики и други учесници на пазарот. Тие служат како референтни точки и како збир на информации надградувајќи го разбирањето на јавноста за економските прашања. Овие билтени го надградуваат економското знаење и транспарентност и можат да придонесат за меѓународна достапност на податоците. Извесни анализи и описни коментари се важни аспекти на месечните билтени, иако нивната подготовка бара квалификуван кадар. Тримесечните билтени можат адекватно да ги заменат месечните билтени доколку претставуваат ефикасни алтернативни средства за распространување на податоците, услов што е силно во прилог на месечните билтени во најголемиот број на земји во развој и транзиција. Имајќи ја предвид поделбата на работата помеѓу централните банки и статистичките служби, повеќето земји имаат два одделни билтени (еден кој го издава централната банка, и друг кој го издава националната статистичка служба).

Прегледот на авторите на 22 билтени од земјите во развој и транзиција обезбеди некои детали за типичното покривање и поделбата на работата помеѓу централната банка и националните служби за статистика. Коментари, анализи или објаснувања на податоците кои се објавени, во основа се вклучуваат во месечните билтени и истите користат графикони и табели и други начини да го олеснат толкувањето на по-

Прегледот покажува дека главни корисници на билтените се владите, универзитетите, институциите за економско истражување, библиотеците, меѓународните финансиски институции, амбасадите и претставниците на странски земји, печатот и финансиските или нефинансиските корпорации

датоците, поддржувајќи ја целта за придобивање на поширока публика.

Релативно сигурен распоред на издавање се смета за пожелен и публикациите се или бесплатни на Интернет или се достапни за скромна цена со што се обезбедува широк пристап на податоци. Мноштво на практични потешкотии и предизвици кои се јавуваат во издавањето на месечните билтени, а кои беа посочени од страна на испитаниците во прегледот, можат да бидат корисни информации, посебно за земји кои што туку започнуваат со издавање на месечни билтени.

Месечни економско-статистички билтени вклучени во прегледот по земји

Земји (14)	Билтени на централни банки(13)	Билтени на статистички служби(9)	(Име на статистичка служба)
Чиле	Економски и финансиски извештај	Не е вклучен во ова истражување	Не е применливо
НР Кина		Месечни економски показатели на Кина	Национално биро за статистика
Хрватска	ЦНБ Билтен	Месечен статистички извештај	Централно биро за статистика
Чешка	Показатели за монетарните и економски случувања	Месечна статистика на Чешка	Чешка служба за статистика
Естонија	Еести Панк Билтен	Eesti statistika/Статистика на Естонија	Статистичка служба на Естонија
Јамајка	Статистичка збирка	Статистички преглед	Институт за статистика на Јамајка
Кенија	ЦБК Месечен економски преглед	Главни економски показатели	Централно биро за статистика
Кувајт	Месечна монетарна статистика	Не е вклучен во ова истражување	Не е применливо
Киргистан	Билтен на Националната банка на Киргистан	Не е вклучен во ова истражување	Не е применливо
Либан	Месечен билтен	Статистички билтен	Централна управа за статистика
Маврициус	Месечен статистички билтен	Не е вклучен во ова истражување	Не е применливо
Филипини	Одбрани економски показатели на Филипини	НСО Месечен билтен за статистика	Национална статистичка служба ¹
Романија	Месечен билтен	Месечен статистички билтен	Национален институт за статистика
Шри Ланка	Билтен	Не е вклучен во ова истражување	Не е применливо

¹ Националниот координативен одбор за статистика, исто така, го издава и месечниот билтен „Економски показатели“.

ВИ ПОСАКУВАМ ПРИЈАТЕН ДЕН

Дали продуктивноста во секторот на услугите навистина стагнира? Така вели статистиката; искуството го покажува спротивното. Сепак напорите за да се подобри начинот на кој се мери не ја погодуваат целта. Она за што луѓето всушност се грижат е квалитетот на услугите - вели **Дајан Којл**

Луѓето кои ја креираат политиката и бизнис лидерите се опседнати со зголемувањето на продуктивноста - и беа прилично успешни во тоа во поголемиот дел од производството. Сепак, ефикасноста во секторот на услугите, кој претставува две третини од водечките економии во светот, едвај се подобри во последниот четврт век. Всушност, во областите како што се финансиите и поправката на автомобили, учиниот по единица инпут на труд и капитал опаѓаше уште од средината на 70-тите години во САД. Забележано е дека здравствената заштита во Америка е за 30% помалку ефикасна отколку во 1975 година.

Ова се запрепастувачки статистички податоци. Но - како што забележа Алан Гринспен, претседателот на Банката за федерални резерви на САД - тие се во судир со секојдневното искуство. Земете ја за пример здравствената заштита: општо земено, ние сметаме дека таа се подобрила, а не дека се влошила со напредокот на знаењето и медицинската технологија. Порано за операција на катарактата беше потребна целосна анестезија и болнички престој, а тоа е сега рутинска амбулантска постапка. Новите лекови ја зголемија веројатноста за преживување на некои видови рак. На жртвите на ХИВ вирусот им беше дадено ниво на продолжување на животот.

Кому му е грижа дали статистичките податоци за продуктивноста се погрешни? Би требало да ни е грижа на сите нас. За почеток, проценките на берзата и брзината со која економијата може да расте без да предизвика инфлација зависи од стапката на пораст на продуктивноста. Ако порастот на продуктивноста во секторот на услугите е повисок отколку што покажува статистиката, економијата може да биде способна да расте побрзо отколку предходно.

Уште повеќе, разликите во нивоата и стапките на пораст на продуктивноста на услугите го претставуваат поголем дел од разликите на резултатите во агрегатната продуктивност на земјите. На пример, ме-

рејќи според реалниот БДП по работен час, продуктивноста во Велика Британија е 20% - 30% помала одколку во Германија и Америка. Иако јазот во производството е голем колку и оној кај услугите, клучот за подобрување на британските перформанси во продуктивноста лежи во услугите, бидејќи тие претставуваат лавовски дел од економијата. Доколку навистина постои проблем. Можеби поточните статистички податоци би и дале на Британија подобро лекарско уверение. Сепак економистите и луѓето кои ја креираат политика се фокусираат на продуктивноста во производството бидејќи е полесно да се измери. Тоа потсетува на шегата за тоа како се бара паричникот под уличното светло, а тој паднал во некој темен кош.

Сечење на живата ограда

Судирот помеѓу статистиката и искуството предизвика голем напор да се доведат во ред статистичките податоци. Џек Триплет и Бери Босворт, кои ја водат програмата за мерење на продуктивноста кај услугите во Институтот Брукингс во Вашингтон, го заклучија следното: "нема централно прашање на проблемот за мерење на продуктивноста". Тие ја опишуваат задачата како "напад пречка по пречка" што варира од сектор до сектор и од земја до земја.

Мерењето на продуктивноста кај услугите е речиси сигурно преполно со грешки. Тоа е концепциски како и статистички проблем. Земете го за пример банкарството, каде постоечките статистички податоци укажуваат дека продуктивноста едвај да се зголемила. Дали депозитите треба да се сметаат како дел од неговиот учинок? Или пак кредитите? Дали треба да се земе во предвид бројот на кредитите или нивната сума? Како треба "учиниот" на банките да се приспособи на ризикот? И што е со тргувањето преку сопствена сметка од страна на инвестициските банките? Очигледно е дека банкарските услуги се, во најмала рака, повеќедимензионални. Било кој индекс за нивниот учинок мора да комбинира многу одделни показатели.

Уште повеќе, природата и квалитетот на тој производ многу се измени. Воведувањето на банкоматите потенцираше дека обезбедувањето пристап до готовината е важен дел од учинокот на банките: машини што личат на дупки во сидот го укинаа чекањето во редици пред благајната и ја зголемија подготвеноста на луѓето да повлекуваат готовина. Индустријата за финансиски услуги многу инвестираше во нова технологија во последниве години. Очигледно, банките сметаат дека ова е од корист за нивните клиенти; ако е тоа така, техничките иновации требаше да го зголемат квалитетот на нивната услуга. Сепак, само во 1999 година бројките на американскиот БДП почнаа да го одразуваат влијанието на банкоматите (во повеќето други земји влијанието сè уште не е изразено). Ќе помине долго време пред официјалните статистички податоци да ја одразат можноста на клиентите да имаат пристап до своите сметки преку Интернет, или можноста на банките да ја набљудуваат активността на своите клиенти за да им понудат приспособени услуги.

Индустријата за услуги е преполна со такви проблеми. На пример, треба ли американскиот БДП да биде ревидиран надолу сега откако "Енрон" потенцираше дека учинокот на ревизорите е со многу понизок квалитет отколку што мислевме? Ако една медицинска сестра се грижи за сè повеќе пациенти секој ден и учителот за повеќе ученици, дали нивната продуктивност е повисока или пониска? Како би го пресметале својот сопствен учинок? Дали посета на кино или уметничка галерија во средината на попладнето кога се чувствувате уморни и неинспирирани ви ја зголемува или намалува вашата продуктивност? И дали може некој друг да го каже тоа?

Мерењето на продуктивноста во услугите е често толку незгодна што официјалната статистика продолжуваат да го мерат нивниот учинок по тоа колку луѓе вработуваат, што осигурува дека измерениот пораст на продуктивноста е нула. Сепак економската теорија укажува дека овој груб пристап може да има некоја смисла. Вилијам Баумол тврдеше во 1967 година дека брзиот раст на продуктивноста во земјоделството и индустријата, кој значи дека се повеќе производи можат да се произведат со се помалку луѓе, значи дека луѓето полесно се префрлаат да работат во услугите, каде што понискиот пораст на продуктивноста осигурува дека повеќе работници се потребни. На крај, сите ние ќе мораме да ги вршиме работите кои машините не можат да ги извршуваат, без можности за зголемување на продуктивноста во овие работни

места. Ова е сродно со стравот (или надежта) дека технологијата би можела да ги направи сите технолошки вишок, создавајќи "општество на слободно време" - само што го толкува слободното време како работа. Затоа тој тврдеше дека самата идеја за пораст на продуктивноста е одлика на индустриското а не на пост-индустриското општество.

Идејата дека моето слободно време е сè повеќе твоја работа, исто така го потенцира пристапот на "употреба на време" при мерењето на економијата. Бројни статистички агенции, вклучувајќи ги и оние од Америка, Британија и Канада спроведуваат пилот-проекти за собирање на опширни податоци за "употребата на време". Потрошеното време во целата економија во користењето на услугите кореспондира со времето потрошено за платена или неплатена работа за да се обезбедат тие. Границата помеѓу платената и неплатената работа е нејасна - можам или да готвам дома, да купам готово јадење за во микро-бранова печка или да излезам и да јадам во ресторан - но таквата разлика не е релевантна во пресметувањето на употребата на време. Поентата е во тоа што нечиј труд е потребен за да го подготви оброкот. Доказот за "употреба на време" не наидува на потешкотии за приспособување кон промените во цена и квалитет. И така тоа би можело да овозможи подобро согледување за промените во структурата на економијата и вработеноста отколку што би можела конвенционалната статистика за учиноците.

Квалитет, не квантитет

Дури и да е така, тоа не може да помогне во разрешувањето на загатката за продуктивноста. Јасно е дека, дури и да не можеме да ги измериме, подобрувањата на продуктивноста можат и се појавуваат во широк спектар на услуги. Ваквите придобивки доаѓаат од истите извори како во производството: акумулацијата на физички капитал со кој луѓето работат (повеќе компјутери, повеќе термометри); нови форми на технолошки супериорна капитална опрема (побрзи компјутери, скенери со магнетна резонанса наместо рентген апарати) и подобрувања во менаџментот (делегирање на одлучувањето што им овозможува на вработените подобро да ги користат расположливите компјутери, користење на нови медицински техники за лекување на луѓето амбулантски наместо во болница). Истражувањата на пооделни случаи го потврдуваат ова. Тие откриваат значителен пораст на продуктивноста во сектори како што се малопродажбата. Мудрата употреба на компјутери кои комуницира-

ат еден со друг, им овозможи на трговците на мало, пред сè на "Волмарт" да ги намалат нивните залихи, да ја приспособат понудата на стоки на побарувачката на клиентите во одделни продавници, да ги идентификуваат и користат економииите од обем во купувањето итн, што исто така им овозможува да ги намалат цените. Слично, масивното инвестирање на компаниите за финансиски услуги во мрежно поврзани компјутери им овозможи да создадат иновативни финансиски инструменти, да понудат поголема разновидност на производите, да ја подобрат нивната способност да се заштитат од ризици и да ги намалат нивните трошоци.

Фактор на пораст на вкупната продуктивност во САД, избрани сектори (% годишно) 1973 - 1997 година

Производство
Вкупни услуги
Вклучувајќи
Комуникации
Транспорт
Малопродажба
Деловни и професионални услуги
Финансии
Поправка на автомобили
Здравство
Правни услуги

Како и кај производството, неколку вида капитал се важни за зголемувањето на продуктивноста кај услугите: секако физички капитал во облик на нова опрема, но исто така и човечки и организациски капитал. Студиите кои го проучуваат воведувањето на нови технологии, минати и сегашни, покажуваат дека "дополнителното инвестирање" во работни квалификации, менаџмент и деловната организација се од големо значење доколку се сака инвестирањето во физички опрема да се исплати преку продуктивност.

Но за разлика од традиционалното производство, подобрената продуктивност во услугите често се манифестира само како подобрување на квалитетот - отколку на квантитетот - по работник. Навистина, идејата за количина на учинокот на услугата е проблематична. Понудата на услугата не е независна од побарувачката за неа. Нејзиното производство и потрошувачка не се одделни активности: операциите на катарактата, продавањето на чевли, чистите канцеларии или хипотеците не можат да се натрупуваат. По-добро, а не повеќе, е она што е важно.

Мерењето на подобрувањата на квалитетот е статистичко минско поле и во производството. Тоа е средштето на постојната дебата за големината на подобрувањата на продуктивноста во тој сектор. Сега, на пример, може ли некој да го спореди денешниот учинок на моќните безжични лаптоп компјутери и персоналните дигитални помошници (ПДА) со вчерашните побавни канцелариски десктоп компјутери. Новите видови на добра, поголемата разновидност и подобрениот квалитет секогаш претставувале проблеми за статистиката, но тие вршат поголем притисок кога економијата се менува толку брзо.

Навистина, производството сè повеќе наликува на услугите. Продуктите како што се компјутерите, машинските алатки, патиките и цинсот сè повеќе се приспособување на одделни потрошувачи. Зголемувањето на вредноста во индустријата сè повеќе зависи од дизајнот, приспособување кон одделни групи потрошувачи, рекламирањето и услугите по продажбата отколку од снабдувањето со стандардизирани физички добра. И кај добрата и кај услугите, она што го ценат клиентите се карактеристики кои многу тешко можат да се измерат како што се разновидност, практичност и брзина.

Квалитетот е толку важен што пожелноста на подобрената продуктивност кај услугите - во конвенционална смисла зголемен учинок по работник - е загрозена. На пример, во неговиот бестселер „*Нација на брза храна*“, Ерик Шлосер го критикува воведувањето на техники кои наликуваат на производна лента за да се заштеди на работна сила во рестораните за брза храна. Тој тврди дека индустријализацијата на храната довела до таков пад на квалитетот, што очигледните придобивки во ефикасноста ги довеле потрошувачите во полоша ситуација. Иако евтината брза храна го прави јадењето по ресторани по пристапно, тој тврди дека тоа е на сметка на хранливата вредност и безбедноста на храната. Другите критичари се загрижени во врска со влијанието што ефикасноста го има врз квалитетот на услугите во широк спектар на активности, вклучувајќи ја тука безбедноста на аеродромите, образованието и транспортот.

Можеби не треба да не изненади тоа што во богатите земји квалитетот станува поважен отколку квантитетот. Разбирањето како да се дефинира и измери квалитетот на услугите, наместо нападот пречка по пречка за да се добијат подобри статистички податоци во поглед на квантитетот најверојатно ќе се покаже како клучно за подобрување на порастот на продуктивноста.

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ул. "Даме Груев" 14, 1000 Скопје, Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280

Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ванчо Каргов

ПРВ ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Александар Стојков

ВТОР ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Дејан Рунтевски

ДИЗАЈН:

ДС Винсент

ПЕЧАТИ

Винсент Графика, Скопје

ТИРАЖ

500 примероци

ПРЕВОД

Јасминка Васкова

Жана Шокаровска

Емилија Сиркаровска

Маја Петровска

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА
ПУБЛИКАЦИЈА, ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ
ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**

ISSN 1409 - 9209

Билт. Минист. Финанс.

09-10/2002